

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV BOHEMISTIKY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Slovní zásoba a její rozvoj u dětí ve věkovém
rozmezí 8–10 let**

Vedoucí práce: PhDr. Štěpán Balík, Ph.D.

Autorka práce: Bc. Věra Matlachová

Obor studia: Bohemistika navazující

Ročník: 2.

2016

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, 1. 5. 2016

Bc. Věra Matlachová

Poděkování

Děkuji PhDr. Štěpánu Balíkovi, Ph.D., za ochotu, trpělivost a podnětné rady při vedení této diplomové práce. Dále děkuji pedagožkám a dětem ze základní školy T. G. Masaryka v Českém Krumlově, bez nichž by tato práce nemohla vzniknout.

V neposlední řadě děkuji své rodině za podporu, díky které jsem mohla práci dokončit.

Anotace

Diplomová práce se věnovala slovní zásobě a jejímu rozvoji u dětí ve věku 8–10 let. Výzkum byl prováděn formou jazykových testů, her a slohových cvičení během delšího časového úseku. Cílem práce bylo zjistit, zda dochází k rozvoji slovní zásoby u pozorovaných dětí. Do zkoumání byly zařazeny i děti z jiných etnických skupin a jejich vrstevníci s vývojovými poruchami.

Anotation

Diploma work dealed with vocabulary and its development in children aged 8 to 10. The research was doing as a language tests, language games and essays during the longer time period. The target of this work is found out if the vocabulary is more developed. We examined also children from another ethnic groups and children with developmental disorders.

Obsah

Anotace	4
Anotation	5
Obsah	6
I. Úvod.....	10
II. Teoretická část	12
1) Slovo	12
Slovo a jeho různé charakteristiky.....	12
Vymezení pojmu slovo	12
Frekvence slov	12
Forma a význam slov	13
2) Slovní zásoba	16
Charakteristika slovní zásoby	16
Aktivní a pasivní slovní zásoba	17
Jádro a periferie slovní zásoby.....	17
Systém slovní zásoby.....	18
Vrstvy ve slovní zásobě	19
Obohacování slovní zásoby	21
3) Mladší školní věk	23
Vývoj základních schopností a dovedností.....	24
Vývoj myšlení, poznávací procesy	25
Emoční vývoj a socializace.....	28
Vývoj jazykových kompetencí	29
III. Empirická část.....	32
1. Sondy.....	32
Vznik.....	32
Vyhodnocování	32
Podoba	33
2. Sonda č. 1 - „Co podnikáš s kamarády?“	36
Charakteristika	36
Vyhodnocení.....	36
Shrnutí.....	38
Závěr	39

3.	Sonda č. 2 - „Co podnikáš s kamarády?“	40
	Charakteristika	40
	Vyhodnocení	40
	Shrnutí	42
	Závěr	44
4.	Sonda č. 3 - „Popis obrázku“	45
	Charakteristika	45
	Vyhodnocení:	46
	Shrnutí:	48
	Závěr:	48
5.	Sonda č. 4 – „Popis obrázku“	49
	Charakteristika	49
	Vyhodnocení	49
	Shrnutí:	52
	Závěr	53
6.	Sonda č. 5 - „Pohádka“	54
	Charakteristika	54
	Vyhodnocení	55
	Vyhodnocení	57
	Závěr:	58
7.	Sonda č. 6 - „Pohádka“	59
	Charakteristika	59
	Vyhodnocení	59
	Shrnutí:	61
	Závěr:	63
8.	Sonda č. 7 - „Vymysli příběh“	64
	Charakteristika	64
	Vyhodnocení	64
	Shrnutí:	66
	Závěr:	68
9.	Sonda č. 8 - „Vymysli příběh“	69
	Charakteristika	69
	Vyhodnocení	69

Shrnutí.....	71
Závěr	74
10. Sonda č. 9 - „Mluvenka“	75
Charakteristika	75
Vyhodnocení.....	75
Shrnutí.....	77
Závěr	78
11. Sonda č. 10 - „Mluvenka“	79
Charakteristika	79
Vyhodnocení.....	79
Shrnutí.....	81
Závěr	83
12. Sonda č. 11 - „Asociační řady“	84
Charakteristika	84
Vyhodnocení.....	84
Shrnutí.....	90
Závěr:	90
13. Sonda č. 12 - „Asociační řady“	91
Charakteristika	91
Vyhodnocení.....	91
Shrnutí.....	97
Závěr	97
14. Sonda č. 13 - „Asociační řady“	98
Charakteristika	98
Vyhodnocení.....	98
Shrnutí.....	104
Závěr	104
15. Sonda č. 14 - „Asociační řady“	105
Charakteristika	105
Vyhodnocení.....	105
Shrnutí.....	110
Závěr	111
16. Sonda č. 15 - „Asociační řady“	113

Charakteristika	113
Vyhodnocení:	113
Shrnutí.....	119
Závěr	119
17. Sonda č. 16 - „Asociační řady“	120
Charakteristika	120
Vyhodnocení	120
Shrnutí.....	125
Závěr	126
18. Odlišnosti ve výzkumu.....	127
IV. Závěr	133
V. Bibliografie	136
VI. Přílohy.....	138

I. Úvod

Tématem diplomové práce byl rozvoj slovní zásoby u dětí ve věku 8–10 let, tj. v mladším školním věku. První dva roky školní docházky (tedy 6–7 let) jsou považovány za roky „stabilizující“. Děti si na školu teprve zvykají, učí školnímu životu, nové sociální roli. Teprve od třetí třídy jsou již děti natolik připravené a zralé, aby byly schopny se účastnit námi vytvořených sond. Tato teze o statutu dítěte jako školáka na počátku školní docházky a stabilizace během prvních dvou let vychází z četných bádání a zkušeností pedagogů. Pro nás stěžejní okolností byl však předpokládaný vývoj jazykových kompetencí a prudký nárůst slovní zásoby právě u dětí mezi 8.–11. rokem života. Dalším významným argumentem pro náš výběr se stala skutečnost, že během školní výuky v námi sledovaném období dochází k získání nových poznatků nejen při slohové výuce, rozvoji čtenářské gramotnosti, ale i v jiných oblastech výuky českého jazyka.

Ještě před hodnocením samotného výzkumu jsme předložili v teoretické části kompilaci z vědeckých prací, která se zabývala slovem (jakožto základním stavebním kamenem slovní zásoby); slovní zásobou (jejíž zkoumání je hlavním cílem našeho pozorování) a nakonec také charakteristikou mladšího školníku věku z pohledu vývojové psychologie. Byť spadají všechny tyto sféry do rozdílných vědních disciplín, v naší práci jsme je propojili a odrazili se od jejich výsledků, a proto jsme považovali za nezbytné provést alespoň stručnou charakteristiku těchto, pro nás stěžejních, oblastí.

Po nastínění teoretického pozadí jsme se v další části práce věnovali představení a vyhodnocení vlastního výzkumu. Nejprve jsme ozřejmili jeho okolnosti a podobu, kdy na základě teoretických informací a ve spolupráci s pedagožkami zainteresovaných tříd Základní školy T. G. Masaryka v Českém Krumlově jsme pro tyto účely vytvořili 8 sond, které zúčastněné děti během školního roku 2014/2015 vypracovaly. Po ročním časovém odstupu jsme ve školním roce 2015/2016 stejné práce zopakovali, na základě matematicko-statistických metod vyhodnotili a předložili konkrétní výsledky.

S ohledem na to, abychom mohli postupovat dále ve vyhodnocování jednotlivých sond, museli jsme si stanovit předpoklady a cíle, jež chceme zkoumat. Po teoretickém prostudování tématu a četných rozhovorech s pedagogy jsme určili dva stěžejní předpoklady. Naší první tezí bylo to, že v hodnocení jednotlivých sond budou dívky lepší než chlapci, druhou tezí bylo, že u dětí dojde během ročního časového

období ke zlepšení, a tím ke zvýšení slovní zásoby. Cílem naší práce tedy bylo tyto předpoklady potvrdit, případně vyvrátit.

Ve zkoumaném vzorku se vyskytlo několik dětí, jejichž výsledky byly značně ovlivněny různou mírou zvládnutí českého jazyka. Těmto dětem jsme věnovali jednu speciální kapitolu.

II. Teoretická část

1) Slovo

Slovo a jeho různé charakteristiky

Slovo v jeho celistvosti lze uchopit velmi těžko, neboť je možné na něj nahlížet z mnoha úhlů pohledu. Např. Čechová (2000, str. 75) chápe slovo jako základní prostředek pro vyjadřování pojmenování, Hubáček (2002, str. 69) slovo pojímá jako základní jednotku slovní zásoby. Podle Jílka (2005, str. 3) je slovo základní a primární jednotka lexikální roviny jazyka s binárním charakterem a představuje spojení obsahu a formy, vedle toho Hauser (1976, str. 3) říká, že slovo je nejčastěji skupina hlásek, která má v daném jazyce zřejmý a vlastní význam. Filipec a Čermák (1985, str. 31) uvádí: „Slovo je lexikální jednotka, která má hodnotu syntagmatickou i paradigmatickou, je centrální vzhledem k systému slovní zásoby, primární vzhledem k subsystému frazeologie a je složitě spjata se systémem gramatickým.

Vymezení pojmu slovo

Čechová (2000, str. 75–76) uvádí, že slovo lze vymežit z několika hlediska:

- 1) sémantického – jde o jednotku slovní zásoby, která má věcný, lexikální význam (u slov ohebných tuto jednotku tvoří celá série tvarů)
- 2) grafického – útvar složený z několika navzájem spojených grafémů
- 3) fonetického – útvar složený z fonémů (jednoho i několika), které jsou sjednoceny přízvukem a od ostatních odděleny pauzou (výjimku tvoří slova nepřízvučná, která se však váží na slova s přízvukem).
- 4) morfologického – tvar slova, může obsahovat více zástupců (př. složené tvary slovesné)
- 5) větného – plní funkci větného členu nebo jsou větnými ekvivalenty, pouze u plnovýznamových slov (případně v nějakém spojení slova neplnovýznamového a plnovýznamového jako předložka a jméno)
- 6) kontextu – mívají jeden určitý význam

Frekvence slov

Slova se od sebe odlišují svou frekvencí (četností). Nejfrekventovanější jsou gramatická slova (vyjadřují vztahy, souvislosti ve větě a v textu) a slova s obecným

významem. Četnost slov závisí na funkční stylové oblasti a zabývá se jí *Frekvenční slovník češtiny*.¹ (Hauser, 1976, str. 5; Čechová, 2000, str. 79)

Forma a význam slov

Graficky je slovo zřetelně samostatné, od ostatních ho lze z obou stran oddělit mezerou. Pořadí slov je možné měnit (tato přemístitelnost je v podstatě libovolná a odpovídá samostatnosti slova) a do mezer mezi nimi vkládat jiná slova.² Slovo je celek nepřerušitelný, jediná možnost, jak narušit a tím obměnit jeho strukturu, je vložení samostatné hlásky (Čechová, 2000, str. 78). Hubáček (2002, str. 69) říká, že slovo je skupina hlásek (písmen), jeho forma je obvykle stálá, ale v některých případech se může obměňovat, čímž vznikají varianty (mohou být hláskové, tvaroslovné nebo slovotvorné).

Jelikož je slovo chápáno jako jednotka nesoucí nějaký význam, je třeba odlišit význam věcný (sémantický) a význam mluvnický (gramatický). Slova se mohou shodovat v sémantických významech, ale jejich významy gramatické se budou od sebe lišit (př. lov, lovit, lovení). Vzhledem k věcnému významu slov se vztahuje také pojem konotace (doprovázejí a doplňují význam slova, jsou proměnlivé s dobou a vývojem společnosti). (Čechová, 2000, str. 77)

Jeden z pohledů na slovo je jako na jazykový znak, pak jeho slovní význam je binárního charakteru dvou složek, a to předmětu (denotát, signifié – to co je označováno)

i symbolu (signifiant, slovo, jímž se předmět označuje). Obsah jazykového znaku je odrazem skutečnosti. „Význam slova je proto možné považovat za odraz skutečnosti psychicky zpracovaný ve vědomí uživatelů daného jazyka, jazykově ztvárněný formou slova i vztahem k jiným jednotkám jazyka a konkretizovaný při použití slova v jistém kontextu.“ (Hubáček, 2002, str. 78)

Z pohledu psycholingvistiky je význam slova mentálně reprezentován jako svazek kognitivních elementů či sémantických příznaků. Při čemž však hodnota jednotlivých elementů ve svazku není stejná. (Nebeská, 1997, str. 74)

¹ ČERMÁK, František a Michal KŘEN. *Frekvenční slovník češtiny*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2004. ISBN 80-7106-676-1.

² Toto vkládání a změna pořadí slov nejsou možná (kolokabilita) slov. Tato spojovatelnost je úzce spjata s kompatibilitou (tj. významovou slučitelností slov). Jsou slova, jejichž kolokabilita je vysoká, na druhé straně však existují i taková, která se dokáží spojit pouze velmi malým počtem výrazů. (Čechová, 2000, str. 78)

Hauser (1976, str. 10–13), Jílek (2005, str. 40–43) a Hubáček (2002, str. 78–85) uvádějí o mono/polysémii a vztahy mezi významy slov následující:

Mono/polysémie

S významem úzce souvisí jedno a mnohovýznamovost slov

- a) Slova jednovýznamová (jednoznačná) nesou pouze jeden lexikální význam a jsou méně početná než slova polysémantická. Je typická pro odborné názvy a místní jména, jiná jednoznačná slova jsou ojedinělá.
- b) Slova mnohovýznamová (polysémantická) jsou tehdy, když jeden výraz může mít v různých kontextech různé významy (tyto významy se nazývají séma). Jako invariantu označujeme základní význam. Mezi polysémantická slova se řadí také metafora, metonymie a synekdocha.

Vztahy mezi významy slov

- 1) homonyma – slova se stejnou grafickou i zvukovou formou ale rozdílného významu, dělí se:
 - a) podle původu (čistě lexikální, slovotvorná)
 - b) podle rozsahu (úplná a částečná – podle toho, v kolika kategoriích se shodují)
 - nepravá homonyma
 - homofony (stejná forma zvuková, ale odlišná grafická)
 - homografy (stejná podoba grafická, ale odlišná zvuková)
 - mezislovní homonyma
- 2) synonyma – slova, kdy pro jednu skutečnost existuje více pojmenování (v kontextu je lze bez problémů zaměnit), bohatá u plnovýznamových slov (vytvářejí se synonymní oddíly a pole). Podle rozsahu je dělíme na:
 - a) úplná (absolutní) – shodná v základním slovním významu, významovém příznaku i užívání v kontextu, jejich počet je relativně nízký.
 - b) částečná – neshodují se ve všech oblastech jako synonyma absolutní, členíme je do na:
 - stylistická (různé stylistické příznaky)
 - expresivní (dvojice kdy jedno slovo je neutrální a druhé má expresivní příznak)

- dobová (dvojice zastaralého a dobově neutrálního slova)
- frekvenční (liší se frekvencí užívání)
- ideografická (není možnost zaměnění kontextu užití)

3) antonyma – slova navzájem opačných významů (chápáno jako kladný a záporný pól), jejich počet je poměrně malý, velká část slov antonymum nemá žádné, nicméně existují i taková, jež mají antonym několik (ta jsou si pak vzájemně synonymní). Rozlišujeme dva typy antonym:

- a) kontradiktorická (navzájem je vylučují)
- b) kontrární (jsou protiklady, ale nevylučují se a nechávají prostor pro člen, významově patřící mezi ně)

Dělení podle utváření:

- a) lexikální (2 nepříbuzná slova)
- b) slovotvorná (odvozená a složená slova na základě fundace a motivace)
 - tvořená předponami
 - antonymní složeniny.

4) hyperonyma a hyponyma – slova třízená podle hierarchie, a tím významově nadřazená nebo podřazená, tato hierarchie je určována na základě významového obsahu a rozsahu, shodná slova ze stejné významové úrovně jsou ko-hyponyma/ko-hyperonyma.

- a) hyperonyma – významově nadřazená
- b) hyponyma – významově podřazená

2) Slovní zásoba

Charakteristika slovní zásoby

Dle Hubáčka (2002, str. 68) a Jílka (2005, str. 3) slovní zásoba tvoří jeden ze základních stavebních kamenů každého jazyka a chápeme-li jazyk jako systém, tak slovní zásoba tvoří jeho lexikální rovinu, která oproti jiným vrstvám jazyka zahrnuje větší množství jednotek, mezi nimiž existuje bohatá síť vzájemných vztahů. Tato skutečnost souvisí s tím, že slovní zásoba je nejúžeji spjata s mimojazykovou skutečností, s jazykem samým a stejně jako on je dynamická.

„Slovní zásoba současného živého jazyka je bohatě diferenciovaný soubor lexikálních jednotek, který užívá jistá společnost (národ, popř. jeho část) v jisté době na jistém území, aby jím vyjadřovala své myšlení, cítění a své postoje, objektivizovala výsledky svého poznání světa a plnila potřeby komunikace, vyplývající ze stále diferenciovanějšího společenského jednání v aktuálních situacích.“ (Hubáček, 2002, str. 70)

Slovní zásoba je souhrn všech slov jednoho jazyka, je neuzavřený a přesně nezjistitelný vzhledem k tomu, že se do jazyka neustále začleňují nová slova a jiná z něho mizí. O obrazu slovní zásoby vypovídají rozsáhlé slovníky (*Příruční slovník jazyka českého* zaznamenává cca 250 000 hesel, ale národní slovní zásoba je mnohem rozsáhlejší, *Slovník spisovného jazyka českého* se 193 000 hesel, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* s 50 000 hesly). (Čechová, 2000, str. 81 a Hubáček, 2002, str. 71)

Se slovní zásobou je spjata vědní disciplína lexikologie, jejímž hlavním předmětem zkoumání je forma, funkce a obsah pojmenovávacích jednotek a vzájemné vztahy mezi nimi. Vedle slovní zásoby existuje ještě lexikální zásoba, která ovšem musí být chápána v širším smyslu, neboť do ní řadíme i např. sousloví, idiomy..., zatímco slovní zásoba se věnuje slovům jako samostatným jednotkám. (Jílek, 2005, str. 5)

Dvěma základními přístupy ke zkoumání lexikálních jednotek se řídí dvě disciplíny nesoucí jejich pojmenování – sémaziologie (která postupuje od pojmenování k obsahu) a onomaziologie (která se vydává směrem opačným a jde od obsahu k pojmenování).

Lexikologie se vnitřně člení na několik disciplín, z nichž hlavní lexikální sémantika zkoumající významy slov. Dalšími obory jsou:

- onomaziologie (nauka o pojmenováních)

- frazeologie (Nauka o frazeologických jednotkách)
- etymologie (nauka o původu slov)
- onomastika (nauka o vlastních jménech)
- lexikografie (nauka o slovnících a slovníkářství)
- terminologie (nauka o odborných názvech)
- derivatologie (nauka o tvoření slov)³

(Hubáček, 2002, str. 69; Jílek, 2005, str. 3)

Aktivní a pasivní slovní zásoba

Čechová (2000 str. 80–81) říká, že individuální slovní zásoba je menšího rozsahu než národní a dělíme ji na aktivní a pasivní. Tyto dvě složky nelze jednoznačně oddělit a stanovit mezi nimi dělicí hranici, neboť slovní zásoba je u každého člověka jiná (působením celého spektra okolních vlivů) a taktéž se obě vrstvy u každého jedince vzájemně překrývají.

Aktivní slovní zásoba je ta, kterou jedinec bez problémů užívá v běžných komunikačních situacích, a její hodnoty se pohybují v rozmezí 3–10 000 slov (průměrně člověk užívá asi 5 000⁴ slov). Pasivní obsahuje slova, jež nejsou užívána v běžné komunikaci, ale člověk je zná a jejich obsahům rozumí. Je mnohem rozsáhlejší než aktivní, tzn. že se pohybuje v hodnotách třikrát až šestkrát vyšších. (Jílek, 2005, str. 4)

Jádro a periferie slovní zásoby

Dalším způsobem rozdělení slovní zásoby je rozčlenění na dvě oblasti, a to jádro a periferii.

Dle Hausera (1976, str. 4) je jádro charakterizováno jako

- slova stará, žijící a přetrvávající v jazyce již dlouhou dobu (slova obecně slovanská)
- slova označující základní životní zkušenosti, vlastnosti, děje a jejich okolnosti, množství atd.
- slova, u nichž nemůžeme zjistit, jak byla utvořena, ale sama jsou základem tvoření pro slova jiná

³ Derivatologie u některých autorů bývá řazena do morfologie (kvůli své systémovosti), případně jako samostatná lingvistická disciplína.

⁴ I před odhady počtu běžně užívaných slov se odborníci shodují, že k běžnému dorozumění stačí slov pouze 1 500.

Hubáček (2002, str. 70) říká, že jádro slovní zásoby tvoří základní lexikální zásoba (základní slovní fond). Těchto slov je poměrně malé množství, ale jsou hojně používána. Jejich frekvence je přibližně 90 % všech slov. Jádro chápe dvěma způsoby, a to jako slova s dlouhým historickým trváním a označující základní pojmy charakteristické pro lidskou existenci nebo jako centrum současného lexikálního systému.

Jádro je tedy dle Hubáčka charakterizováno:

- původem slov (slova blízká společnému indoevropskému prajazyku, slova praslovanská, pračeská a přejatá z cizích jazyků ovšem již tak dávno, že stihla zdomácnět)
- postavením ve struktuře slovní zásoby (slova značková, nemotivovaná, která jsou sama základem pro tvoření dalších slov)
- významem (slova označující skutečnosti spjaté s životem člověka a společnosti)
- užíváním (slova nepostradatelná pro běžnou komunikaci)

Vedle jádra existuje ještě proměnlivá část slovní zásoby, což jsou ostatní, v současné době existující, slova. Hranice mezi oběma částmi se mění s vývojem potřeb pojmenování skutečnosti.

Filipec a Čermák (1985, str. 15) propojují aktivní a pasivní slovní zásobu s jádrem a periferií.

- Jádro je tvořeno základní lexikální zásobou, kterou lze chápat historicky (vývojově stabilní slova, základní pojmenování skutečností) a synchronně (kdy jde o centrum současného lex. systému) – tyto jednotky jsou aktivně užívány mluvčími, proto tvoří aktivní slovní zásobu.
- Běžné a běžnější lexikální jednotky (s různými příznaky) – jsou přechodovou oblastí mezi jádrem a periferií
- Periferii tvoří lexikální jednotky méně frekventované, nevžitá cizí slova. Vedle běžných slov obsahuje i slova příznaková, užívaná pasivně a jde tedy o pasivní slovní zásobu.

System slovní zásoby

Hubáček (2002, str. 71–72) a Jílek (2005, str. 7) uvádějí, že slovní zásoba není pouhým shromážděním slov do celku, ale jde o soubor jednotek ve vzájemných

vztazích. Slova tedy dále klasifikujeme podle několika kritérií (této klasifikace se využívá v pojmových či věcných slovnících):

- 1) kritérium slovnědruhové – platí pro všechna slova s výjimkou frazeologických spojení a víceslovných pojmenování
- 2) kritérium formálních vztahů – dělení slov na nemotivovaná a motivovaná, a to družená nebo jednoslovná, kde na základě fundace konstituují slovotvorné řady a slovotvorná hnízda
- 3) kritérium významové – třídí slova podle podobnosti a protikladnosti významu, hierarchie).

Vrstvy ve slovní zásobě

Dle Hausera (1976, str. 5–9), Jílka (2005, str. 8–13, 20–33), Hubáčka (2002, str. 72–77) a Čechové (2000, str. 79–80) je slovní zásoba členěna do vrstev.

Slova jsou v systému slovní zásoby vázána různými vztahy (tyto vztahy spojují slova dle různých rysů a vlastností) a podle nich vytvářejí zvláštní vrstvy.

Většina spisovných slov je tvořena slovy neutrálními, tzn. bez jakýchkoli vedlejších příznaků. Menší skupina slov má vedle pojmenovávají funkce další druhy příznaků:

- 1) Slova patřící k nespisovným útvarům národního jazyka
 - a) rozdíly územní
 - slova obecně česká
 - regionalismy (čechismy a moravismy)
 - dialektismy (interdialektismy – z nich nejčastěji výrazy obecně nespisovné)
 - b) rozdíly sociální (sociolektismy)
 - profesionalismy
 - slangismy
 - argotismy
- 2) Slova se slohovými příznaky
 - a) slova knižní
 - b) slova hovorová (vnitřně se člení na spisovná a nespisovná)
 - c) slova umělecká (typické jsou poetismy)
 - d) slova odborná (tvoří ji především termíny a terminologická spojení)

e) slova publicistická (publicismy)

3) Slova s časovými příznaky

a) slova zastaralá

- historismy
- archaismy (podle míry zastarání rozlišujeme slova zastarávající a slova již zastaralá)

b) neologismy

- v užším pojetí (perspektivní – frekvence jejich užívání je vysoká až nakonec dojde k jejich začlenění do systému slovní zásoby, jsou buď nově vytvořeny od stávajících, nově přežaty z cizího jazyka nebo je existujícím a užívaným slovům přiřazen nový význam)
- v širším pojetí (do obecného užívání neproniknou a postupně opět zaniknou – neologismy neperspektivní, okazionalismy, autorská slova, etapová pojmenování, módní slova typická pro určitou časovou periodu)

4) Slova expresivní

Expresivita je buď přímo spjata se slovem a jeho stavbou (inherentní), nebo plyne z užití v kontextu (adherentní). Rozlišujeme expresivitu hláskovou, slovotvornou a lexikálně-sémantickou (závisí na typu expresivního příznaku).

a) slova s citově pozitivním příznakem

- slova zdobnělá (deminutiva)
- slova důvěrná (famiární)
- slova domácí (hypokoristika)
- slova dětská
- eufemismy

b) slova s citově negativním příznakem

- slova hanlivá (pejorativa)
- slova zveličelá (augmentativa)
- slova zhrubelá a vulgární
- dysfemismy

5) Slova přejatá

Do českého jazyka byla přejímána slova nejprve z latiny a řečtiny, postupem času pak z němčiny, francouzštiny, italštiny, ruštiny, polštiny, slovenčiny ale i slova exotická (původní jazyky africké, asijské, americké, indiánské, eskymácké atd.). V současné době je nejvíce slov přejímáno z angličtiny. Dle míry přizpůsobení českému jazykovému systému jsou slova přizpůsobená a nepřizpůsobená.

Dělení přejatých slov

- a) nadnárodní slova (z jazyků viz výše)
- b) charakteristická pro místo (pojmenování osob, zvířat, věcí, rostlin, předmětů... atd., př. samuraj, pinie, kakadu, džuvedž, zlotý...)
- c) slova vytvořená z kořenů (latinský a řeckých – automobil, biatlon, hypnóza...)
- d) internacionální morfémy (a to přípony, předpony, kořeny a složeniny kořenů; př. -ismus, anti-, -social-, hyper- ...)
- e) internacionální slova
 - citátová (př. status quo, gestapo, faux pas, science-fiction)
 - frazeologizovaná (př. face to face, enfant terrible)
 - skutečné citáty (př. Festina lente!, Carpe diem!)
 - okřídlená slova (př. Cogito ergo sum., Veni, vidi, vici. Heuréka!)
 - kalky (slovotvorné – pode-psat/sub-scribere; frazeologické – živý zájem/lebhaftes interesse; sémantické)

6) Slova podle souvislosti

- a) slovotvorné
- b) významové
- c) věcné

Obhacování slovní zásoby

„Neustálý rozvoj našeho poznání, postihujícího stále širší oblasti skutečnosti a pronikajícího stále hlouběji k jejím podstatným souvislostem a zákonitostem, přináší s sebou i rozvoj myšlení, vznik nových pojmů a zpřesňování pojmů starých. To vše, ale i změny skutečnosti samé, změny v její společenské organizaci a v její civilizační, technické, hospodářské a kulturní úrovni staví národní jazyk před nezbytnost reagovat

na rozvoj v myšlené a změny skutečnosti vhodnými pojmenováními.“ (Čechová, 2000, str. 81)

Slovní zásoba se rozvíjí třemi způsoby: přejímáním, tvořením nových slov a změnou významu slov již existujících. Následující rozdělení podle: Čechová (2000, str. 81–85), Hubáček (2002, str. 89–92) a Hauser (1976, str. 18–20).

- 1) přejímání slov (členění převzatých slov viz výše)
- 2) změna významu (metasémie)
 - a) úžení významu (specializace)
 - b) rozšiřování významu (generalizace)
 - c) přenášení významu (nejrozšířenější) – děje se na dvou základních principech:
 - přenášení na základě podobnosti (lexikální metafora)
 - přenášení na základě vztahu (lexikální metonymie)
- 3) tvoření nových slov - probíhá slovotvornými způsoby (základní princip tvoření slov), rozlišujeme – základní a zvláštní slovotvorné způsoby
 - a) základní slovotvorné způsoby:
 - odvozování (derivace) – nejčastější způsob, ze slovotvorného základu na formantu (předpony, přípony nebo koncovky)
 - skládání (kompozice) – složeniny vlastní a nevlastní, odvozování se často vzájemně kombinuje a vznikají slova hybridní
 - tvoření sousloví
 - zkracování (abreviace) – zkratky iniciálové (písmenné, hláskové, slabičné a smíšené) a zkratková slova
 - b) zvláštní slovotvorné způsoby:
 - mechanické krácení slov
 - nastavování slov
 - překrucování slov
 - křížení slov (kontaminace)
 - pojmenování podle prvního slova

3) Mladší školní věk

Mladším školním věkem je nazýváno období, které je ohraničeno významnými mezníky, a to vstupem do školy na jedné straně a prvními známkami pohlavního dospívání (prepubescence) na straně druhé. (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 93) Nejčastější charakteristika této etapy je pomocí jednotného celku ve věkovém rozpětí 6–7 až 11 let (Skorunková, 2013, str. 98; Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 117) Ovšem mezi dětmi při zahájení školní docházky jsou (často významné) rozdíly, a proto se někteří autoři kloní k dalšímu rozčlenění daného období.

- Matějček (1986) rozděluje toto období na mladší školní věk (6–8 let) a střední školní věk (9–12 let). (podle Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 119)
- Kuric (1986) chápe mladší školní věk jako dvě části. První etapa – první dva roky školní docházky a druhá etapa do začátku pubescence. (Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 119)
- Vágnerová (2000, str. 237) pojmenovává jednotlivé etapy jako: raný školní věk 6–7 až 8–9 let a střední školní věk 8–9 až 11–12 let.

Vstup do školy je významným sociálním mezníkem v lidském životě, dítě se stává školákem, čímž získává novou a důležitou sociální roli (která je oficiálně potvrzena rituálem zápisu a slavnostního prvního dne ve škole). Škola a školní prostředí ovlivní další rozvoj osobnosti dítěte i způsob, jímž stráví zbylou část dětství. Období školního věku je tedy možné chápat jako oficiální vstup do společnosti, období, kdy dítě musí potvrdit své kompetence, naučit se pracovat a plnit povinnosti na něj kladené. Školní věk lze posuzovat také jako období vytvoření horizontálního společenství (skupiny vrstevníků). (Vágnerová, 2000, str. 236–237)

Období mladšího školního věku bývá označováno jako období „latence“, jedna část psychosomatického vývoje je již ukončena a psychická, fyzická a i pudová složka lidské osobnosti dřímá do začátku pubescence, aby se opět mohla projevit v plné síle (pohled psychoanalýzy, Freud). Neznamená to však, že by se vývoj zastavil, ten neustále pokračuje, jen jeho projevy nejsou tak bouřlivé jako v období před a nadcházejícím. (Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 117–118)

Vágnerová (2000, str. 237–238) tuto etapu chápe jako etapu klidu a pohody, avšak doplňuje, že i toto pojmenování odporuje sociálním tlakům (škola, rodina, skupina vrstevníků), jimž je dítě vystaveno. Navzdory těmto tlakům však dochází k plynulému

vývoji dítěte a začínají se vytvářet předpoklady pro změny, proto toto období lze považovat za přípravnou fázi na další, vývojově dynamičtější období dospívání.

Tuto etapu lze také nazvat etapou snaživosti a iniciativy, píle a pracovitosti. Cílem dítěte je dosáhnout vlastní hodnoty a sebevědomí (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 93).

Další charakteristikou daného období je věk střízlivého realismu. Dítě chce pochopit svět kolem sebe „doopravdy“. Tuto tendenci lze pozorovat ve všech jeho projevech (výtvarných, písemných ad.), čtenářských zájmech i v hrách. Vzdává zájem o knihy, o věci, jež ho poučují, krátce o vše, co mu rozšiřuje jeho vědomosti a vlastní zkušenosti. Dítě chce být a je plně aktivní, chce prozkoumávat věci (realistickými činnostmi, prozkoumávání pomocí mysli přichází až v dospělosti) kolem sebe. Je oblíbená možnost volby. Zpočátku je tento realismus realismem naivním tzn. je závislý na tom, co mu autority z jeho okolí (učitel, rodič) určí jako správné a hodnotné, postupem času se však dítě stává kritičtější a z naivního přístupu je jeho náhled kriticky realistický. Tento pohled na svět a své okolí již oznamuje blízkost dospívání. (Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 118)

Vývoj základních schopností a dovedností

Pohybové schopnosti

Vývoj schopností závisí do značné míry na růstu tělesném, který je v tomto období poměrně plynulý na rozdíl od období, které předcházelo i nastane. I v poměrné plynulosti však můžeme vidět individuální rozdíly na přírůstkových křivkách během ročních období. Akcelerace vývoje je patrná více u dívek. Souvisle a významně se zlepšuje motorika (jemná i hrubá) a celková koordinace těla. S těmito faktory také souvisí zájem o pohybové hry a sportovní výkony. Tento zájem může být zlepšován či potlačován a záleží pouze na rodičích, kterou cestou se vydají a zda dítě v pohybových aktivitách budou podporovat a dále je rozvíjet, či je omezí a jejich rozvoj zabrzdí. (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 94; Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 120)

Zrakové vnímání

Vágnerová (2000, str. 238–239) uvádí, že pro školní dítě je velmi významný rozvoj vidění na blízko a s tím spojená snazší percepce detailů. Během vývoje se mění schopnost akomodace čočky, a tím přesouvání vidění na různou vzdálenost. Nutnost akomodace čoček je spojena s potřebou vnímání malých detailů (drobnější obrázky, tištěné texty atd.), čímž dochází k prodloužení pozornosti a časové délky, během které

se dítě dokáže věnovat činnosti náročné na detaily. Se zrakem je také spojena konstantnost vnímání (tj. schopnost rozlišovat a identifikovat tvar bez ohledu na jeho umístění či překrytí a s tím spojená schopnost diferenciací vertikální a horizontální polohy), která se rozvíjí již mezi 5–7 rokem života, dále se zdokonaluje a pro školní dítě je nesmírně důležitá. Dítě zralé na školní prostředí rozvíjí svou percepční strategii a je schopno systematické explorace (postupné prohlížení s určitým řádem), čímž nic nevynechají a zkoumaný objekt lépe poznají. Celek vnímají jako soubor detailů, mezi nimiž existují určité vztahy, tato schopnost se nazývá vizuální analýza a syntéza.

Dítě již nevnímá jen to, co se mu vnucuje, ale také to, o co samo má zájem a na co dává pozor. Vnímání se stává cílevědomějším aktem, a to pozorováním. Dítě se dokáže odpoutat od vázanosti na jeden předmět či jednu činnost, čímž se jeho svět rozšiřuje v prostoru a čase (Pole svého života rozšiřuje z přítomnosti na okruh předčasnosti a následnosti, termíny zítra, daleko atd., získávají svůj význam a jsou zakotveny do vnímání. Avšak abstraktní pojmenování typu nekonečno stále zůstávají daleko pochopení, to přichází až v dospělosti). (Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 121–122)

Sluchové vnímání

Rozvoj sluchové percepce a zejména fonemického sluchu je podporován každodenními zkušenostmi. Děti denně slyší mluvenou řeč, věnují jí pozornost, jsou schopné rozeznat všechny fonémy rodného jazyka a ovládají fonologickou diferenciaci. Se sluchovou percepcí se spojena i percepce sekvenční (díky posloupnosti mluvené řeči si dítě uvědomuje příjem informací v určitém sledu a význam z něho plynoucí). (Vágnerová, 2000, str. 204–241)

Vývoj myšlení, poznávací procesy

Vývoj myšlení

Během etapy mladšího školního věku dochází k přesunu vnímání od konkrétních předmětů k všeobecnějším jevům a na jejím konci je vnímání zhruba stejně přesné jako u dospělých. Vzhledem k malému množství zkušeností však bude muset urazit ještě dlouhou cestu, aby z dětského vnímání bylo vnímání dospělého. (Šimíčková-Čížková, 2003, str.95–96)

„Rozvoj myšlení mladších žáků se projeví používáním takové strategie uvažování, která se řídí základními zákony logiky a respektuje vlastnosti poznávané reality, ať už v její aktuální podobě nebo na úrovni zafixované zkušenosti. To znamená opuštění prelogického myšlení, ovládaného nejrůznějšími aktuálními pocity a potřebami, egocentrismem a fantazií.“ (Vágnerová, 2000, str. 241–242)

Skorunková (2013, str. 99–100) a Vágnerová (2000, str. 242–244) uvádějí, že toto období nazval Piaget obdobím konkrétních logických operací. Myšlení se vždy nějakým způsobem váže na skutečnost, představy, symboly, které mají konkrétní (jednoznačný) obsah. Dětem vyhovují názorné pomůcky, možnost ověřit si výklad učitele v praxi (poznání skutečného světa) a při myšlení vycházejí z vlastní zkušenosti. Myšlení je vázáno na realitu tzn. že dítě dokáže uvažovat o něčem určitém, co samo zná, i když to zrovna není přítomno. Způsob uvažování, který dítě užije, závisí na kontextu (logické myšlení zatím funguje pouze ve známých, zažitých situacích). Postupně dochází k chápání pravidel, jež platí v určité situaci a která určují fungování světa. Osvojení si těchto pravidel je projevem zobecnění reálné zkušenosti a integrace dílčích poznatků. Významným faktorem je také schopnost klasifikace různých souvislostí a vztahů.

Významné pojmy při rozvoji myšlení jsou:

- decentrace – opuštění egocentrického pohledu na svět a schopnost posuzovat skutečnost z více hledisek, vidět svět očima druhého, uvolňování vázanosti na výrazné znaky a překonání vázanosti na jeden aspekt
- konzervace – pochopení trvalosti vlastností objektů (i když dochází ke změně jejich vnějšího vzhledu), vzájemných vztahů mezi jednotlivými stavy; generalizace je však stále obtížná
- reverzibilita – vratnost změn (věcí i myšlenkových operací), její součástí je i reciprocita (oboustrannost); děti chápou i mechanismus změny

Představitost

V tomto období dosahuje svého vrcholu, dochází ke ztrátě spontaneity z předškolního období a dítě již dokáže rozlišit fantazii a skutečnost a se stále větším vnikem do reality, je fantazie potlačována (ale ne zcela, při hře či četbě je fantazie silně

vyhledávána). Schopnost operování s představami předchází schopnosti operování s pojmy. (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 95)

Klasifikace a třídění

Dítě si volí strategii libovolně na základě vlastních potřeb (právě tato volba je ukazuje úroveň vývoje dětského uvažování). Klasifikace známých objektů a situací z více hledisek je charakteristická pro školní děti, stejně jako inkluze, která ukazuje schopnost diferenciací významných a nevýznamných znaků. Dítě dále rozřazuje předměty do tříd, chápe vztahy mezi nimi a postupně se učí rozlišovat třídy nadřazené.

Dítě dokáže uplatnit induktivní přístup (vymezení obecných principů) a užít analogické myšlení. Vedle indukce začínají děti také kombinovat své úvahy a osvojuvat si princip deduktivní (čímž je umožněna intergrace informací).

Dětem mladšího školního věku může při řazení informací ještě činit problémy pochopení duální pozice. (Vágnerová, 2000, str. 246–248)

Kognitivní schopnosti

Rozvíjí se školní výukou a zahrnují zlepšení v oblasti čtení a psaní, kdy dítě zvládá řadit, klasifikovat a kombinovat hlásky a slabiky, osvojuje si nová slova a rozdílné významy stejných slov. Rozvíjí se chápání počtu a schopnost manipulace s pojmy číselnými, stejně jako pochopení logiky číselné řady. Dále dochází ke zlepšení v oblasti chápání času, kdy děti dovedou řadit události (vytvářejí si osobní časové teritorium), rozlišují trvání děje a akceptují časovou nevratnost. Dítě využívá různé konvergentní přístupy při hledání jednoho správného řešení, a to: pokus-omyl, mechanická aplikace naučeného pravidla a diferencované používání pravidla. (Skorunková, 2013, str. 100; Vágnerová, 2000, str. 249–254)

Paměť

Dochází k rychlému zdokonalování paměti od neúmyslné, mechanické k záměrné. Taktéž dochází k rozvoji kapacity paměti (to je spojeno s větší zralostí, ale také s tím, že starší dítě již má větší množství zkušeností a znalostí a informace dovedou správně zařadit a propojit) a využívání logických souvislostí. Rychlost zapamatování si informací se během této etapy zkracuje téměř na polovinu (opět zde vystupuje mnoho faktorů souvisejících s dřívějšími zkušenostmi). Nutnou součástí efektivní paměti je selekce informací a potlačení těch nepodstatných. Děti užívají různé paměťové strategie

– opakování, uspořádání informací, vybavování si. U všech typů pozornosti se však vyskytují rozdíly spojené s individuálním vývojem každého dítěte. (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 95; Vágnerová, 2000, str. 257–259)

Pozornost

Pozornost je pro dítě mladšího školního věku velice významná, neboť rozhoduje o kvalitě ostatních poznávacích procesů, a tím o úspěšnosti (neúspěšnosti) v oblasti učení. Při vstupu do školy je krátkodobá, spontánní, často přerušovaná okolními vlivy, a pokud je vůlí ovládaná, pak je pro dítě vyčerpávající. Později dochází k ovládnutí pozornosti, rozvíjení selekce a schopnosti pozornost přesouvat. Děti pozornost dokáží udržet a vědomě odselektovat rušivé vlivy ze svého okolí. Narůstá schopnost koncentrace na sluchové podněty, které jsou na rozdíl od zrakových náročně svým trváním. (Šimíčková-Čížková, 2003, str. 95; Vágnerová, 2000, str. 255–256) U pozornosti se projevuje značná nezávislost na tématu a obsahu daného úkolu. Dítě dokáže věnovat neúnavou pozornost jedné činnosti, byť jde stále o tu samou, nevádí mu psát stále stejná slova a číst několikrát týž text. Zájem se váže k technice samotné než k jejímu obsahu. (Příhoda, 1963, str. 293)

Emoční vývoj a socializace

O emočním vývoji a socializaci Vágnerová (2000, str. 261–265), Skorunková (2013, str. 100–104), Šimíčková-Čížková (2003, str. 97–99) a Langmeier, Krejčířová (2006, str. 130–133) uvádějí:

Se vstupem do školy dochází k významné proměně sociální role dítěte, kdy již nejsou hlavními a jedinými autoritami rodiče, ale objevují učitelé a neposlední řadě i vrstevníci, podle nichž dítě také může modelovat vlastní osobnost. Prostředí nějaké skupiny (třída, vrstevníci atd.) dává dítěti prostor k osvojování si mezilidských vztahů a k interakcím. Reakce dětí je jiná vzhledem jiným dětem a k dospělým. Ve skupině vrstevníků se dítě učí seberegulaci, porozumění různým názorům osob kolem. Emoční vývoj přispívá k nárůstu odolnosti dítěte vůči zátěži a ke zvýšení adaptability, k porozumění vlastním pocitům v konkrétních situacích, akceptování a porozumění cizímu názoru a potřebám. Stále však přetrvává značná citová ovlivnitelnost. Pro dítě je snazší sdílení emocí s vrstevníky, narůstá empatie, kolem 10. roku přestává dítě žalovat,

což je vnímáno jako splynutí se skupinou a nárůst jeho sociální prestiže. Norma skupiny začíná být stavěna výše než norma rodiče či učitele.

Během zkoumaného období 6-11 let dochází postupně ke stále větší seberegulaci, k volnému ovládnutí emocí, reakcí a ústupu od lability a impulzivity. Během mladšího školního věku dochází také k rozvoji sebehodnotících emocí. Jednu z nevýznamnějších rolí během emočního vývoje však hrají temperamentové rysy a rodinné zázemí, i když dochází k postupnému odpoutávání se od rodiny, rodinné prostředí je základním stavebním kamenem citové jistoty.

Teprve na konci tohoto období dochází k navazování (již nenahodilých ale trvalejších) vztahů a diferenciaci skupiny. Chlapci se projevují ve škole aktivněji než dívky, snadněji přesouvají pozornost a přecházejí mezi jednotlivými činnostmi. Avšak míra dlouhodobého setrvání u jedné činnosti je menší než u dívek.

Hlavními činnostmi dítěte v tomto věku je učení a práce. Pro další vývoj osobnosti dítěte je však nezbytná také hra, která je nezastupitelnou relaxací a funguje jako odreagování se od školních povinností. Objevují se počátky zájmů.

Od dívek se očekává větší poslušnost, konformita, píle, schopnost přizpůsobit se a spolehlivost, což vzbuzuje u pedagogů pocit, že potřebují více podpory a pomoci. Na druhé straně u chlapců se očekává nižší přizpůsobivost, menší zájem o výuku, impulzivita, hyperaktivita až lajdáctví. Toto rozlišení však neplatí pro všechny děti daného pohlaví a během průběhu školní docházky se tyto rozdíly zmenšují.

Vývoj jazykových kompetencí

„Nejen motorika a smyslové vnímání se ve školním věku zdokonalují a rozvíjejí do složitých a vzájemně propojených forem, ale výrazně se vyvíjí také řeč, která lidskou činnost řídí a dovoluje další kvalitativně nový rozvoj v celé oblasti chování a prožívání.“ (Langmeier Langmeier – Krejčířová, 2006, str. 122). Děti vstupují do školy se znalostí mateřského jazyka, ale čtení a psaní vyžadují složitou souhru zrakového, sluchového a motorického ústrojí včetně schopností analýzy a syntézy související s neuropsychickými procesy. Mezi dětmi jsou proto velké rozdíly ve slovní zásobě, výslovnosti skladbě řeči atd.

Vágnerová (2000, str. 260) uvádí, že mezi 6–11 rokem dochází k rozvoji jazykových kompetencí, který není již tak nápadný jako v předcházejícím období (což odpovídá celkové „klidové“ charakteristice celého období). Dětské znalosti o struktuře

jazyka a jeho užití se prohlubují, obohacuje se jejich slovník. Tyto znalosti pomáhají dítěti, aby lépe rozumělo verbálním sdělením a získalo kontrolu nad užíváním jazyka. Důležitými složkami jazykového vývoje jsou dekontextualizovaný jazyk (jazyk, který nemůže využít konkrétní kontext, protože ho nemá, hovoří se jím o něčem abstraktním) a metaligvistické vědomí (vědomosti a schopnosti uvažovat o jazyce).

Syntaktická složka

Postupně se projevuje schopnost užívat gramatická pravidla, což je předpoklad pro jasné a přesné vyjadřování, a tím i vzájemné porozumění v komunikačních situacích. Schopnost porozumět rozdílům v gramatických vazbách se zlepšuje během prvních dvou let školní docházky, pochopení složitějších pravidel je spojeno s rozvojem myšlení a vědomá aplikace těchto pravidel přichází až na konci této etapy. Znalost gramatiky je u malých dětí pouze implicitní. To se mění až vlivem výuky mateřského jazyka. (Vágnerová, 2000, str. 261)

Slovní zásoba

„Od šesti do jedenácti let roste slovník dítěte nejen kvantitativně ale nýbrž především kvalitativně, neboť ze slov jako významu myšlenkových obrysů se postupně vytvářejí pojmy s větší obsahovou přesností. Jazyk se stává stále více místo dřívějšího spíše reaktivního, mluvně pohybového prostředku nástrojem niterných vztahů myšlenkových.“ (Příhoda, 1963, str. 289)

Dětský slovník se dle Vágnerové (2000, str. 260–261), Šimíčkové-Čížkové (2003, str. 96) a Langmeiera – Krejčířové (2006, str. 122–123) rozvíjí působením rodiny, školy, vrstevníků i médií. Dítě si osvojuje výrazy, u nichž si myslí, že jsou užitečné (jejich prostřednictvím rozumí jiným lidem, vyjadřuje názory a potřeby, zvyšuje svou společenskou prestiž atd.)

Ke změně dochází i ve způsobu, jakým děti uvažují o slovech (význam slov). Během školního věku děti opouštějí definování výrazů pomocí vztahu ke konkrétnímu kontextu a užívají charakteristiku slov pomocí nadřazených kategorií nebo definováním vztahu k jiným objektům. Děti se učí diferencovat základ slova a jeho varianty (základ slova často nejsou schopny odlišit, a proto dochází ke špatnému rozdělování hranic jednotlivých slov).

Dle řady výzkumů dívky ve vývoji řeči mají nad chlapci převahu. Ovšem rozdíly mezi oběma pohlavími nejsou tak velké jako rozdíly založené na individuálních vlohách a stimulaci prostředí.

Na základě zkoušky sestavené z výběru slovníku Váši a Trávníčka jsou průměrné počty osvojených slov pro: děti 7 let – 18 633 slov a pro děti 11 let – 26 468 slov. (Příhoda, 1963, str. 289) Další rozdělení říká, že slovní zásoba šestiletých dětí se pohybuje v rozmezí 2500-3000 slov, do jedenácti let prudce narůstá (ztrojnásobuje se).⁵

⁵ zdroj: <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=16144>

III. Empirická část

V empirické části jsme se zaměřili na výzkum slovní zásoby u dětí v časovém horizontu jednoho roku. Celkem bylo provedeno 16 sond – 10 sond u 18 dětí (jedna třída) a 6 sond u 56 (tři třídy) dětí na Základní škole T. G. Masaryka v Českém Krumlově. Do výzkumu se zapojily ve školním roce 2014/2015 třídy 2. A, 3. A a 4. A a ve školním roce 2015/2016 třídy 3. A, 4. A a 5. A.⁶ Největší pozornost je věnována dětem, které během našeho výzkumu prochází 3. a 4. třídou. Výběr právě tohoto okruhu dětí souvisí s naším zaměřením na věkové rozpětí 8-10 let. Zbylé dvě třídy, které jsme do našeho zkoumání zařadili, mají specifikovat situaci na horní a dolní mezi námi zkoumaného věkového rozmezí.

1. Sondy

Vznik

Ve spolupráci s pedagožkami zúčastněných tříd vzniklo několik typů úloh, které byly při výzkumu použity. Každá sonda byla vytvořena (popis jednotlivých sond viz níže), zrealizována při vyučování a vyhodnocena. Celý tento postup jsme opakovali po roce, s užitím stejných úkolů⁷ a dodržení stejných podmínek pro práci. Slohová cvičení do značné míry korespondovala s učebnicí *Český jazyk pro 3. ročník základní školy* (Hana Burianová, nakl. Didaktis), užívanou ve vyučování. Tím jsme při našem zkoumání zajistili, že úroveň jednotlivých úkolů nebude nadsazená, ale bude odpovídat osnovám rámcového vzdělávacího programu. Významnou roli hrály také pedagogické zkušenosti třídních učitelek zúčastněných tříd, jež jsme při tvorbě jednotlivých sond respektovali.

Vyhodnocování

Vyhodnocování jednotlivých sond probíhalo pomocí matematicko-statistických metod. U každé práce byl spočítán celkový počet slov a počet zástupců vybraných slovních druhů (výběr slovních druhů se lišil dle zadaného úkolu u jednotlivých sond). Výsledky byly zanalyzovány a byl spočítán aritmetický průměr zaokrouhlený na jedno desetinné místo u každého ze zkoumaných slovních druhů. Hodnotili jsme celkově tři

⁶ Počet dětí u jednotlivých sond se liší, ovšem dvě vzájemně porovnávané sondy (na základě ročního opakování práce) jsou si rovné co do podmínek pro práci, tak i počtu zúčastněných dětí.

⁷ Po roce jsme použili stejné úkoly, aby bylo možné jejich porovnání.

oblasti – výsledky dívek, výsledky chlapců a vzájemné porovnání obou skupin.⁸ Při vyhodnocování jsme u všech sond analyzovali podstatná jména a verba, jakožto nejhojněji užívané slovní druhy v běžné komunikaci. Volba dalších slovních druhů se lišila podle typu úloh⁹ a jejich předpokládaného rozsahu. Všechna data jsme pak graficky zpracovali, při čemž jsme použili jednotný systém značení; řazení výsledků jsme zvolili na základě abecedního pořádku). U sond č. 1–10 uvádíme vždy graf porovnávající celkový počet slov a druhý, v němž zpracováváme počty zkoumaných slovních druhů u každého dítěte.¹⁰ U sond 11–16, jejichž struktura se skládá ze čtyř podčástí, uvádíme jeden graf s celkovými počty slov a pak dva grafy zobrazujícími počty zástupců jednotlivých slovních druhů (všech podčástí) u každého dítěte.¹¹ Po vyhodnocení jednotlivých sond uvedeme celkové shrnutí všech výsledků, které jsme během našeho výzkumu zaznamenali.

Podoba

Do našeho pozorování jsme zařadili dva odlišné typy úloh. Sondy 1–10 se věnovaly slohovým cvičením v pravém slova smyslu, u sond 11–16 šlo o jazykové hry v podobě vytváření asociačních řad.

V úvodu každé sondy uvádíme počet zúčastněných dětí, charakteristiku daného úkolu, podmínky a okolnosti práce. Následuje vyhodnocení, kde zpracováváme zjištěné údaje. Další částí sondy je shrnutí, v němž charakterizujeme nejvýraznější prvky příslušné sondy. Ještě před závěrečným zhodnocením výsledků uvádíme podčást označenou „Perličky“, v nichž ukazujeme konkrétní příklady (vybrané z daných prací), jež jsou nějakým způsobem zajímavé, zvláštní a neočekávané.¹² Konec každé kapitoly je doplněn o poznámkový aparát, který obsahuje zvláštní postřehy zaznamenané během vyhodnocování dat.

⁸ Při hodnocení výsledků jsme (v rámci zachování anonymity) každému dítěti přiřadili pohlaví a jako rozlišovací znamení jeho monogram. (př. Jan Novák => chlapec JN).

⁹ Výběr slovních druhů je popsán u jednotlivých sond.

¹⁰ Grafy s celkovým počtem slov a s počty zkoumaných slovních druhů jsou vytvořeny pro chlapce a dívky zvlášť.

¹¹ Grafy jsou stejně jako u sond č. 1-10 vytvářeny pro chlapce a dívky zvlášť.

¹² Při uvádění příkladů v „Perličkách“ byly odstraněny gramatické chyby (týkající se převážně shody podnětu s přísudkem, vyjmenovaných slov, tvrdých a měkkých souhlásek), nespisovné a špatné deklinační tvary jsme v příkladech ponechali (často jsou právě tyto chyby velmi zajímavými). Pro větší přehlednost jsme opravili interpunkci (neboť děti často užívaly dlouhá souvětí ovšem bez interpunkčních znamének) a jednotlivé příklady jsme oddělili středníkem, aby byly znatelné předěly mezi zástupci, neboť v nejednom případě jde o přepis celých vět, aby byl zachycen i jejich smysl.

Sondy č. 1 a 2 – „Co podnikáš s kamarády?“

Při tomto slohovém úkolu, měly děti zaznamenávat činnosti, kterým se věnují ve volném čase. Vedle kategorií substantiv a verb jsme sledovali také užitá adverbia, neboť při daném úkolu předpokládáme jejich významnou roli. Jelikož práce měly dle zadání obsahovat činnosti spojené s kamarády, věnovali jsme pozornost také specifické oblasti substantiv, a to vlastním jménům, jež byla hodnocena samostatně navzdory své slovně druhové příslušnosti.

Sondy č. 3 a 4 – „Popis obrázku“

Jak je z názvu patrné, v této sondě bylo dětem zadáno popsání obrázku, k němuž měly připojit i své osobní hodnocení daného díla. Hodnotili jsme vedle substantiv, verb a adverbii také počet adjektiv (vzhledem k tomu že se jedná o popis, předpokládáme jejich četný výskyt) a pronomin.

Sondy č. 5 a 6 – „Pohádka“

Zadáním při této sondě bylo dovyprávění všeobecně známého příběhu (pohádky o Zlatovlásce) na základě zadaného začátku. Hodnotili jsme počty užitých substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii. Tyto oblasti byly vybrány vzhledem k charakteru slohového postupu (vypravování), kdy předpokládáme jejich značné zastoupení.

Sondy č. 7 a 8 – „Vymysli příběh“

Slohové cvičení zaměřené tentokrát na čistě fantazijní představě každého dítěte. Nebyl zadán stejný začátek pro každého. Jediným omezením byl požadavek, že musí užit minimální počet zadaných slov. Která slova děti užily, bylo čistě na jejich osobním výběru. Slova předložená k výběru, byla vybrána v souladu s užívanou učebnicí. Zkoumané slovní druhy – podstatná jména, adjektiva, pronomina, verba a adverbia – byly vybrány za stejných předpokladů jako v případě sond č. 5 a 6.

Sondy č. 9 a 10 – „Mluvenka“

V této sondě bylo tématem dovyprávět vlastní příběh na základě jeho zadaného začátku. Všechny děti měly tudíž stejnou pozici před zahájením slohové činnosti. Hodnocenými slovními druhy byla podstatná jména, adjektiva, pronomina, verba a adverbia, motivace tohoto výběru byly stejné jako u sond č. 5 a 6.

Sondy č. 11-16 – „Asociační řady“

U daných sond byly dětem zadány čtyři barevné obrázky, podle nichž měli žáci vytvářet a zaznamenávat asociace, které se jim vybaví v daných souvislostech. Obrázky byly zvoleny tak, aby každý z nich vedl děti k jiným vlastnostem a oblastem nápadů, a tím i k jiným asociačním řadám. Prvním obrázkem byla koťata, v jejichž případě jsme předpokládali asociace s roztomilostí, jemností, mláďaty a další podobné konotace. Druhý obrázek ukazoval slunce, u kterého jsme očekávali asociace s radostí, veselím, létem a optimismus vzbuzujícími vlastnostmi. Na třetím obrázku bylo zobrazení duhy, u něhož jsme předpokládali asociace spojené s tajemnem, barevností a také s okolnostmi vyvolávajícími fantazii a představivost. Poslední obrázek ukazoval kytici růží ve skleněné váze, u něj se daly očekávat i negativní emoce typu zranitelnosti, obav, nepříjemnosti, ale také vztahy s výročími důležitých životních okamžiků člověka. Hodnocena byla podstatná jména, adjektiva a verba, vzhledem k předpokladu pojetí práce jako výčtu asociací.

2. Sonda č. 1 - „Co podnikáš s kamarády?“

Charakteristika

Počet dětí: 23 (12 dívek, 11 chlapců), 3. A (2014/2015)

Zadání: Popis činností¹³

Provedení: Vytvoření vět tak, aby do každé věty bylo zakomponováno verbum nějaké činnosti, případně spojení podstatná jména a verba (př. *jezdím na kole*)

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 30 minut

Podmínky pro práci: Je umožněna práce s učebnicí, v níž jsou uvedeny modelové příklady a kterou si každé dítě volí individuálně. Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání, postupu a uvedení příkladu. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

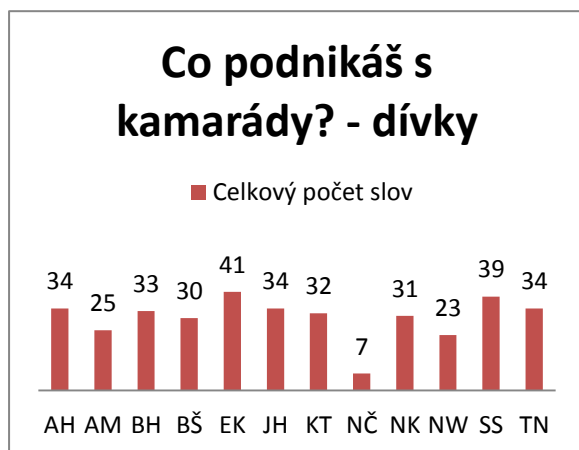
Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (př. *byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Sloveso je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách. Vzhledem k výskytu velkého množství spojených výrazů, jsme tyto celky rozdělili do samostatných a smysluplných částí a každou počítali jako samostatné slovo. (př. *jelijsme dokina* – *jeli jsme do kina*)

Vyhodnocení

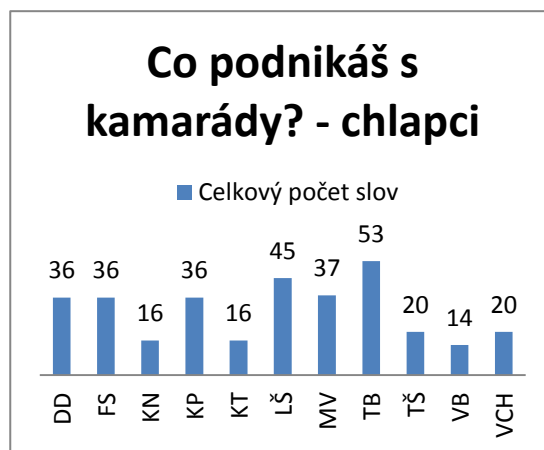
Na grafech S1a a S1b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TB, který v zadaném úkolu užil 53 slov. Nejhorší chlapecká práce obsahovala pouze 14 slov. Po spočítání aritmetického průměru zjistili, že na jeden

¹³ příloha č. 1

chlapecký text připadá 29,9 slova. Naopak celkově nejhoršího výsledku ze všech analyzovaných prací dosáhla dívka NČ, jejíž práce obsahovala pouze 7 slov, oproti nejlepší práci dívky EK, která zahrnuje 41 slov. Aritmetický průměr dívčí prací je 30,2 slova. Po provedení porovnání jsme zjistili, že dívčí práce byly lepší než práce chlapecké, a to v poměru 30,2:29,9.

Graf S1 a

Graf S1 b

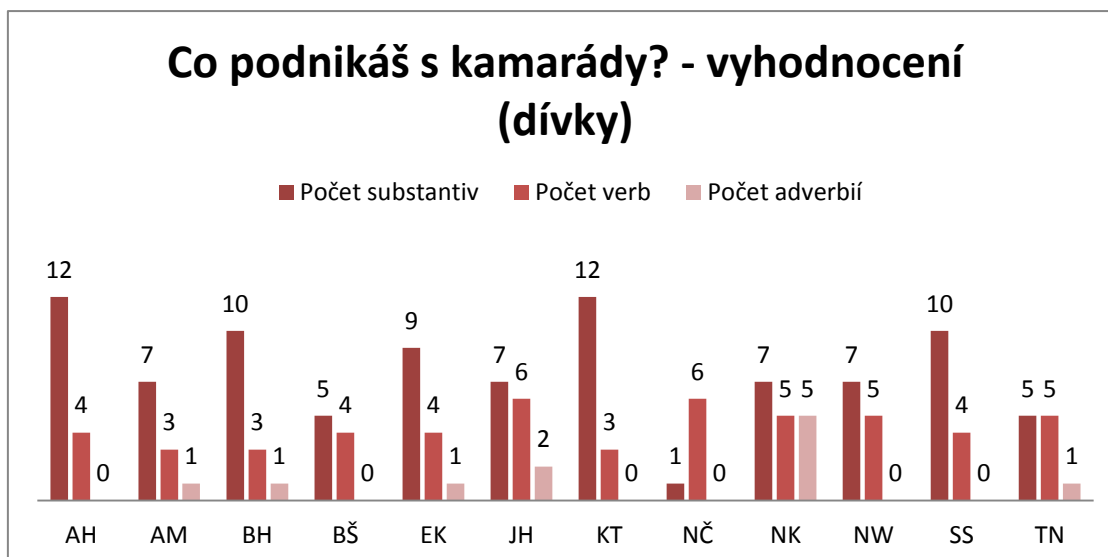
Oblasti počtu substantiv, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S1c a S1d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 7,7:5,8. Největší počet zástupců do své práce zakomponoval chlapec TB a dívka AH, a to 12. Ani v jednom případě se nestalo, že by nebylo použito žádné substantivum.

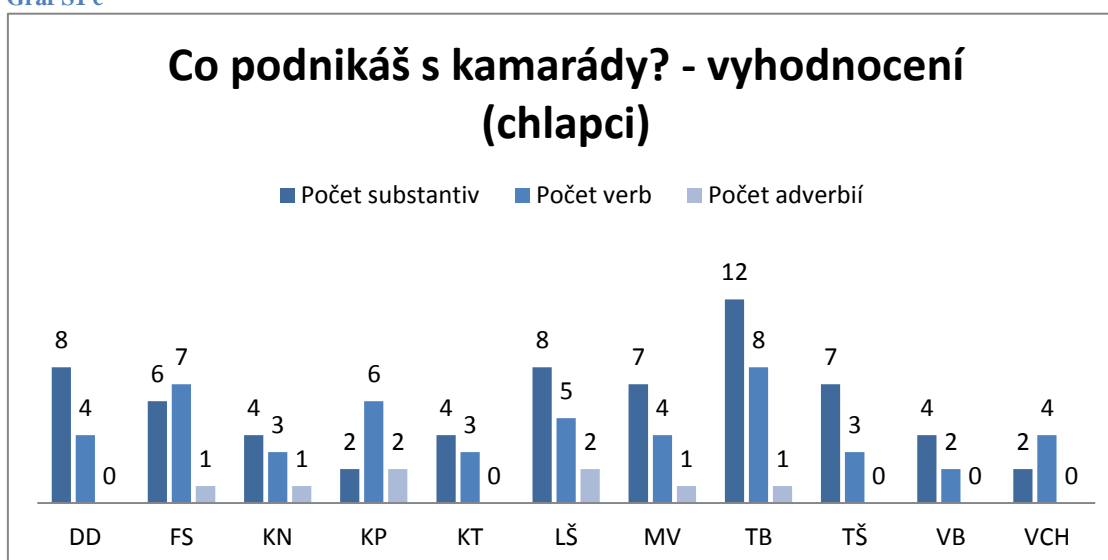
Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 4,3:4,5 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. V každé práci byla užita alespoň dvě verba.

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch dívek, a to v poměru 0,9:0,7 adverbia na jednu práci. Nejvíce zástupců užila dívka NK (5), u ostatních dětí se objevovala maximálně dvě adverbia.

Při vyhodnocování textů jsme věnovali pozornost také užití adjektiv. Vzhledem ke skutečnosti, že pouze dívka EK a chlapci KP a TŠ použili jedno adjektivum a chlapec MV užil dvě, nezahrnuli jsme tato data do grafického zpracování.

Graf S1 c

Graf S1 d

Shrnutí

Děti ve svých pracích používaly dva typy vyjádření činnosti, a to z pohledu první osoby singuláru (s kamarády čtu) případně první osobu plurálu (s kamarády chodíme ven). Převážná většina vět je uvozena spojením „já rád“. Nefrekventovanějšími verby jsou *být* (byli jsme venku, byli jsme v kině), *chodit* (chodíme ke kaštanu, chodíme na kroužky) a *hrát* (hraju fotbal, hraju na flétnu).

Vedle tradičních a očekávaných spojených činností s verbem se objevilo i několik zajímavějších spojení: *chodit na chodbu si povídat, se procházet, sportovat, do jeskyň, městem, po horách; hrát koulouvanou, si na rytíře, na chalupě*. Vedle těchto frekventovaných verbů děti užily i více rozmanitá spojení: *když mám nějaký problém, tak*

ho s kamarády vyřeším, poslouchám hudbu, povídáme si přes plot, jezdíme do přírody, houpeme se na provazovém žebříku, se Zdenkou plavu na kroužku, bruslit u rybníku.

Perličky:

Chodíme na mojego koně; chodíme pro nanuky; jsme byli v hopsárku; s Alčou pouštíme letadýlka; pomáhaj mi s pracema; rád pouštím draky; chodíme na procházku a koukáme na zvířátka; si hraju s plyšáky.

Pozn:

č. 1: Dívka NČ v práci použila pouze několik verb činností, nesestavila ani jedinou větu.

č. 2: Chlapec TB, jehož práce byla nejlepší ze všech hodnocených, použil v sedmi větách devět verb a pouze jedno se jedenkrát opakovalo (podnikám, že si hrajeme s legem nebo s auty a na x-boxu 360 for moto sport 4; povídám si; jezdím na kole nebo koloběžce; kreslím; posloucháme hudbu; tančím; plavu).

Závěr

V závislosti na analyzovaných datech jsme zjistili, že v celkovém počtu užitých slov byly lepší práce dívek, stejně tak jako v oblasti substantiv a adverbii dosáhly lepších výsledků dívky. Chlapci dosáhli lepšího hodnocení v oblasti verb. Dívky také ve svých pracích častěji užívaly vlastní jména. Naopak více adjektiv zahrnuli chlapci. Náš předpoklad, že dívky dosáhnou lepšího hodnocení, se **potvrdil ze 75 %**, neboť dívky byly lepší ve třech hodnocených oblastech ze čtyř.

3. Sonda č. 2 - „Co podnikáš s kamarády?“

Charakteristika

Počet dětí: 23 (12 dívek, 11 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: Popis činností¹⁴

Provedení: Vytvoření vět tak, aby do každé věty bylo zakomponováno verbum nějaké činnosti, případně spojení podstatná jména a verba (*př. jezdím na kole*)

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 30 minut

Podmínky pro práci: Je umožněna práce s učebnicí, v níž jsou uvedeny modelové příklady

a kterou si každé dítě volí individuálně. Před zahájením práce proběhla společná diskuze

o zadání, postupu a uvedení příkladu. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, verb, adverbii, a vlastních jmen.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrálост nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako

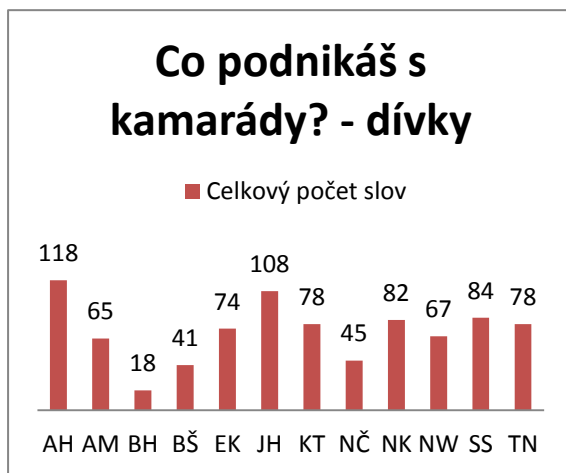
u sondy číslo 1.

Vyhodnocení

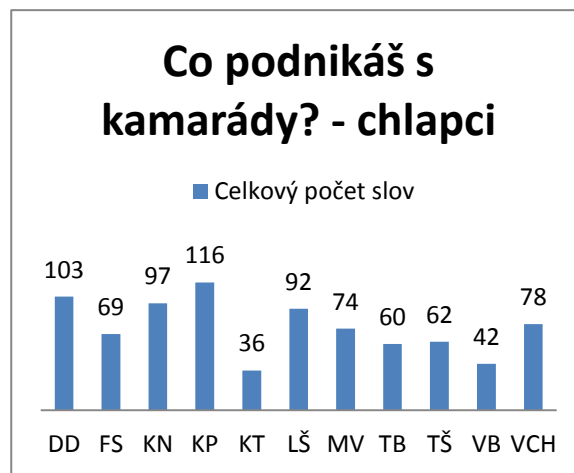
Na grafech S2a a S2b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AH, která v zadaném úkolu užila 118 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhla dívka BH, jejíž práce obsahovala pouze 18 slov. Navzdory značnému rozdílu mezi nejlepší a nejhorší prací (celkem 100) jsme po spočítání

¹⁴ příloha č. 1

aritmetického průměru zjistili, že na jeden dívčí text připadá 71,5 slova. Jedné práci u chlapců odpovídá 75,4 slova (i přes rozdíl 80 slov mezi nejlepším KP se 116 a nejhorším KT se 36), což je více než u dívek. Po provedení porovnání jsme zjistili, že dívčí práce byly horší než práce chlapecké, a to v poměru 71,5:75,4.

Graf S2 a

Graf S2 b

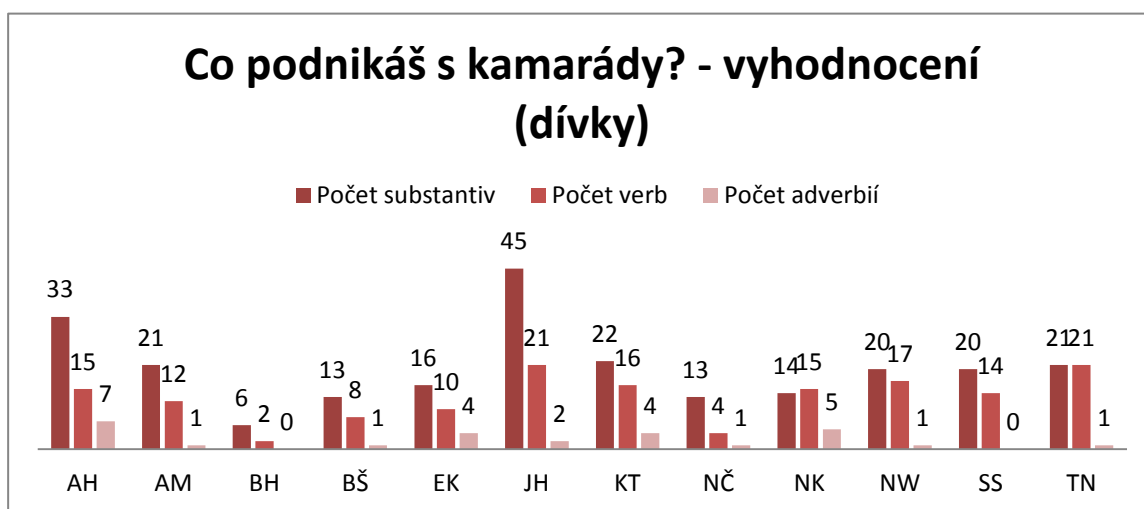
Oblasti počtu substantiv, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S2c a S2d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 20,3:17,7. Nejvíce zástupců užila dívka JH (45), což je o 21 více než se vyskytlo u nelepššího z chlapců DD a o 39 než dívka BH, jejíž práce byla celkově nejhorší.

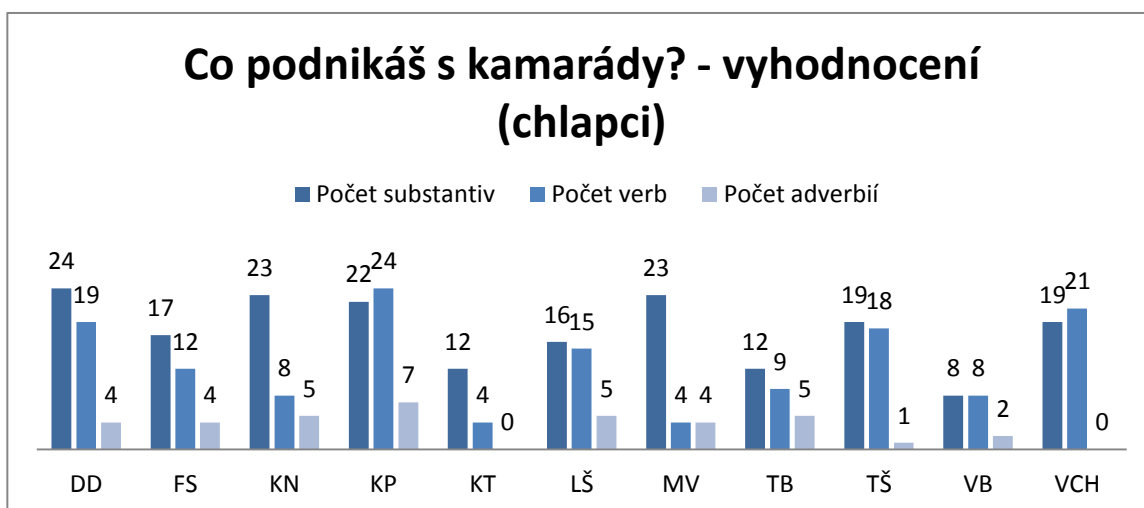
Budeme-li porovnávat oblast sloves, dojdeme ke shodnému poměru u dívek i chlapců, a to 12,9 verba. Ze všech analyzovaných prací čtyři texty přesáhly počet dvaceti verb (24), naopak nejmenší počet zástupců byl pouze 2.

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 3,4:2,3 adverbia na jednu práci. Pouze ve třech pracích se neobjevilo žádné, na druhé straně nejvyšším užitým počtem bylo sedm zástupců.

Při vyhodnocování textů jsme věnovali pozornost také užití adjektiv. Vzhledem k malé četnosti přídavných jmen jsme tato data nezahrnuli do grafického zpracování. Pět dívek z jedenácti adjektivum ve své práci užilo, a to buď v jednom, nebo dvou zástupcích. Stejná četnost se projevila i u chlapců, ale v jejich případě pouze dva chlapci neužili žádné.

Graf S2 c

Graf S2 d

Častým prvkem byla vlastní jména, jejichž užití se pohybovalo v rozmezí 1–4 zástupci. Více než polovina dětí alespoň jedno vlastní jméno zařadila (13 z 22).

Shrnutí

Na rozdíl od sondy číslo jedna, značná část dětí spojila zadaný úkol s trávením volné času vůbec. V nejednom případě dítě pojalo text jako vypravování o svém dnu, týdnu či víkendu, ale zahrnout i činnosti s kamarády neopomněl nikdo. Chlapci i dívky více pracovali s učebnicí a své texty podle vzoru rozdělili do tematických celků dle ročních období. Věty vyjadřující činnosti uvozované obratem „já s kamarádem/kamarády...“ nevytizely, ale jejich počet výrazně klesl. Poměrně jednoduché věty ze sondy číslo jedna, nahradily věty rozvitě a souvětí. Ovšem vedle mnohonásobně strukturovaných větných celků se objevily práce, které byly koncipovány formou výčtů slov a slovních spojení. Základna sloves byla rozšířena, stále

frekventovanými však zůstala verba *chodit* a *hrát*. Vyskytlo se velké množství technických názvů a cizích slov (viz Perličky).

Perličky

Koukám na youtube, co je novýho; sbalím playstation, iPad atd. přijedu v autobuse k tatkoví; zkouknem film a jdeme spát; pečů cukroví na zimu; jdu ven kreslit přírodu; děláme piknik; stavím iglú; hraju (koukám se na) tablet; vyndavám myčku; ležím a dívám se na telku; mám spoustu volného času s rodinou; vezmu si freestyle koloběžku a zkouším si otočit se na koloběžce o 360°; vezmu si BMX; vstanu a oblíknu se vhodně do školy; jdem sklízet ovoce; půjdu na televizor a koukám se do tý doby, dokud mě to bude bavit; rozčilujeme Natky mamku; přemýšlíme, děláme blbiny; popadnu věci a jdu na hip hop; někdy v sobotu, nebo prostě když máme volno, tak pozveme všechny naše přátele; fandit na fotbal; hraju si s kamarádky s petshopy; schovávám se ráda do hromady listů tatkoví; jsme na mobilu; hrajeme si na tajný agenty; schováváme se před příšerama, což jsou naše rodiči; jdu s bratrem do skauta; většinou si malují; někdy jezdíme hledat kešky; vzbudím se a dole mě čeká snídaně; jdem do paneláku (k dědečkovi), tam nás čeká dobrý obídek; hraju s Matym LOLko (League of legends, počítačová hra); jdu ven zaběhat si; jdem do klubu s kamarádkou; jdu na zkoušky; jezdím na dovolený; sedím doma a dívám se na počítač nebo na telefon; počítám někdy příklady; pomáhám mamince; jezdím na zimní turnaje; koupeme se v bazénu a taky je tam super tobogán; chodím koukat na hokej do Budějce; chodím ráda do knihovny; spím do deseti; když je venku bouřka, tak si čtu; jezdím na parcelu do Slupence; někdy se hodně nudím; čtu si pořád dokola tři knížky; bruslim na inlajnech;

Pozn.:

č. 1: Chlapec DD užil spojení „na jaře jdu na týden k babičce na návštěvu na Slovensko“, dle obsahu lze předpokládat, že verbum *jdu*, je převzaté slovenské verbum *jít* ve smyslu *jet*.

č. 2: Názvy počítačových her se objevují u několika chlapců a všichni uvádějí i jejich výslovnost, případně celé názvy, pokud byly užity zkratky.

Závěr

Jak plyne z analyzovaných dat, v celkovém hodnocení a v počtu adverbíí, byly výsledky chlapců lepší než výsledky dívek. Naopak v dívčích pracích se vyskytovalo více substantiv než v pracích chlapců a oblast verb byla ve stejném poměru pro chlapce i dívky.

Porovnáním sondy 1 a 2 jsme zjistili, že kromě dívky BH, jejíž výsledky byly horší než při prvním zkoumání (33/18), a to o 55 %, u všech ostatních dětí došlo k nárůstu celkového počtu užitých slov. Tyto hodnoty tvoří u dívek 136,8 % nárůst a u chlapců 152,2 % nárůst. Námí zadaný předpoklad o očekávaném zlepšení se tímto **potvrdil v plném rozsahu.**

4. Sonda č. 3 - „Popis obrázku“

Charakteristika

Počet dětí: 20 (10 dívek, 10 chlapců), 3. A (2015/2015)

Zadání: Popis obrázku¹⁵

Provedení: Práce je rozdělena do dvou částí – samotný popis obrázku a jeho subjektivní hodnocení každým žákem

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 30 minut

Podmínky pro práci: Každý žák má k dispozici vlastní vytištěný obrázek, čímž je eliminována možnost kolektivního uvažování. Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání a postupu, uvedení několika modelových příkladů, které jsou uvedeny také v učebnici a již mají žáci při práci k dispozici. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

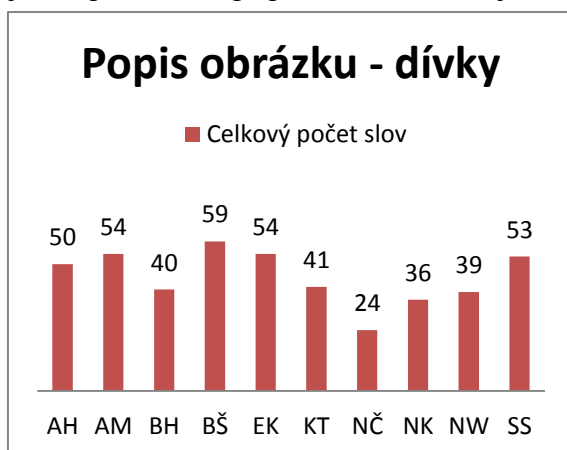
Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (př. *byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina (př. *šedý mrak, šedou flétnu, na šedém nebi* = 1 zástupce x *modrý dům, modroučkou sukni* = 2 zástupci), dále přídavná jména typu *světle zelený* jsou počítána jako jeden zástupce, stejně jako adjektiva typu *modrofialový*. Pronomina jsou zaznamenávána jako jednotlivý zástupci s výjimkou zájmen zvratných, která jsou zařazena do jednoho celku se slovesy zvratnými. Sloveso je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách. Častým jevem však bylo i nadbytečné rozdělování slov a v tomto případě jsme slova dle

¹⁵ Obrázek byl stejný pro všechny děti, aby bylo možné objektivní posouzení jejich prací. Příloha č. 2

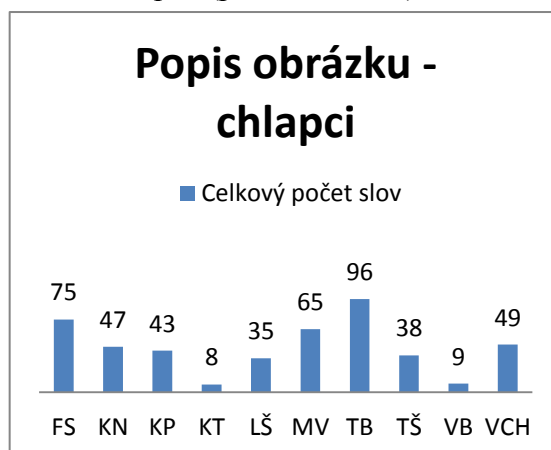
smyslu pospojovali do jednoho významového celku, čímž bylo dané slovo počítáno jako jeden zástupce (př. v pravo – vpravo).

Vyhodnocení:

Na grafech S3a a S3b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TB, který v zadaném úkolu užil 96 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec KT, jehož práce obsahovala pouze 8 slov. Navzdory značnému rozdílu mezi nejlepší a nejhorší prací (celkem 88) jsme po spočítání aritmetického průměru zjistili, že na jeden chlapecký text připadá 46,5 slova. Když se podíváme na dívky a jejich texty, uvidíme, že rozdíl mezi nejhorší a nejlepší prací je 35 slov (nejlepší BŠ 59, nejhorší NČ 24), avšak po zjištění aritmetického průměru, na jednu práci dívčí připadá 45 slov, což je méně než u chlapců (poměr 45:46,5).

Graf S3 a

Graf S3 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbíí jsou znázorněny na grafech S3c a S3d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

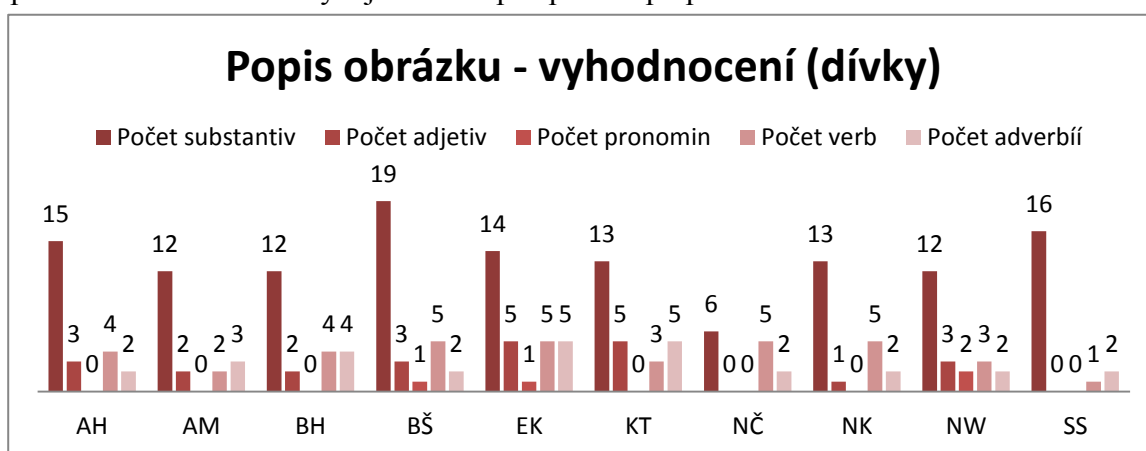
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 13,2.13,9. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užili chlapci TB a FS, a to 26, což je o 7 více, než použila nejlepší z dívek BŠ.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 3,8 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 2,4 adjektiva, což je méně než u chlapců. Dvě dívky ve své práci nepoužily ani jedno adjektivum, na druhé straně každý chlapec použil alespoň jedno.

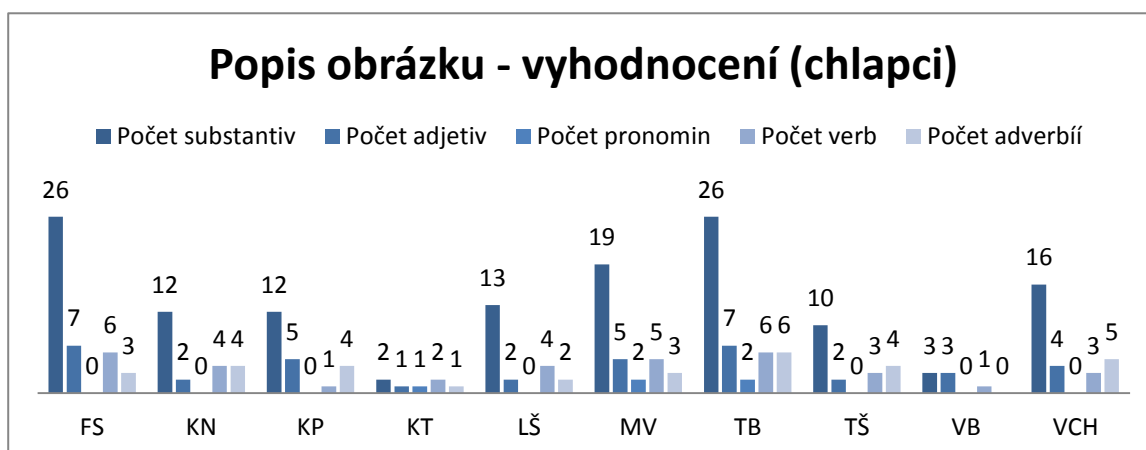
Co se týče zájmen, jsou výsledky dívek i chlapců téměř vyrovnané. Tři dívky a tři chlapci použili jedno případně dvě pronomina. Aritmetický průměr mluví ve prospěch chlapců v poměru 0,5:0,4.

Budeme-li porovnávat oblast verb, ukáže se poměr 3,7:3,5 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Každé dítě ve své práci užilo alespoň jedno verbum, nejvíce jich do své práci zařadili chlapci TB a FS, a to 6.

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 3,2:2,9 adverbia na jednu práci. Pouze chlapec VB ve své práci neužil ani jediného zástupce. Jeden chlapec užil příslovcí šest a dvě dívky a jeden chlapec použili po pěti adverbích.

Graf S3 c

Graf S3 d

Text práce se skládal ze dvou částí – samotný popis obrázku a osobní hodnocení. Výše uvedenou analýzu výsledků jsme provedli pro samotný popis obrázku. Vzhledem k malé obsáhlosti subjektivního hodnocení přikládáme analýzu pouze formou výčtu aritmetických průměrů jednotlivých sledovaných oblastí v pořadí *dívky:chlapci*.

Celkový počet slov 15,1:8,6; podstatná jména 2,4:1,5; adjektiva 0,6:0,5; pronomina 1,7:0,98; verba 2,8:1,9; adverbia 0,8:0,9.

Shrnutí:

Děti ve svých pracích nejčastěji užívaly spojení „na obrázku je/Jsou...“. Nefrekventovanější byla verba být a mít. Navzdory tomu, že se jednalo o popis, bylo užíváno poměrně malé množství adjektiv. Dále byly užívány převážně deklinační tvary 3. osoby singuláru a plurálu osobních a ukazovacích zájmen, ale vyskytlo se i vztažné zájmeno který.

Perličky:

Dvě holčičky hrají hudbu; je to přírodní obraz; líbí se mi to, protože bych si dal buřta; na obrázku vpravo dole vpředu je v rohu; kluci k tomu zpívají krásnou písničku; na obrázku je spousta zalesněných kopců; pověsila bych si ho doma na hřebík na zeď; líbí se mi tráva, je hezky namalovaná; líbí se mi hrad, protože je hodně vidět;

Pozn.:

č. 1 Celkem 4 chlapci zaznamenali do svých popisů podpis autora obrázku, což ostatní děti vůbec nereflektovaly.

č. 2 „Rekordmankou“ se stala dívka SS, která ze čtrnácti vět popisu hned deset uvedla spojením „na obrázku je/Jsou...“

č. 3 Na obrázku jsou dvě dívky, které hrají na hudební nástroje, o jaké nástroje jde, na tom, se děti neshodly, ale o tom, že *kluci pečou buřty*, panovala shoda.

Závěr:

Jak plyne z analyzovaných dat, v konstruktivním popisu obrázku, chlapci byli lepší než dívky ve všech oblastech vyjma verb. V subjektivním hodnocení obrázku dopadly lépe výsledky dívek než chlapců, a to ve všech oblastech kromě adverbii. Náš předpoklad, že dívky dosáhnou lepšího výsledku než chlapci, se **potvrdil pouze ze 17 %**, neboť v popisu obrázku byli chlapci lepší v pěti oblastech ze šesti, v subjektivním hodnocení naopak dosáhly stejného výsledku dívky.

5. Sonda č. 4 – „Popis obrázku“

Charakteristika

Počet dětí: 20 (10 dívek, 10 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: Popis obrázku¹⁶

Provedení: Práce je rozdělena do dvou částí – samotný popis obrázku a jeho subjektivní hodnocení každým žákem

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Každý žák má k dispozici vlastní vytištěný obrázek, čímž je eliminována možnost kolektivního uvažování. Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání a postupu, uvedení několika modelových příkladů, které jsou uvedeny také v učebnici, již mají žáci při práci k dispozici. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbíí.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrállost nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

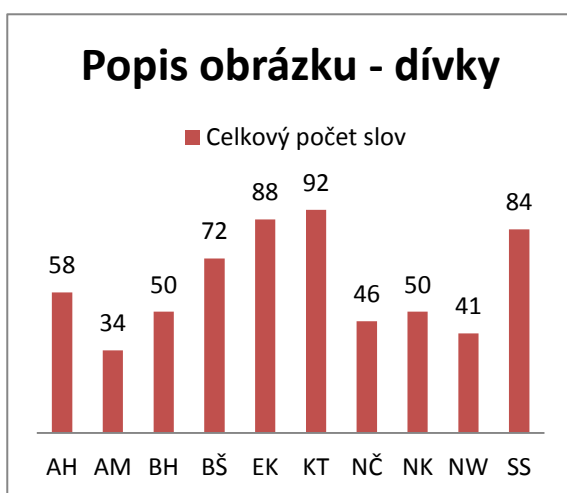
Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 3.

Vyhodnocení

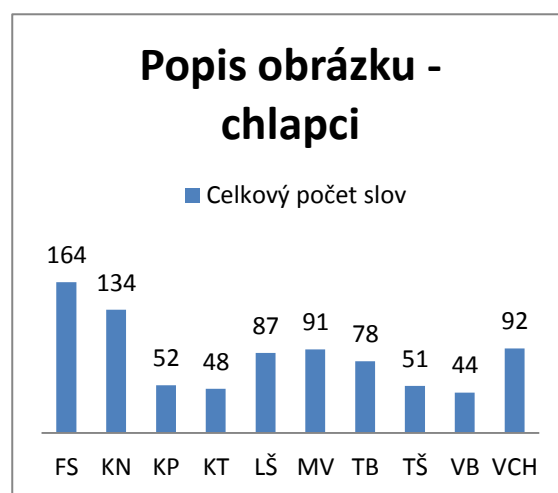
Na grafech S4a a S4b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec FS, který v zadaném úkolu užil 164 slov. Nejhorší chlapecká práce obsahovala pouze 44 slov. Navzdory značnému rozdílu mezi nejlepší a nejhorší prací (celkem 120 slov) jsme po spočítání aritmetického průměru zjistili, že na jeden

¹⁶ Obrázek byl stejný pro všechny děti, aby bylo možné objektivní posouzení jejich prací. Příloha č. 2.

chlapecký text připadá 84,1 slova. Naopak celkově nejhoršího výsledku ze všech analyzovaných prací dosáhla dívka AM, jejíž práce obsahovala pouze 34 slov. Když se podíváme na dívky a jejich texty, uvidíme, že rozdíl mezi nejhorší a nejlepší prací je 58 slov (nejlepší KT s 92, nejhorší AM s 24) což je méně než u chlapců, avšak po zjištění aritmetického průměru, na jednu práci dívčí připadá 61,5 slov, což je méně než u chlapců (poměr 61,5:84,1).

Graf S4 a

Graf S4 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbíí jsou znázorněny na grafech S4c a S4d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých zástupců dívky, a to v poměru 16,4:20,4. Nejvyšší počet substantiv ve své práci užil chlapec FS (29), což je o 7 více, než použila nejlepší z dívek EK. Každé dítě ve své práci užilo alespoň 11 zástupců.

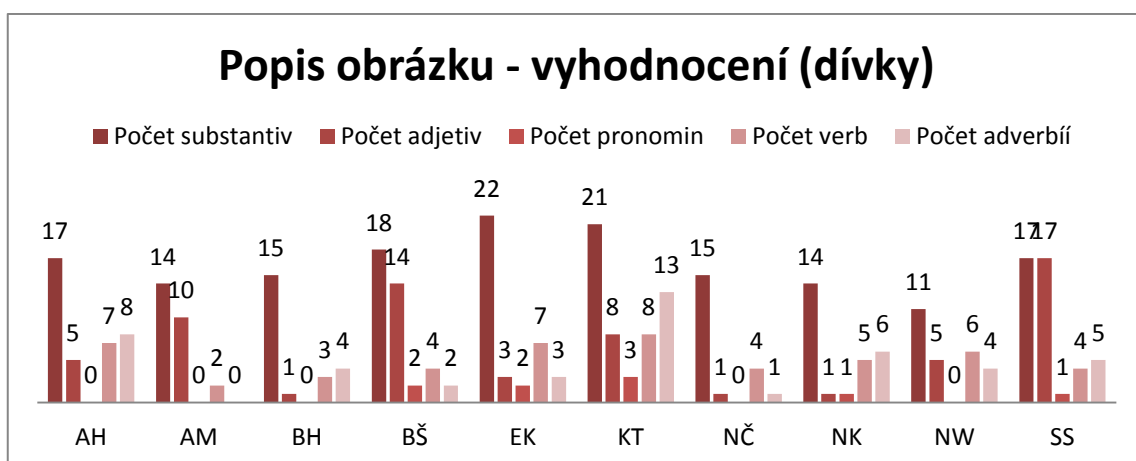
V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 7 adjektiv na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 6,5 adjektiva, což je méně než u chlapců. Nejlepší dívka a nejlepší chlapec užili shodně 14 zástupců a každé dítě zařadilo alespoň jedno adjektivum.

Co se týče pronomin, i zde chlapci předčili dívky, a to v poměru 0,9:2,7. Nejlepší dívka užila 3 zájmena a mezi chlapci dosáhl nejlepšího výsledku KN se 6, a FS dokonce s 8 zástupci.

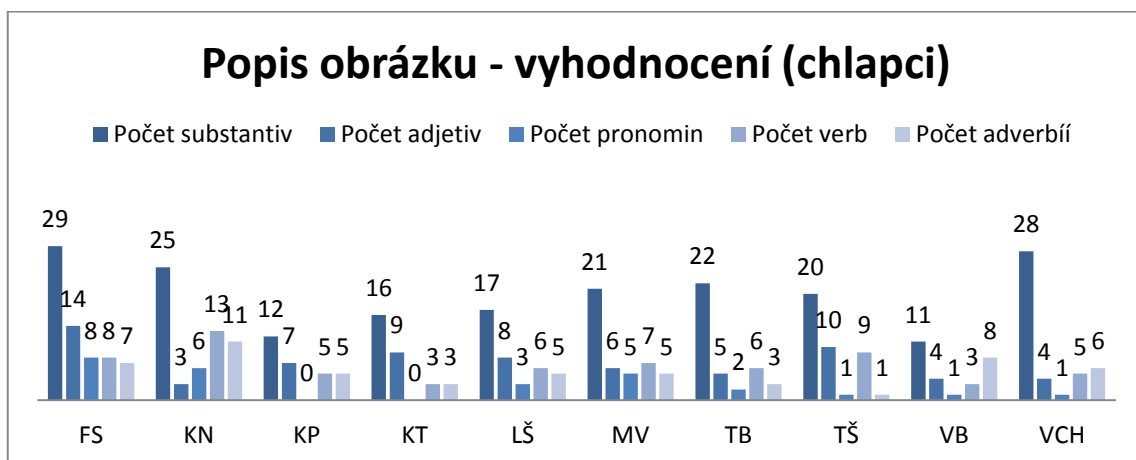
Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 5:6,5 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. Každé dítě ve své práci užilo alespoň dvě verba, nejvíce jich do své práce zařadil chlapec KN, a to 13.

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 5,4:4,6 adverbia na jednu práci. Největšího počtu adverbii ze všech prací užila dívka KT 13, naopak dívka AM jako jediná ze všech dětí neužila adverbium ani jedno.

Text práce se skládal ze dvou částí – samotný popis obrázku a osobní hodnocení. Výše uvedenou analýzu výsledků jsme provedli pro samotný popis obrázku. Vzhledem k malé obsáhlosti subjektivního hodnocení přikládáme analýzu pouze formou výčtu aritmetických průměrů jednotlivých sledovaných oblastí v pořadí *dívky:chlapci*. Celkový počet slov 15,4:8; podstatná jména 1,7:1; adjektiva 1,3:0,6; pronomina 1,9:1,5; verba 2,5:1,8; adverbia 0,8:0,7.

Graf S4 c

Graf S4 d

Shrnutí:

Frekventovaným užíváním zůstává spojení „na obrázku je/jsou...“, ale jeho četnost klesla a naopak stoupl počet vět, které jsou uvozovány adverbium určujícím pozici na obrázku. Nejčastěji užívanými verby zůstávají verba *být* a *mít*, ale jejich frekvence také klesla vlivem užívání jiných verb činností. Vrostl počet zastoupení vztažného zájmena *který* (vyskytuje se v téměř každé práci) a vedle něho se objevuje i vztažné zájmeno *co*. Narostl také počet užitých přídavných jmen, a to především názvů barev, kde se ovšem vedle tradičních názvů jako *modrá, hnědá, světle zelená* atd., objevují názvy *zrzavá, béžová, pleťová, černo-šedivá, oranžovo-červeno-žlutá, bílo-černá, žluto-bílá* atd.

Perličky:

Na obraz je vypotřebováno spousty odstínů zelené; obloha má na sobě červánky; padají listy, takže začíná podzim; mají tam ohniště barvy oranžový a kouří se z něho černo; je to pohodový obrázek; vzadu je přenádherný kostel, vprostřed se tyčí starý zámek; kolem dětí se nachází spousta vysokých kopců; připomíná léto a teplou noc; holčičky jsou spokojeny; je to včera; hrad Zvíkov je bílý; docela se mi to líbí, ale trochu, protože je to rozmazaný; obrázek má moje nejoblíbenější barvy; byly použity tyto barvy: zelená...; hodně mě to inspiruje; je hezky na Hluboký; jak se někdy říká, je to prostě krásná příroda; je tam hodně trávy, takže se v ní dá i válet; aby nás neštípali komáři, jsme si rači vzali repelent;

Pozn.:

č. 1 Dívka TN jako jediná dosáhla v hodnocení obrázku většího celkového počtu slov v samotném popisu, a to v poměru 24:44.

č. 2 Při hodnocení objektu se děti různí v názorech a tak pro jeden obrázek se objevují názvy – Zvíkov, Hluboká, hrad, starý hrad, zřícenina hradu a zřícenina.

č. 3 Dívka AM a chlapec TŠ ve své práci užili po jedné větě, zbylý popis pojali formou výčtu.

Závěr

Jak plyne z analyzovaných dat, v konstruktivním popisu obrázku byli opět lepší chlapci, a to ve všech zkoumaných oblastech. V subjektivním hodnocení obrázku dopadly lépe výsledky dívek než chlapců, a to na celé zkoumané škále.

Při porovnání sondy 1 a 2 jsme zjistili, že došlo k nárůstu celkového počtu slov v popisu, a to o 37 % u dívek a o 81 % u chlapců. Zlepšení se projevilo u všech dětí kromě dívky AM, která jako jediná dosáhla horšího výsledku (54/34), čímž byla její práce o 37 % horší než byl celkový průměrný výsledek. V subjektivním hodnocení u dívek došlo k mírnému zlepšení (+2 %) a chlapců ke zhoršení (-7 %). Nicméně pokud tyto hodnoty převedeme na skutečné hodnoty, zjistíme, že jde v porovnání se samotným popisem o zanedbatelný výsledek.

Námi očekávaný předpoklad **se potvrdil u všech dětí kromě dívky AM.**

6. Sonda č. 5 - „Pohádka“

Charakteristika

Počet dětí: 19 (8 dívek, 11 chlapců), 3. A (2014/2015)

Zadání: Dovyprávěj známý příběh¹⁷

Provedení: Na základě úryvku textu, dovyprávět pohádku o Zlatovlásce.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 90 minut

Podmínky pro práci: Před započítáním práce samé byl text nahlas přečten. Jelikož se jedná o text veršovaný se slovy z okraje slovní zásoby, byla provedena společná analýza obtížných výrazů, aby se zajistilo pochopení textu a jeho snazší dovyprávění. Dále je za úryvkem obsaženo několik obrázků, které děti v případě nouze povedou ke zdárnému dokončení příběhu a obojí je jim k dispozici v průběhu celé práce. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

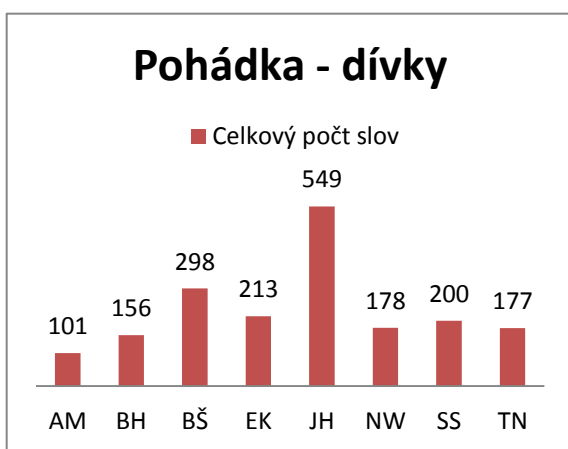
Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (př. *byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Pronomina jsou zaznamenávána jako jednotlivý zástupci s výjimkou zájmen zvratných, která jsou zařazena do jednoho celku se slovesy zvratnými. Verbum je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách. Vzhledem k výskytu velkého množství spojených výrazů, jsme tyto celky rozdělili do samostatných a smysluplných částí a každou počítali jako samostatné slovo (př. *jelijsme dokina – jeli jsme do kina*). Častým jevem bylo i nadbytečné rozdělování slov a v tomto případě jsme postupovali směrem opačným a slova dle smyslu pospojovali do jednoho významového celku, čímž bylo dané slovo počítáno jako jeden zástupce.(př. *v pravo – vpravo*).

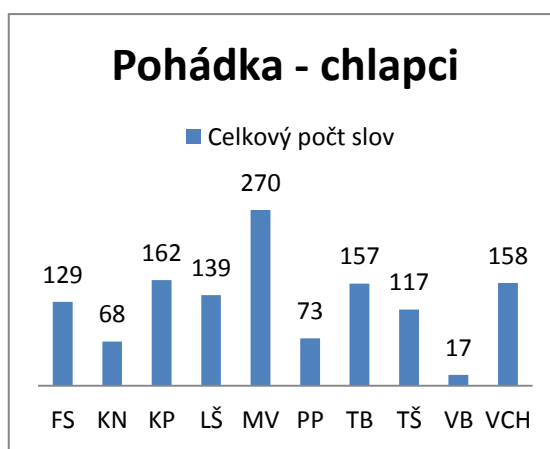
¹⁷ Příloha č. 3

Vyhodnocení

Na grafech S5a a S5b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka JH, která v zadaném úkolu užila 549 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 448 slov, navzdory tomuto značnému rozdílu po spočítání aritmetického průměru na jednu práci dívek připadlo 234 slov, což je téměř dvojnásobný počet než u práce chlapecké, jež obsahovala pouze 129 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací u chlapců byl 253 slov (nejlepší MV 270 a nejhorší VB 17).

Graf S5 a

Graf S5 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S5c a S5d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 24,8:18,1. Nejvíce substantiv užila dívka JH (40), což je o 26 víc než nejhorší z dívek, za druhé straně ale pouze o dvě podstatná jména více než nejlepší z chlapců. Ani v jednom případě se nestalo, že by nebylo užito ani jedno substantivum, nejméně jich užil chlapec VB (3) a chlapec KN (11).

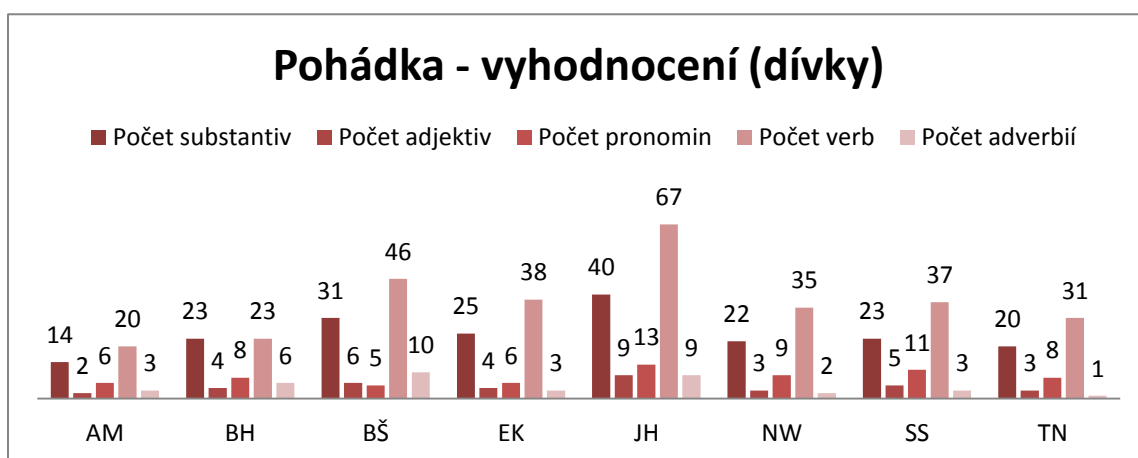
V oblasti přídavných jmen jsme zjistili, že lepšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 4,5:3,3 adjektiva. Pouze chlapec VB nepoužil žádné. Na druhé straně nejvyšší počet adjektiv byl pozorován v pracích chlapce TB (8) a dívky JH (9).

Při analýze pronomin jsme zjistili, že celkový poměr hovoří v neprospěch chlapců, a to v poměru 6:8,3 zájmena na jednu práci. Každé dítě užilo alespoň dvou

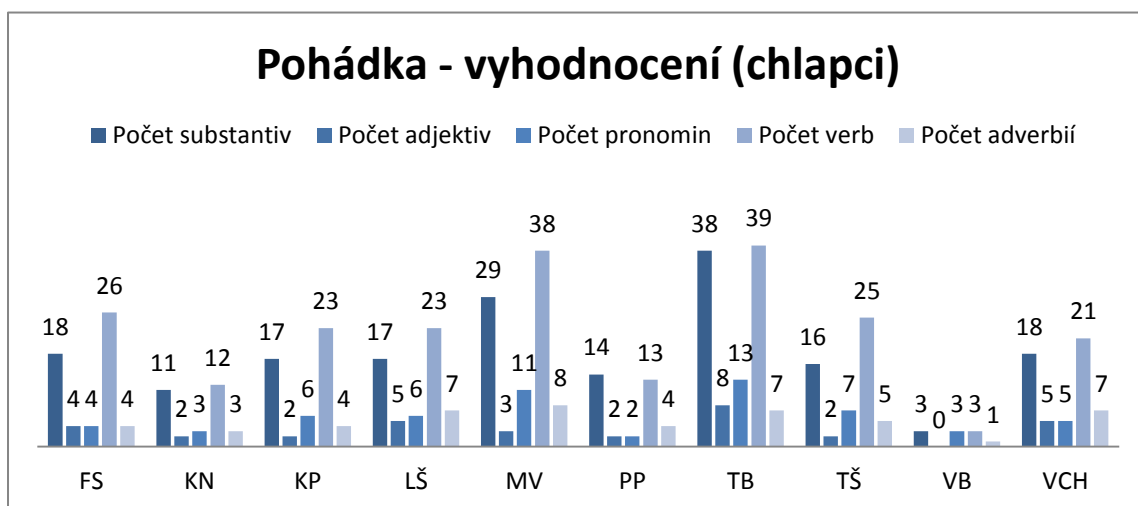
zástupců, nejvíce pronomín se vyskytlo v pracích dívky JH a chlapce TB, a to po 13 zástupcích.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, dojdeme k lepšímu výsledku u dívek než u chlapců, a to v poměru 37,1:22,3 verba. Největší počet zástupců se objevil v práci dívky JH, která jich užila 67. Nebudeme-li počítat chlapce VB, jenž zařadil pouze tři, tak nejmenší počet verb v jedné práci byl 12 u chlapců a 20 u dívek.

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 4,6:5 adverbíím na jednu práci. Ve všech pracích bylo užito alespoň jedno adverbium.

Graf S5 c

Graf S5 d

Vyhodnocení

Práce bychom mohli rozdělit do dvou skupin – práce dlouhé a podrobné a na druhé straně práce kratší, ale věcné. Děti užívaly podstatná jména a verba související s dějovou linií (verba: nedolít, přelít, pomoci, najít, zachránit...., podstatná jména – ryba, král, mravenci, voda, úkol...) a pestrost těchto slovních druhů se individuálně různila, byť se jednalo o dovyprávění stejného příběhu. Ve všech pracích se vyskytovalo malé množství adjektiv.

Perličky

Život tě to bude stát; Zlatovláska se oženila s Jiříkem; Jiříka polila živou a krále polila mrtvou a tu vypotřebovali; jestli kapku vyliješ, pošlu tě do světa; uviděl malýho krkavce a než spadnul, tak ho Jirka chytil; až budeš mít problémy, zavolej; Jirka šel a měl hlad, tak šel k rybníku a chytil rybu; mezi jejími sestrami ji najít a požádal rybu; Zlatovláska ale nemilovala krále, ale Jirku, tak spolu utekli; uviděl mravenečky a začlo pršet a tak si sundal kabát a přikryl mravence; prodáte mi rybu za koně? a rybář řek tak jo; 1,2,3 a už byli zpátky s korálkama; ryba šla do hloubky a přinesla ten prsten; pak na něj nalila živou vodu a žil sláva a vzali se; mrtvá voda pavouka zabila a moušku živá oživila; nadešel poslední úkol; král se naštvál, ale řekl, když mi tu zlatovlasou panu přineseš, nepředeš o hlavu; a zjevila se tam ryba; královi už tečou sliny a říká: dej mi jí, dej! dej!; lžeš, budeš pykat; zachránil krkavčí mlád'ata před liškou; Jirka a Zlatovláska se do sebe zamilovali, ale to král nechtěl, tak Jirkovi usek hlavu; tak mu usekli taky hlavu, ale otroci to spletli; král vzal mrtvou vodu a nalil ji na Jirku a pak šel pryč a sledoval je za rohem; král uviděl ukousnutou rybu a začal křičet, že má hlad; byl tu ještě jeden skrytý úkol; nemohl na sebe vylít živou vodu, protože byl mrtvý; Jirkovi utnul hlavu a Zlatovláska chtěla jeho tělo po smrti; král je z pozadí sledoval; musel tam splnit, najít pavouka na stromě; král mu usekl krk; zaslechl malinké hlasíky pomoc pomoc hoří nám mraveniště, Jirka vzal svůj svetr a snažil se mraveniště uhasit, pak mu ale chytil a kousek od něj byla řeka a kbelík a rychle mraveniště uhasil; pak tam plnil nějaký úkoly a bla bla bla;

Pozn.

č. 1 – Téměř všechny děti použily spojení podstatná jména a adjektiv „živá a mrtvá voda“, což odpovídá příběhu a kopíruje ho, ovšem u několika dětí se vyskytla místo dvojice živá-mrtvá dvojice živá-neživá.

č. 2 – V úryvku textu, který sloužil jako vzor, bylo užito slovo uždibnout si. Byť jde o poměrně zvláštní slovo, projevilo se jako výrazné, neboť 50 % dětí ho do své práce zakomponovalo jako prostředek, jímž navazovaly své vyprávění na zadaný úryvek textu.

č. 3 – Při sledování jednotlivých prací jsme mohli vidět dva možné konce pohádky O Zlatovlásce – podle knižního a podle filmového zpracování. Obě verze se do jisté míry liší a u každého dítěte se projevila jeho výraznější zkušenost, a to divácká nebo čtenářská. Počet konců pohádky mluvil ve prospěch právě knižní verze proti verzi filmové.

č. 4 – Pohádku o Zlatovlásce znaly všechny děti s výjimkou chlapce KN, který pochází z vietnamské komunity a který ve své práci uvádí postavu Zlatovlásky jako muže nikoli ženy.

č. 5 – Některé děti se při dovypravování odchýlily od původní dějové linie. Nejčastější odchylky byly pořadí a typu úkolů, které měl Jiřík splnit, aby si vysloužil Zlatovlásku. Další obvyklou inovací byl způsob, jakým Jiřík zachraňoval zvířata, která ho žádala o pomoc.

č. 6 – Často v jednotlivých pracích děti užívaly v rozhovorech postav přímou řeč, ovšem bez formálních požadavků, čímž byla snížena srozumitelnost textů. K tomuto fenoménu přispěla i tvorba dlouhých souvětí bez interpunkčních znamének.

Závěr:

Dle zkoumaných prací je možné říci, že dívky své texty vytvořily delší a s větším zaměřením na detaily než chlapci.

Jak plyne z analyzovaných dat, dívky předčily chlapce ve všech zkoumaných oblastech vyjma adverbii. Co se týče celkového počtu slov, dovyprávění známého příběhu bylo nejrozsáhlejšími pracemi celkově ze všech zkoumaných sond.

Náš předpoklad, že dívky dosáhnou lepšího hodnocení než chlapci, **se potvrdil z 80 %** (dívky byly lepší v pěti zkoumaných oblastech ze šesti).

7. Sonda č. 6 - „Pohádka“

Charakteristika

Počet dětí: 19 (8 dívek, 11 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: Dovyprávěj známý příběh¹⁸

Provedení: Na základě úryvku textu, dovyprávět pohádku o Zlatovlásce.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 90 minut

Podmínky pro práci: Před započítáním práce samé byl text nahlas přečten. Jelikož se jedná o text veršovaný se slovy z okraje slovní zásoby, byla provedena společná analýza obtížných výrazů, aby se zajistilo pochopení textu a jeho snazší dovyprávění. Dále je za úryvkem obsaženo několik obrázků, které děti v případě nouze povedou ke zdárnému dokončení příběhu a obojí je jim k dispozici v průběhu celé práce. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrállost nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

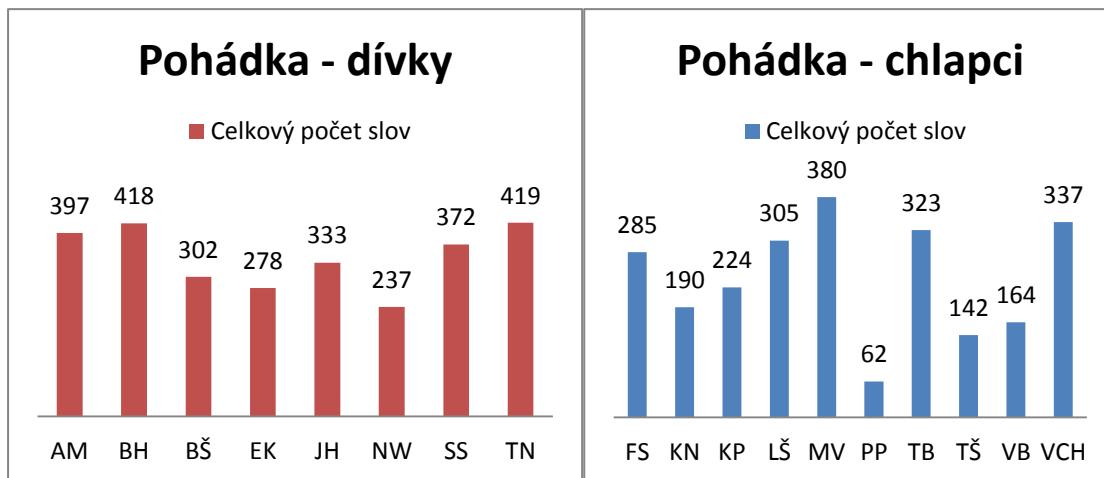
Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 5.

Vyhodnocení

Na grafech S6a a S6b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka TN, která v zadaném úkolu užila 419 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 182 slov, po spočítání aritmetického průměru (i přes poměrně

¹⁸ Příloha č. 3.

velký rozdíl) na jednu práci dívek připadlo 344,5 slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací u chlapců byl 318 slov (nejlepší MV 380 a nejhorší PP 62).

Graf S6 b

Graf S6 a

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S6c a S6d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

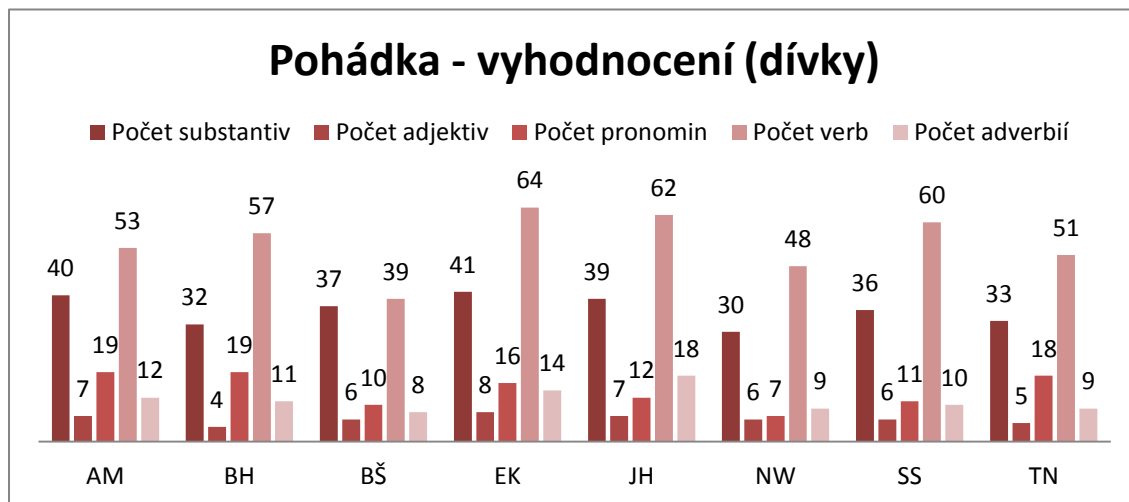
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 36:26,2. Nejvíce substantiv užila dívka EK (41) a chlapci FS a MV (34) a nejméně zástupců u chlapců vytvořil PP (13), naopak nejhorší práce dívčí zahrnovala substantiv 30.

V oblasti přídavných jmen zjistíme, že lepšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 6,1:5,4 adjektiva. Nejvíce zástupců užil chlapec TB (9), naopak chlapec KN neuzil žádné. Každá dívka vytvořila alespoň 4 adjektiva.

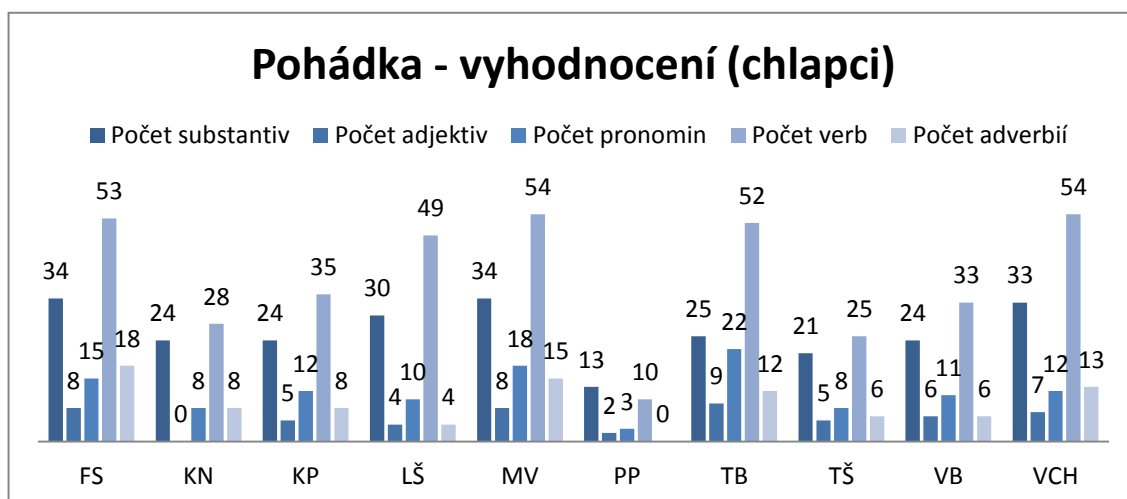
Při analýze pronomin jsme zjistili, že celkový poměr hovoří v neprospěch chlapců, a to v poměru 11,9:14 zájmenům na jednu práci. Každé dítě užilo nejméně tři a nejvíce 22 zástupců.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, dojdeme k lepšímu výsledku u dívek než u chlapců, a to v poměru 54,3:39,3 verba. Největší počet verb se objevil v práci dívky EK, která jich užila 64. Nebudeme-li počítat chlapce PP, jenž zařadil pouze deset verb, tak nejmenší počet v jedné práci byl 25 u chlapců a 39 u dívek.

Zaměříme-li se na porovnání příslovčí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch dívek, a to v poměru 11,4:9 adverbíím na jednu práci. Chlapec PP neutil žádného zástupce, jinak ostatní děti vytvořily adverbia v rozmezí 8 až 18.

Graf S6 c

Graf S6 d

Shrnutí:

Užívaná verba a podstatná jména, stejně jako u sondy č.5 korespondují s povahou dané práce (vyskytují se taková, která odpovídají požadavkům příběhu), ale jejich pestrost se oproti minulé sondě narostla. Ke zvýšení počtu užívaných zástupců dochází i v oblasti přídavných jmen a adverbíí. Texty se i v této sondě dají rozdělit na dlouhé a kratší, hodně podrobné a věcné.

Perličky

Potkal mraveniště, jak hořelo, tak ho uhasil a mravenec poděkoval a dlužil mu to; viděl, jak rybáři prodávají ryby, tak jednu koupil; mucha mu to taky dlužila; když ležel v hrobě, tak zlatovláska ho potají oživila; a jéje, Jirka přelil skleničku; sbírá, ale moc mu to nejde; Jirka je tedy bez hlavy; králi sice hlava srostla k tělu, ale nebyl živ; ochutnal jsi! a navíc naposled; ztratila na zahradě perle, tak je najdi; vešli do komnaty a tam bylo 12 princezen přikrytých šátkem; přiletěli dva holubové a hádali se o opasek; Jirka odvážně hledal Zlatovlásku; král se divil, že není mrtvý a vypadá líp; když to Jiřímu řekli, ještě ho tam zavezli; když si vybal tu správnou jménem Zlatovláska; uviděl mravence, kteří volali pomoz nám Jirko; uviděl dva krkavce, kteří vypadli z hnízda a měli hlad, Jirka podřízl koně a krkavce nakrmil; šli do místnosti, kde v závojích sedělo 12 pan; nechte mi jeho tělo, král povídá: klidně si ho nech; tak mu uštípli hlavu a zlatovláska ho vysvobodila; viděl krkavčata, ty potřebovaly pomoc; jak řekl, tak vyplavala ryba na hladinu s prstenem v puse; jak řekl tak se stalo, mravenci přišli; najdeš-li tu pravou, můžeš si jí odvézt; splnil 2. úkol pomocí rybky; otestoval to na pavoukovi tu neživou vodu; ještě mu dal lektvary a ten lektvar vyzkoušel na mouše uvízlý v pavučině; a král se oblizuje za ušima; kapka vína mu ukápla na ubrus; měl sebou velkou flašku vody, tak polil keř a požár uhasil; opět mu řekli to samé jako ryba a mravenečci; královi to bylo blbý přijít o tvého jediného číšníka; jestli do večera nebudeš se Zlatovláskou, tak je s tebou ámen; Jiří si vzal vor a odplul; přiletěl ptáček a něco si tam šušká; šel, dokud nepotkal krkonoše, do nich vzal živou a neživou vodu; král řekl: sám si porad; král myslel, že to je mladší a krásnější voda; Proč pláčete? Jirko, mi pláčeme, protože jsme spadli z hnízda; chtěl se Jiříka zbavit; nabídl jim výměnu; slepila se mu hlava s tělem; král zůstal ležet; Jiřík plul a zpíval: Zlatovlásko, krásko, kdo ví, co bude dál, a tak dále; princezna toho prince pocákala tou vodou živou a neživou; musí posbírat rozkutálené perly; jenže která je která říká si Jiřík; druhého dne Zlatovlásčin otec řekl; támhleka to je; Ouha! král mu dal useknout hlavu; na něj vody už nezbyly; král se zašklebil a přiručil Jiříkovi; pokud přeliješ nebo nedoliješ, tak uvidíš; dal jí trošek chleba;

Pozn.

č. 1 – Značná variantnost se objevovala v pojetí závěru příběhu – bylo užito velké množství verb pro vyjádření okamžiku, kdy Zlatovláska nechává Jiříkovi přirůst hlavu a následně ho oživuje.

č. 2 – Jak jsme uvedli v perličkách, objevují se vedle sebe práce s velkými rozdíly ve vyjadřování a kvalitou jednotlivých prací.

č. 3 – Ani v jednom případě se nestalo, že by příběh nebyl dovyprávěn., i když s postupujícím dějem docházelo ke snižování zapsaných detailů, každé dítě dovedlo příběh do konce. Při první tvorbě této práce u několika dětí příběh zůstal neukončen.

Závěr:

Na základě analyzovaných dat jsme zjistili, že dívčí práce byly ve všech zkoumaných oblastech lepší než práce chlapecké. K mírnému zhoršení došlo u chlapce PP, jehož opakovaná práce byla horší o 11 slov (73/62), což je vzhledem k celkovému měřítku zanedbatelné množství a jeho práce se dají považovat za rovnocenné. Výrazné zhoršení jsme zjistili v práci dívky JH, jejíž pokles celkového počtu slov činil 216 slov (549/333), navzdory těmto údajům, však její práce dosahuje pouze mírně podprůměrného výsledku, a to o 4 %.

Po vzájemném porovnání výsledku ostatních dětí jsme zjistili, že u dívek došlo ke zlepšení o 47 %, a u chlapců dokonce o 87 %.

Náš předpoklad o lepších výsledcích **se potvrdil s výjimkou dívky JH.**

8. Sonda č. 7 - „Vymysli příběh“

Charakteristika

Počet dětí: 21 (11 dívek, 10 chlapců), 3. A (2015/2015)

Zadání: Vymyslet krátký příběh s užitím alespoň čtyř zadaných slov¹⁹

Provedení: Dle vlastní fantazie vytvořit příběh, ve kterém budou použita alespoň čtyři slova ze slov zadaných (*čaroděj, třída, léto, srpen, orel, vítr, papír, Jana, jméno, ptáci, pes, koně, Radek, kobra, rok, člověk*)

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

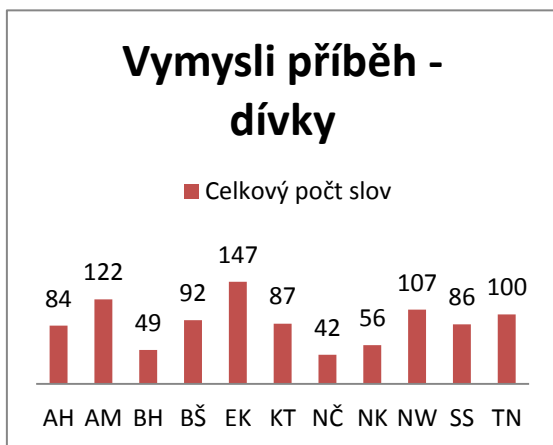
Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených sloves jsou počítány jako jedno slovo (př. byl bych jel s ním = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou zaznamenávána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina. Pronomina jsou zaznamenávána jako jednotlivý zástupci s výjimkou zájmen zvratných, která jsou zařazena do jednoho celku se slovesy zvratnými. Verbum je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách. Vzhledem k výskytu velkého množství spojených výrazů, jsme tyto celky rozdělili do samostatných a smysluplných částí a každou počítali jako samostatné slovo. (př. jelijsme dokina – jeli jsme do kina).

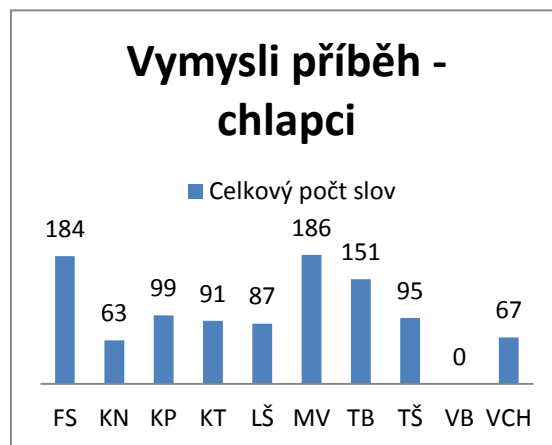
Vyhodnocení

¹⁹ Příloha č. 4.

Na grafech S7a a S7b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec MV, který v zadaném úkolu užil 186 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 105 slov (EK se 147 a NČ se 42). Po spočítání aritmetického průměru na jednu práci dívek připadlo 88,4 slova, což je méně než u prací chlapeckých, jež obsahovaly 102,3 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací u chlapců byl 186 slov (nejlepší MV 186 a nejhorší VB 0).

Graf S7 a

Graf S7 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S7c a S7d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují většího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 17,5:14,7. Nejvíce substantiv užil chlapec MV (31), což je o 7 více, než nejlepší z dívek. Chlapec VB a dívka NČ nepoužili podstatné jméno žádné.

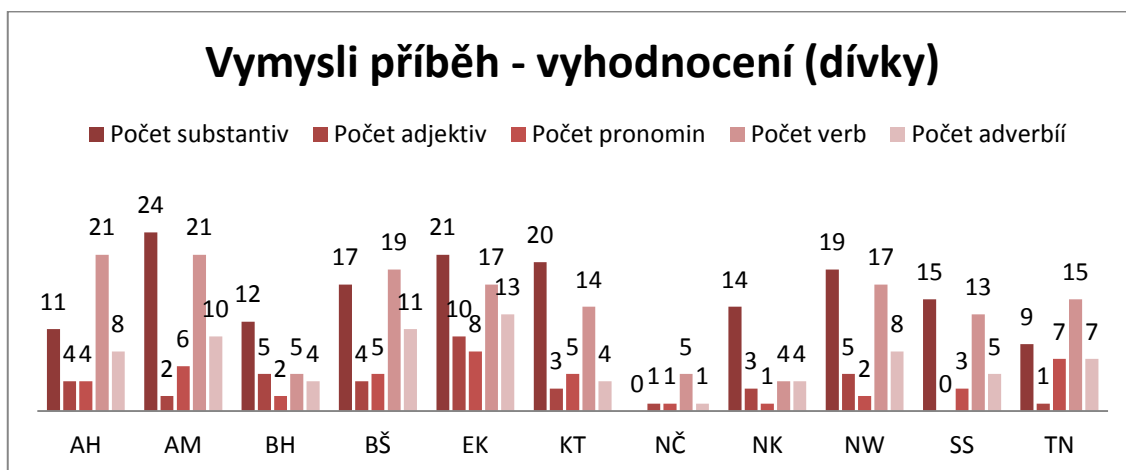
V oblasti přídavných jmen jsme zjistili, že lepšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 3,5:2,5 adjektiva. U pěti dětí se adjektivum vyskytlo žádné, ostatní je užily v rozmezí 1-7 zástupců, výjimkou je dívka EK, která jich zařadila 10.

Při analýze zájmen jsme zjistili, že celkové výsledky hovoří v neprospěch dívek, a to v poměru 4:5,6 pronomina na jednu práci. Chlapec VB nepoužil ani jednoho zástupce, ostatní děti užily alespoň jedno zájmeno. Nejvíce jich do své práce zařadili chlapci TB (13) a FS (14), nejlepší z dívek vytvořila 8 zástupců (EK).

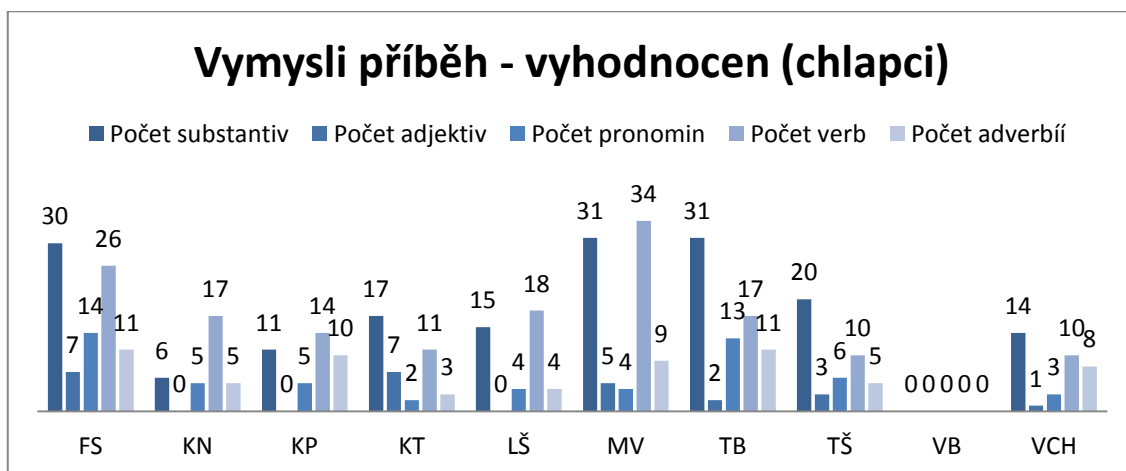
Budeme-li porovnávat oblast verb, dojdeme k lepšímu výsledku u chlapců než u dívek, a to v poměru 13,7:15 slovesům. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem

byl 34 verb (MV s 34 a VB s 0), ostatní chlapci použili alespoň 10 zástupců. U dívek byl rozdíl mezi nejlepší a nejhorší 17 (AM s 21 a NK se 4).

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplatí lepší výsledek ve prospěch dívek, a to v poměru 6,8:6,6 adverbia na jednu práci. Kromě práce chlapce VB, jenž neutil žádného zástupce, se vyskytovalo v textech vždy alespoň jedno adverbium, nejvíce však 13 (dívka EK).

Graf S7 c

Graf S7 d

Shrnutí:

Navzdory tomu, že slova *orel*, *pes*, *koně*, *kobra* a *rok* se vyskytovala téměř ve všech pracích, se dětem povedlo vytvořit velké množství rozličných motivů, které se často prolínají a opakují, jasná charakteristika je v tomto případě nemožná, ale pracovně se daly rozdělit do několika skupin

Jedna skupina příběhů se částečně opírala o reálné zážitky dětí – výlet do ZOO, prázdniny u babičky, pobyt na táboře, ztracení a znovunalezení domácího mazlíčka, první školní den, záchrana týraných zvířat, výlet do Prahy, návštěva poutě.

Druhou skupinu bychom mohli nazvat „čarodějnické pohádky“, jejichž příběhy s drobnými obměnami líčí čaroděje a jeho život. Jednou jde o hodného čaroděje, který druhým pomáhá, pak o čaroděje „škodiče“, který zajme princeznu, či se pokusí zneškodnit hlavního hrdinu (hrdiny). Posledním typem čaroděje je takový, který vlastní podivuhodná zvířata (orla s neprůstřelnou vestou, tlustého orla, který chodil jen po zemi, kočkooslopsa).

Třetí skupinu by tvořily zcela smyšlené příběhy: o dvojčatech, která odvrátí zombie apokalypsu, o postavičkách z počítačové hry Minecraft, o horolezcích, kteří porazí čaroděje a zachrání zakleté hory, o malém orlovi, který zažije nečekané dobrodružství.

Perličky:

Vypustil obří orly a jeden nás málem sejmul; majzli jsme ho lanem; teď už k příběhu; měla jsem po zábavě; socha tam stojí dodnes; psa s vodičkem do jedné, opratě do druhé; trefil ho tank, ale orel pořád žil; žili šťastně až na věky; ozývalo se mňaukaní; tak byl čarodějský zápas a sedlák Martin samozřejmě vyhrál; pif sem, pif tam, stříleli v továrně po zombí; tak jsme orla vypustili; kouzlo proti bolení nohám; pak mu dala kytici, kde byl pohřben, tak už není; vyspali se krásně až do rána; bylo nebylo; žil byl jeden čaroděj; je totiž léto v srpnu; kočkooslopes omylem snědl kobru a byl kočkooslopsokobra; spadl 120 vejšky metrů a tekla mu krev; orel se nedal a škubal sebou a čaroděj odkouznil koně na stranu a zakouznil orla, aby byl zase zdravý; chodí laboratoř a dělá si kouzelnou koště; má toho hada i zmije a slepýš nemá otec ani syn a nemá rád pokemony jsou hnusný a zlý; jak známe Menta, furd spal; vidí koně bílého jako sníh a na ty bílý jsou šedé a černé fleky; dojeli do cílové stanice; ty jsi pravý princ pro princeznu; orlík se poleká DUCH! vykřikne.

Pozn.

č. 1: Dívka NČ místo příběhu napsala pouze 9 nenavazujících pravicích vět, jejichž jediným pojítkem by mohlo být užití zadaných slov.

č. 2 Dívka BŠ jako jedna ze čtyř dětí, do svého příběhu zahrnula přímou řeč. Jako jediná ovšem dokázala dodržet její formální požadavky a zapsala ji včetně uvozovek.

č. 3 Chlapec VB odevzdal pouze podepsaný list papíru.

Závěr:

Dle zkoumaných příběhů je možné říci, že pokud mají děti vymyslet vlastní příběh, jsou dívčí práce střízlivější, s menším zapojením fantazie než práce chlapecké.

Jak plyne z analyzovaných dat, dívky předčily chlapce pouze v oblasti přídavných jmen a adverbíí. V celkovém počtu slov, substantiv, pronomin a verb byli lepší chlapci. Co se týče rozsahu, patřilo vymyšlení příběhu mezi druhý nejrozsáhlejší typ úkolu, jež děti plnily.

Náš předpoklad, že dívky dosáhnou lepšího hodnocení než chlapci, se **potvrdil pouze ze 33 %**, neboť chlapci byli lepší než dívky ve čtyřech ze šesti zkoumaných oblastí.

9. Sonda č. 8 - „Vymysli příběh“

Charakteristika

Počet dětí: 21 (1 dívka, 10 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: Vymyslet krátký příběh s užitím alespoň čtyř zadaných slov²⁰

Provedení: Dle vlastní fantazie vytvořit příběh, ve kterém budou použita alespoň čtyři slova ze slov zadaných (*čaroděj, třída, léto, srpen, orel, vítr, papír, Jana, jméno, ptáci, pes, koně, Radek, kobra, rok, člověk*)

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání.

Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

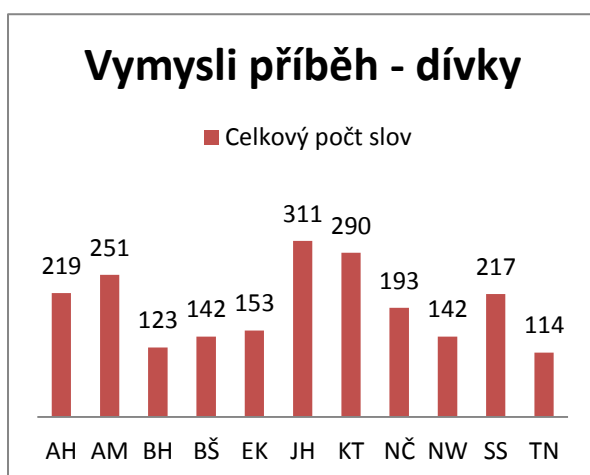
Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrálост nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 7.

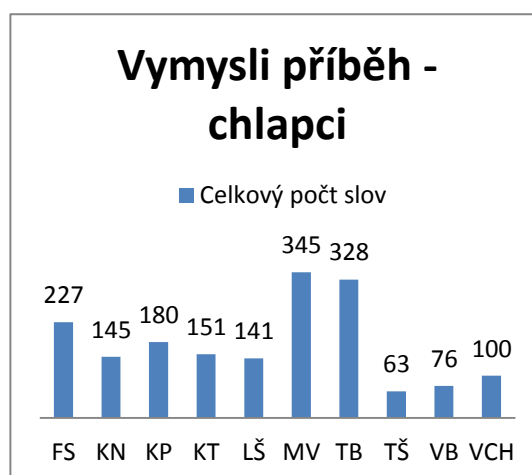
Vyhodnocení

Na grafech S8a a S8b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec MV, který v zadaném úkolu užil 345 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 197 slov (TN se 114 a JH 311) a mezi nejhorší a nejlepší chlapeckou prací dokonce 282 slov (MV s 345 a TŠ s 63). Navzdory tomuto značnému rozdílu po spočítání aritmetického průměru na jednu práci dívek připadlo 195,9 slova, což více než u chlapců, jejichž práce obsahovaly v průměru 175,6 slova.

²⁰ Příloha č. 4.

Graf S8 a

Graf S8 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii jsou znázorněny na grafech S8c a S8d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují většího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 31,1:29,5. Nejvíce zástupců užil chlapec MV (49), což je o 7 více, než nejlepší z dívek. Všechny děti vytvořily alespoň 14 substantiv.

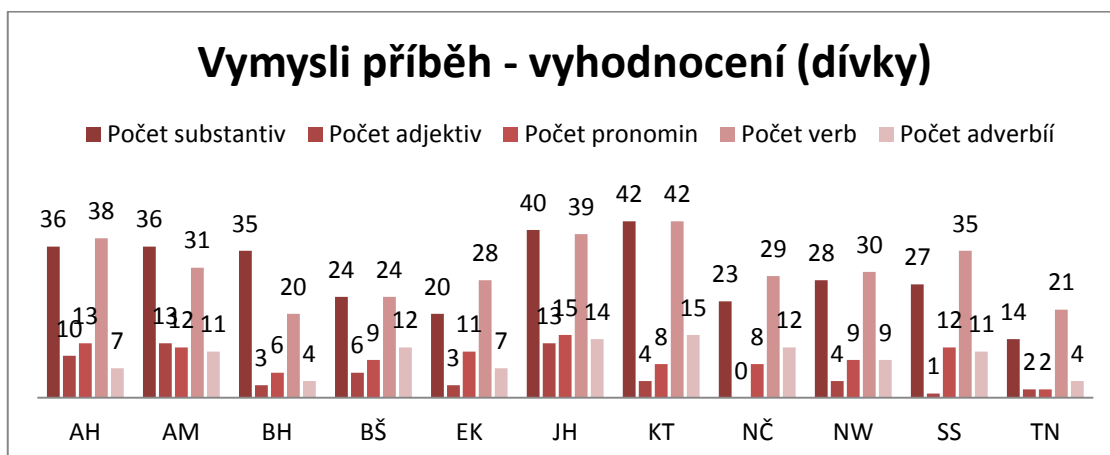
V oblasti přídavných jmen zjistíme, že lepšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 5,4:4,5 adjektiva. U chlapce TŠ a dívky NČ se nevyskytlo adjektivum žádné, u ostatních dětí se počet zástupců pohyboval v rozmezí mezi 1-10. Výjimkou byly dívky AM a JH, jež užily přídavných jmen 13.

Při analýze pronomin jsme zjistili, že celkový poměr hovoří v neprospěch dívek, a to v poměru 9,5:7,1 zájmena na jednu práci. Chlapec VB nepoužil ani jednoho zástupce, ostatní děti užily alespoň jednoho zástupce. Mezi chlapci byl nejlepší KP s 13 a mezi dívkami JH s 15 zástupci.

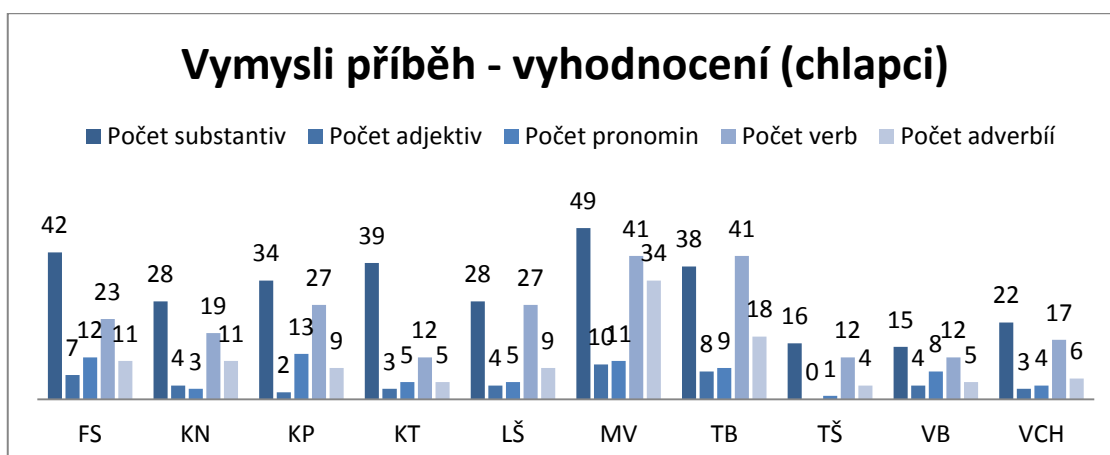
Budeme-li porovnávat oblast sloves, dojdeme k lepšímu výsledku u dívek než u chlapců, a to v poměru 30,6:23,1verba. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem byl 29 zástupců (TB s 41 a KT s 12). U dívek byl rozdíl mezi nejlepší a nejhorší 30 zástupců (KT s 42 a BH s 20).

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 11,6:9,6 adverbia na jednu

práci. Rozmezí, na němž byla adverbia užívána, se pohybuje mezi 4-18 zástupci. Rekordmanem je však chlapec MV, v jehož práci bylo užito 34 příslovčí.

Graf S8 c

Graf S8 d

Shrnutí

Oproti první práci došlo ke značnému progresu v počtu užitých slov ze zadání (několik dětí dokonce do svého textu zahrnulo všechna zadaná slova). Jasná a jednoznačná charakteristika vytvořených motivů je nemožná, příběhy jsou rozmanité. Ovšem proti první práci došlo k velkému posunu směrem k fantazijním příběhům, ve kterých se neopakují témata, ba ani postavy a jejich charakteristiky, jak tomu bylo u prvních textů. Motivy a dějové prvky plynoucí z běžného života a každodenních zkušeností samozřejmě chybět nemohou, ale jsou doplňovány fantazií. Texty by se daly charakterizovat, jak se lidově říká, „co kus to originál“.

Nejzajímavější témata byla: o teleportaci do deskové hry, o zvířatech, která pomocí kouzelné knihy utečou ze zajetí, o vzniku Země a lidí, o začarování z reality do

pohádky, o honbě na Yettiho, o žákovi z čarodějné školy, o výletu do Egypta sužovaného čarodějem atd.

Oproti prvním příběhům, kde děti čerpaly podněty inspiraci hlavně v osobních zkušenostech, v opakovaných textech se za příběhy dají najít jisté zkušenosti divácké případně čtenářské, upravené dle tvůrčích potřeb každého dítěte (příklady filmů, jež nám některé dětské práce připomínají: Dívka na koštěti, Pán prstenů, Jumanji).

Perličky

Když je uviděla, křičela: hurá hurá už jedou; přibyla jí nová disciplína cvičit orli a ptáky; vlál vítr a tak orla unesl, oni se vrátili domů úplně sami, samozřejmě se psem a koněm; vašeho orla vám nedám, ale můžu vám nabídnout jiného ptáka, kobru nebo i dvě kobry; čaroděj jim na oplátku dal kobru a ptáka, aby si orel měl s kým hrát; musím přemýšlet jak utéct, si říkám v duchu, než na mě pustí tu kobru; vítej v roce 30005 za doby bohatství...; přines mi mlíko a papír na malování; místo, kde koně viděla, bylo čerstvě udusané; najednou uslyšela dusot kopyt a on odcválal, bůh ví kam; stál před nimi mohutný kůň, byl to vraný hřebec; beru si kouzelný papír, když zazvonilo zvonění; trvalo mi rok, než jsem to udělal, ale vyhrál jsem, ještě teď slyším „Radek vyhrál!“; jel jsem za kámošem, ale viděl jsem, že je člověk, tak jsem ho musel zabít, aby neprozradil, že jsem čaroděj, taťka ale přišel, že sem měl kámoše člověka a začal na mě rvát, že jsem pošpinil jméno rodiny; néé, padám do portálu, do jiný dimenze; tady se píše, že za rok přidají jinačí zvířata a vedle je napsáno, že v srpnu si je můžem i pohladit; v ten okamžik, kdy se zavřela díra, propadly jsme se do pohádky; takže byl doopravdickej; vyčaroval si koně, psa a ptáky, jednoho ptáka sežral orel; na vysvědčení měl pořad samý jedničky, a tak se mu žilo dobře až do smrti; jednou byl jeden člověk, ale né ledajaký, byl to čaroděj; začal boj o život a o smrt; uměl dobře střílet, je to prostě třída; mezi ptákama byla orlice a měla jméno Jana; a co myslíte, že byl čaroděj? Byl ředitelem školy a ta škola byla velmi poučivá a jmenovala se Český Krumlov špičák 112; žil šťastně až do důchodu; viděla jsem úkryt, já jsem se do něj dostala, ale Rex se tam nedostal, dostali ho a zahynul, a já se naštvála a náhle jsem se proměnila ve vílu a zlého čaroděje jsem porazila; zazvonil zvonec a mého dobrodružství je konec; protože měl doma hodně papíru, tak je dal na trakař a jel do města; a v tom zámku byla princezna Jana, která tam byla vězněná a čekala, až jí vysvobodí nákej vysněnej princ na bílým koni a stalo se; ptáci zpívají, koně řehtají ve stáji a psi štěkají, je krásné léto; nikde nikdo, ani princezna nebyla k nalezení; roztrhnu tě jako papír!; papír je papír, že

co vyrobíš papírem, jmenuje se origami; kobra jednou umřela v létě, asi jí bylo horko, orel, umřel ve větru a Radek nakreslil jejich psa, který umřel. Chudáci, řekl Radek; kůň vydržel celý rok a nic se mu nestalo a dávali mu obilí, které si pěstovali se senem, ale pak umřel v dubnu, chudák, bylo to smutný; k proměně potřebujeme: papír, vlašťovčí pírkó a letní úplněk; když dorazili ke skále, kobra se přestěhovala k orlovi na výklenek, pokračování příště; teď jsem zrovna na odjezdu do Norska, o dva týdny poklidně plavby později; je tu celkem zima, hodně fouká vítr, ale těm ptákům to zřejmě nevadí; hele je tady papír a na něm je něco napsáno ufgurla pípala go [přijď dnes k radnici] – nábor do družiny na lov Jettiho; najednou jsme našli kosti a konzervy a obrovskou postel, týjo, tomu nebudeš věřit, leží tam Jjetti; našťestí Jetti byl přátelský a dostal je ven; teleportovalo je to do hry; mezi sloupy byly dva skřeti v brnění a hlídali, aby nikdo neprojel; před několika miliony lety na planetě Letní Papír, se v srpnu sešlo 47 čarodějů na jednu důležitou schůzku, na kterou čekali celý svůj život.; tak jo, jdeme na to a né, že to zkažíte; vítr při tom foukal a už tvoří jádro; z planety Letní Papír se stal měsíc a nová planeta Země byla ve vesmíru; jestli se ptáte, kam zmizeli čarodějové, tak ty bydleli na mracích a vytvářeli tam lidi, první člověk se jmenoval Radek, další byla Jana, pak Vojta, Fanda, Vláďa, Kuba a pak už byly všechny jména zabrané.; pak už se jenom rodily děti a stavěli domy; lidé čarodějům začali říkat bohové; každý rok bylo něco nového, nové domy, silnice, auta a elektronika; a možná teď se přímo na vás kouká těch 47 čarodějů.

Pozn.

č. 1 Chlapec KT ve své práci použil velké množství slov, jež si osvojil během 3. a 4. třídy, ovšem zaznamenal je formou výčtů a nevytvořil z nich žádnou dějovou linii.

č. 2 Dívka JH ve své práci použila 311 slov, ovšem pouze jedno interpunkční znaménko, při čemž velkou část příběhu psala formou dialogu, čímž velmi snížila srozumitelnost svého textu.

č. 3 Chlapec VB při prvním vytváření tohoto úkolu odevzdal pouze prázdný list papíru, při druhém opakování však vytvořil jeden z nejoriginálnějších textů. Byť nedodrжуje přímou dějovou linii, jeho formulace a obraty jsou velice neobvyklé.

Závěr

Na základě analyzovaných dat jsme zjistili, že dívčí práce byly lepší ve všech oblastech kromě počtu substantiv a adverbíí.

Po porovnání obou sond jsme zjistili, že u chlapce TŠ došlo ke značnému zhoršení (95/63), čímž jeho práce dosáhla pouze 36 % průměru. U ostatních dětí došlo k nárůstu celkového počtu slov oproti předchozí sondě, a to o 72 % u chlapců a o 121 % u dívek. Náš předpoklad o lepších výsledcích **se potvrdil s výjimkou chlapce TŠ.**

10. Sonda č. 9 - „Mluvenka“

Charakteristika

Počet dětí: 21 (11 dívek, 10 chlapců), 3. A (2014/2015)

Zadání: K danému úvodu dokončit vyprávění²¹

Provedení: Dle vlastní fantazie dokončit vyprávění k zadanému začátku textu

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 20 minut

Podmínky pro práci: V učebnici je uvedena celá kapitola o postavách příběhu, dětem je umožněna práce s učebnicí, která může sloužit jako inspirace pro dokončení vyprávění. Užití učebnice si každé dítě volí individuálně. Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

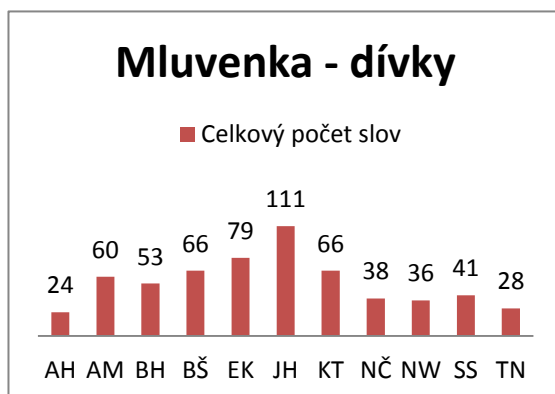
Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (př. byl bych jel s ním = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou zaznamenávána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina. Zájmena jsou zaznamenávána jako jednotlivý zástupci s výjimkou zájmen zvratných, která jsou zařazena do jednoho celku se slovesy zvratnými. Verbum je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách. Vzhledem k výskytu velkého množství spojených výrazů, jsme tyto celky rozdělili do samostatných a smysluplných částí a každou počítali jako samostatné slovo. (př. jelijsme dokina – jeli jsme do kina).

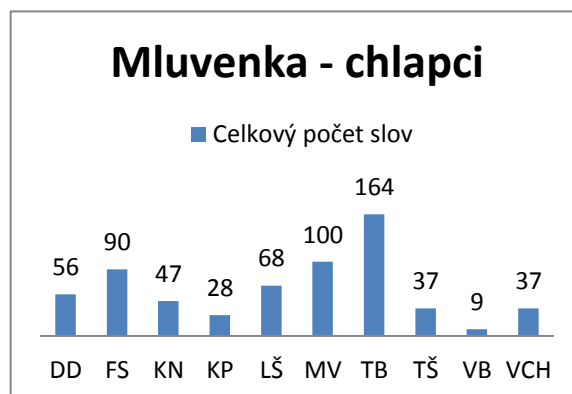
Vyhodnocení

²¹ Příloha č. 5.

Na grafech S9a a S9b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TB, který v zadaném úkolu užil 164 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 87 slov (JH se 111 a AH s 24). Po spočítání aritmetického průměru na jednu práci dívek připadlo 54,7 slova, což je méně než u prací chlapeckých, jež obsahovaly 64,8 slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací u chlapců byl 155 slov (TB se 164 a VB s 9).

Graf S9 a

Graf S9 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbíí jsou znázorněny na grafech S9c a S9d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

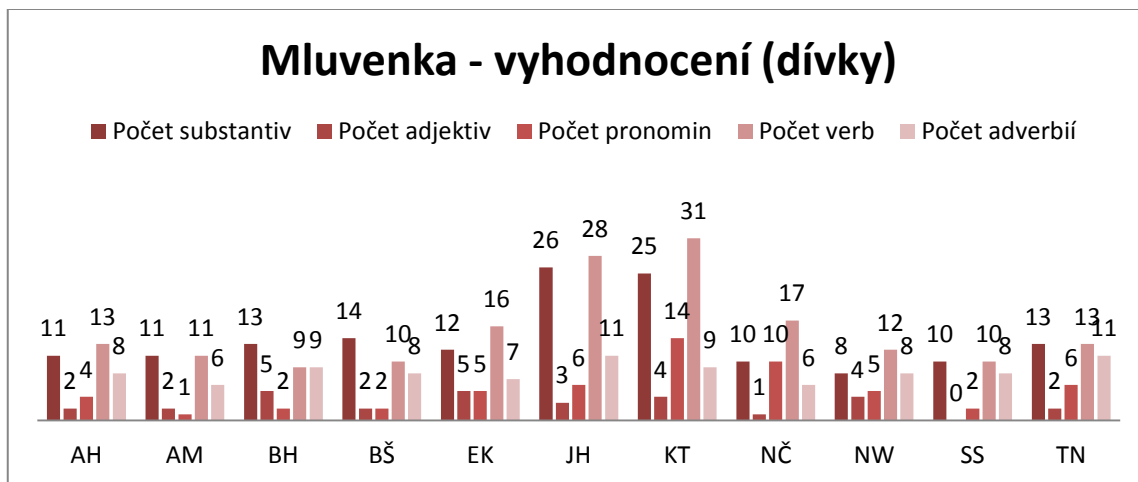
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují většího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 8,8:8. Nejvíce zástupců užili chlapci MV (17) a TB (16). Z dívek byla nejlepší JH (13). Ostatní děti použily podstatná jména v rozmezí 2-10.

V oblasti přídavných jmen zjistíme, že lepšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 1,9:1 adjektivu. U pěti dětí se nevyskytlo žádné, ostatní je užily v rozmezí 1–4 zástupců.

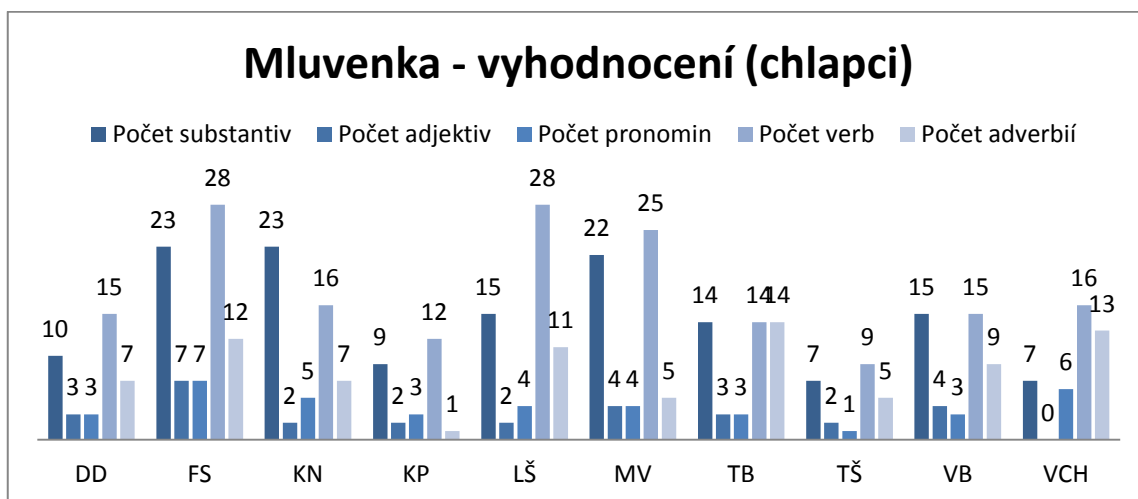
Při analýze zájmen jsme zjistili, že celkový poměr hovoří v neprospěch dívek, a to v poměru 3,3:2,7 pronomína na jednu práci. Chlapec VB nepoužil ani jednoho zástupce, ostatní děti užily alespoň jedno, největší počet byl 6. Výjimkou byl chlapec TB s 13 užitými zájmeny.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, dojdeme k lepšímu výsledku u chlapců než u dívek, a to v poměru 10,2:8,6 verba. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem byl 24 zástupců (TB s 26 a VB s 2) a u dívek 20 (JH s 21 a AM s 1).

Zaměříme-li se na porovnání příslovčí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 3,7:5,2 adverbia na jednu práci. Kromě práce dívky NW, která neužila adverbium žádné, se vyskytovalo v textech vždy alespoň jedno, nejvíce však 10 zástupců (chlapci FS a TB).

Graf S9 c

Graf S9 d

Shrnutí

Děti ve svých pracích ve většině případů popisovaly cestu. Užívaly při tom různých druhů dopravy a jejich kombinace. Pro zvýšení napětí situovaly do příběhů nečekané události, vesměs nehody (prasklá pneumatika, spotřebování benzínu). Objevily se ale i příběhy, v nichž se hrdinka potýkala s nedostatkem peněz na lístek, či jeho ztrátou. Všechny příběhy měly dobrý konec. Nejčastěji se vyskytovala verba spojená s okolnostmi dopravování se odněkud někam (nastoupit, dojet, odjet, dovést, přijet, vystoupit...). Nejčastějšími substantivy byly názvy dopravních prostředků – vlak, autobus a taxi.

Perličky

Jít do toho letadla, protože jsem tam zapoměla kabelku; se zastavit u policajtech, protože jsem měla úborovej nůž, tak mě vzali a vyptávali se, jestli nechci někoho zabít, no a pak mi vzali, byl to ten k Vánocům; budou si dělat co chtějí; tam jsme skákali na balících a já jsem si zlomila nohu; stála tam paní a brečela a za ní pání v černém s bílými proužky, vidím, že tam jsou některý pání schovaný za košem; a tak mě unesli a dali do klece, tak jsme to řešili; usnula jsem po té dlouhé cestě v letadle z afriky do Česka; přepadli mě lupiči a sebrali mi peníze na taxi, když přijeli policajti, začala přestřelka; jeli jsme a najednou na cestě byl kůň a vedle autobusu plakát na toho koně, co stál před autobusem. Za koněm se někdo schovával a snažil se ho ukrást; viděl můj zlatý řetízek, tak se mnou začal komunikovat, aby ho získal; zavolala jsem policii a taky jsem je poprosila, aby vzali trochu benzínu, protože nám docházel; musela jsem et autobusem, ale bylo pár potíží; na benzínové pumpě jsem si koupila rohlík a sodu a jeli jsme dál; zastavili mě policie a dali mi pokutu, ale nevím proč, já jsem jela 40 a tam se má jet 40, tak policie se omlouvala; za mnou seděl jeden, tak jsem se nudila, že jsem se ho zeptala: pane, jak se jmenujete?; z afriky jsme málem nevyletěli a taky jsme cestou do Prahy málem ztroskotali; narazili jsme na bouračku a silnici, takže jsme museli počkat, až dorazí odtahovka; musela jsem ještě jet vlakem, měli tam divé, ale dobré jídlo; jeden kluk mě bouchnul, tak jsem mu dala facku a už mě nechal bejt.

Pozn.

č. 1 – Objevily se příběhy, v nichž byl popisován pobyt v Africe. Silně frekventované bylo začlenění rodinných příslušníků do příběhů.

č. 2 – Chlapce KT svou práci pojal jako vypravování o svém všedním dnu a jako jediný nepoužil ani jeden název dopravního prostředku.

Závěr

Dle zkoumaných příběhů je možné říci, že práce chlapců jsou, co se týče motivů a rozmanitosti témat, pestřejší než práce dívek.

Jak plyne z analyzovaných dat, dívky předčily chlapce pouze v oblasti přídavných jmen. V celkovém počtu slov, substantiv, pronomin, verb a adverbíí byli lepší chlapci.

Náš předpoklad, že dívky dosáhnou lepšího hodnocení než chlapci, **se potvrdil pouze ze 16 %**, neboť dívky byly lepší než chlapci pouze v jedné ze šesti zkoumaných oblastí.

11. Sonda č. 10 - „Mluvenka“

Charakteristika

Počet dětí: 21 (11 dívek, 10 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: K danému úvodu dokončit vyprávění²²

Provedení: Dle vlastní fantazie dokončit vyprávění k zadanému začátku textu

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 20 minut

Podmínky pro práci: V učebnici je uvedena celá kapitola o postavách příběhu, která může sloužit jako inspirace pro dokončení vyprávění. Užití učebnice si každé dítě volí individuálně. Před zahájením práce proběhla společná diskuze o zadání. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv, pronomin, verb a adverbii.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

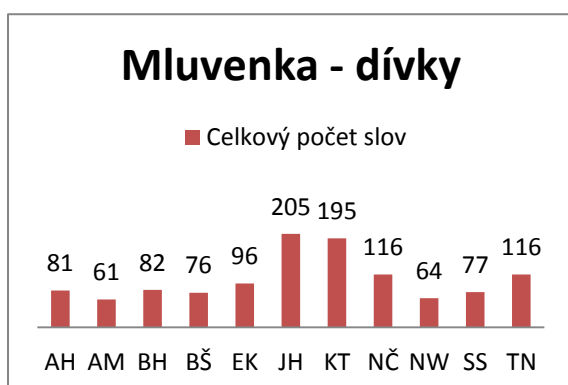
Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrállost nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 9.

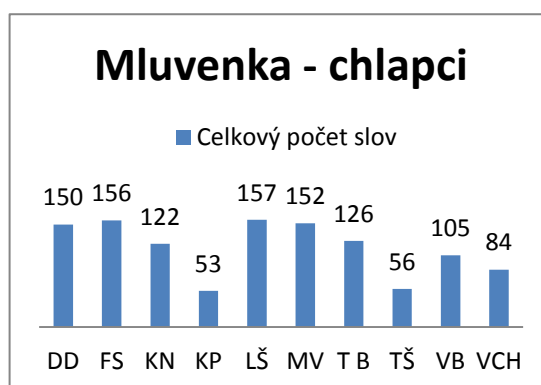
Vyhodnocení

Na grafech S10a a S10b jsou porovnány celkové počty slov užitých v analyzovaných textech. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka JH, která v zadaném úkolu užila 205 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívčí prací byl 144 slov (JH s 205 a AM s 61) a mezi nejhorší a nejlepší chlapeckou prací 104 slov (LŠ se 157 a KP s 53). Po spočítání aritmetického průměru na jednu práci dívek připadlo 106,3 slova, což méně než u chlapců, jejichž práce obsahovaly v průměru 116,1 slova.

²² Příloha č. 5.

Graf S10 a

Graf S10 b

Oblasti počtu substantiv, adjektiv, pronomín, verb a adverbíí jsou znázorněny na grafech S10c a S10d. U všech zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

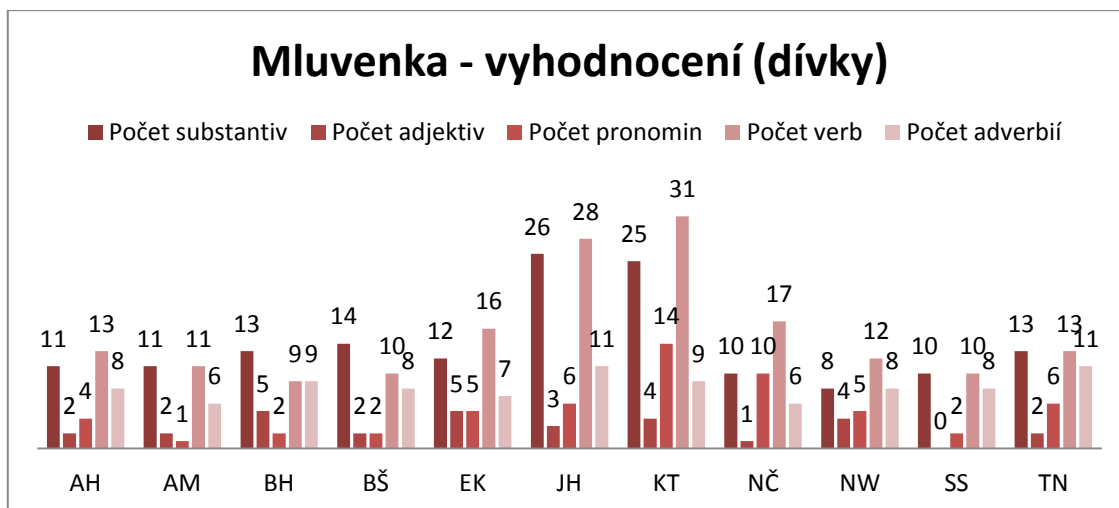
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že chlapci celkově dosahují většího počtu užitých substantiv než dívky, a to v poměru 14,5:13,9. Nejvíce zástupců užila dívka JH (26), což je o 3 více než nejlepší z chlapců. Všechny děti vytvořily alespoň 7 substantiv.

V oblasti přídavných jmen zjistíme, že horšího výsledku dosáhly dívky, a to v poměru 2,7:2,9 adjektiva. U chlapce VCH a dívky SS se nevyskytlo adjektivum žádné, u ostatních dětí se počet zástupců pohyboval v rozmezí mezi 1– 5. Výjimkou chlapce FS, jenž vytvořil přídavných jmen 7.

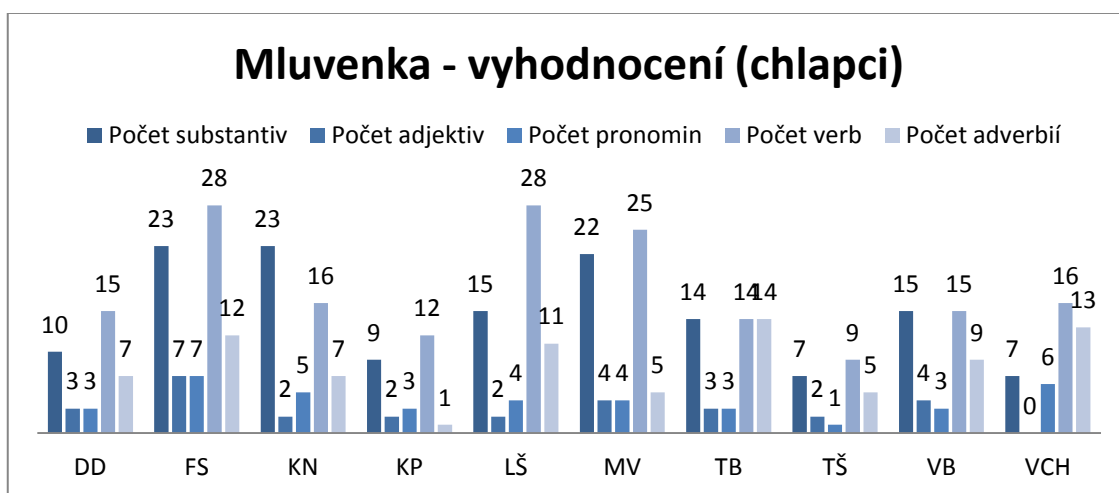
Při analýze zájmen jsme zjistili, že celkový poměr hovoří v prospěch dívek, a to v poměru 5,2:3,9 pronomína na jednu práci. Každé dítě užilo alespoň jednoho zástupce, mezi chlapci byl nejlepší FS se 7 a mezi dívkami KT se 14.

Budeme-li porovnávat oblast verb, dojdeme k horšímu výsledku u dívek než u chlapců, a to v poměru 15,5:17,8 slovesa. Každé dítě užilo alespoň 9 zástupců. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem byl 19 (TB s 28 a TŠ s 9). U dívek byl rozdíl mezi nejlepším a nejhorším 22 (KT s 31 a BH s 9).

Zaměříme-li se na porovnání příslovcí, tak po aplikaci aritmetického průměru vyplyne lepší výsledek ve prospěch chlapců, a to v poměru 8,4:8,3 adverbia na jednu práci. Rozmezí užitých zástupců se pohybuje mezi 5-14. Výjimkou je chlapec KP, v jehož práci se vyskytlo adverbium pouze jedno.

Graf S10 c

Graf S10 d

Shrnutí

V jednotlivých pracích se děti (stejně jako v prvních verzích prací) zaměřují na popis cesty. Ovšem okolnosti cesty jsou komplikovány, a to do větší míry než minule, vedle defektů pneumatik se často vyskytuje motiv čekání, a to z několika hlavních důvodů, jimiž jsou: kolona na dálnici, dopravní nehoda, zpoždění autobusu a ujetí dopravního prostředku. Častým motivem, který děti užívají, je nedostatek peněz na lístek (v minulých pracích se tento motiv také vyskytoval, ale jeho frekvence byla značně menší) a jeho řešení (cesta svépomocí, kontaktování další osoby atd.). Dalším rozdílem mezi prvními pracemi a pracemi opakovanými je zvýšená četnost zařazování různých složek integrovaného záchranného systému.

Nejčastějšími verby zůstávají ta, jež souvisí s dopravováním se, a podstatná jména popisující dopravní prostředky a vše, co se k nim váže (lístky, poruchy atd.). U

dál, no znáš to; došel benzín, taťka byl fakt naštvanej, tak zavolal odtahovací službu; jela jsem, ale ve špatném autobuse, tak sem požádala řidiče, ať se vrátí, ale řekl mi, že ne; nabídla mi bon bon, ale řekla jsem, že radši ne; všimla jsem si, že za naším domem hoří dům sousedů, tak jsem zavolala 150, přijeli hasiči a za odměnu mi dali lízátko; potkala nás strašně dlouhá kolona, tak jsme si dali snídani v McDonaldu;

Pozn.

č. 1 Chlapec LŠ ve své práci jako jediný použil motiv ztracení se, ale situaci vyřešil pomocí druhé osoby, fakt, že pro hrdinku není situace tíživá, potvrzuje větou „*dala jsem si kafe, abych neusla*“.

Závěr

Na základě analyzovaných dat jsme zjistili, že chlapecké práce byly (kromě oblasti pronomín) lepší než práce dívek. Stejný závěr lze vyvodit také o rozmanitosti užitých motivů a pestrosti vyjadřování.

Po porovnání obou sond jsme zjistili, že došlo ke značnému zhoršení u chlapců TŠ (100/56) a VCH (164/84) a u dívky SS (111/77). Jejich práce vykazovaly zhoršení o 30-49 %. U ostatních dětí došlo k nárůstu celkového počtu slov oproti předchozí sondě, a to o 79 % u chlapců a o 94 % u dívek.

Náš předpoklad o lepších výsledcích **se potvrdil s výjimkou chlapců TŠ a VCH a dívky SS.**

12. Sonda č. 11 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 15 (4 dívky, 11 chlapců), 2. A (2014/2015)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací²³

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených sloves jsou počítány jako jedno slovo (př. *byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina (př. *šedý mrak, šedou flétnu, na šedém nebi* = 1 zástupce x *modrý dům, modroučkou sukni* = 2 zástupci), dále přídavná jména typu *světle zelený* jsou počítána jako jeden zástupce, stejně jako adjektiva typu *modrofialový*. Sloveso je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více tvarech.

Vyhodnocení

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata, slunce, duha a růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

²³ Příloha č. 6.

Obrázek „koťata“

Na grafech S11a a S11b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku koťat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TM, který v zadaném úkolu užil 30 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec OK, jehož práce neobsahovala ani jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 17 slov (AHR s 27 slovy a AP s 10 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 16,8:13,5 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S11c, S11e pro hodnocení dívčích prací, S11d a S11f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 9,3:11,8. Nejvyšší počet substantiv ve své práci užil chlapec JN (19). Nebudeme-li počítat chlapce OK, který neužil žádná slova, tak druhého celkově nejmenšího počtu podstatných jmen bylo obsaženo u chlapce MR (1).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,2 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 4,5 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použila dívka AHR (10), na druhé straně pět dětí asociací s přídavným jménem vůbec nevytvořilo.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,5:1,7 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence užívání verb byla nízká, ve své práci ho užily čtyři děti, a to po jednom zástupci. Výjimkou byl chlapec TM, který vytvořil osmnáct asociačních sloves. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S11a a S11b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TP, který v zadaném úkolu užil 20 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec OK, jehož práce neobsahovala ani jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 7 slov (AHR a BŠÍ s 19 slovy a

APE s 12 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 15,8:9,9 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S11c, S11e pro hodnocení dívčích prací, S11d a S11f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 6,6:10. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec TP (18). Vedle OK a TM, kteří nepoužili substantivum žádné, chlapec MR užil jedno. Nejhorší z dívek podstatných jmen užila 6. Nejlepší dívky dosáhly na počet 12 zástupců zahrnutých do svých prací.

V oblasti přídavných jmen byl u chlapců průměr 1,7 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 3,8 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použil chlapec RD (10) a dívka AHR (9), u čtyř dětí se adjektivum nevyskytlo vůbec.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1,3:1,1 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání verb byla nízká, deset dětí je vůbec neužilo. Na druhé straně chlapec TM užil 6 asociačních sloves. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S11a a S11b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka BŠÍ, která v zadané práci užila 16 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec OK, jehož práce neobsahovala ani jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 5 slov (BŠÍ se 16 slovy a AHR se 11 slovy) a 15 slov mezi nejlepším a nejhorším chlapcem. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 13,3:9,1 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S11c, S11e pro hodnocení dívčích prací, S11d a S11f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 2,5:5. Nejvyšší počet zástupců ve své práci

užila dívka BŠÍ (8). Vedle chlapců OK a TM, kteří nepoužili substantivum žádné, chlapec MR užil jedno. Nejhorší z dívek podstatná jména užila 3.

V oblasti přídavných jmen byl u chlapců průměr 6,5 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 8,3 adjektiva, což je více než u chlapců. Chlapci KV a RD užili ve svých pracích nejvyššího počtu přídavných jmen, a to 11.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0:0,2 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence vytváření asociačních sloves byla malá, jen dva chlapci zařadili do svého textu jedno verbum. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „růže“

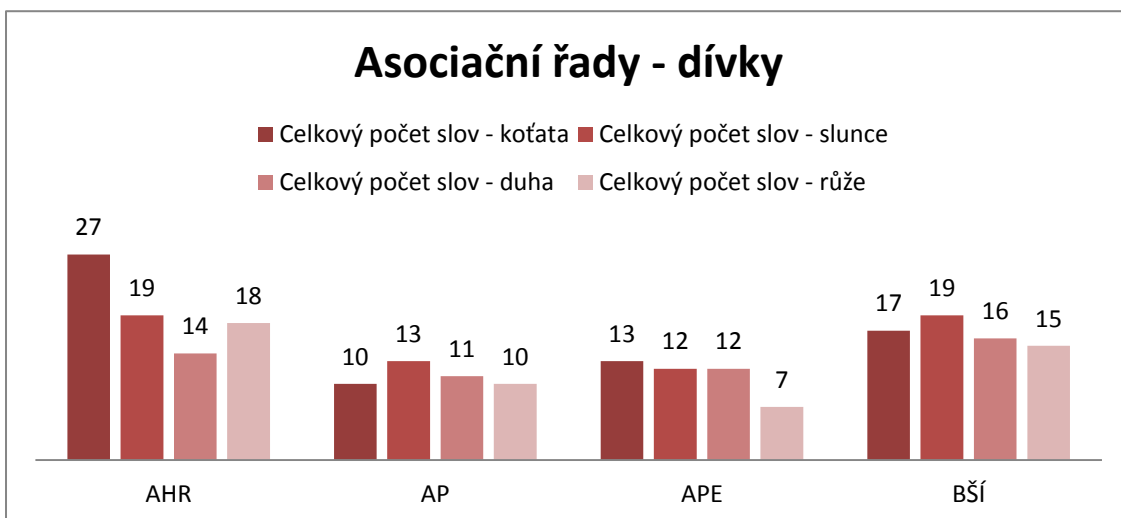
Na grafech S11a a S11b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AHR, která v zadané práci užila 18 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec OK, jehož práce neobsahovala ani jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 11 slov (AHR se 18 slovy a APE se 7 slovy) a 15 slov mezi nejlepším a nejhorším chlapcem. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 12,5:9,2 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S11c, S11e pro hodnocení dívčích prací, S11d a S11f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

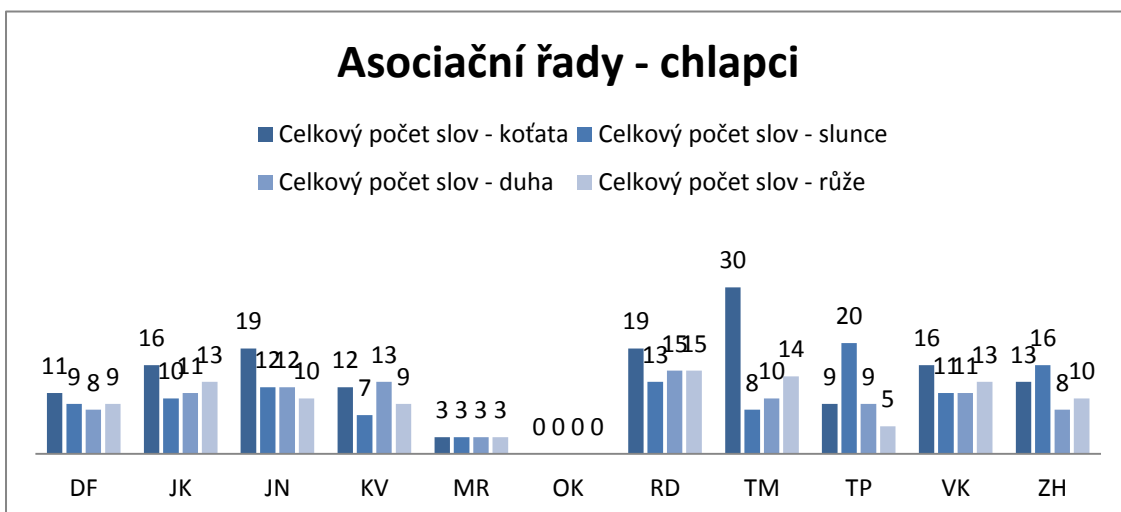
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 5,4:10. Nejvyšší počet substantiv ve své práci užila dívka BŠÍ (14) a chlapec VK (11), nejhorší dívka vytvořila 7 substantiv.

V oblasti přídavných jmen byl u chlapců průměr 3,3 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 1,8 adjektiva, což je méně než u chlapců. Nejlepšího výsledku ze všech dosáhl chlapec RD (9). U dívek pouze AHR užila přídavná jména, a to v počtu sedmi zástupců.

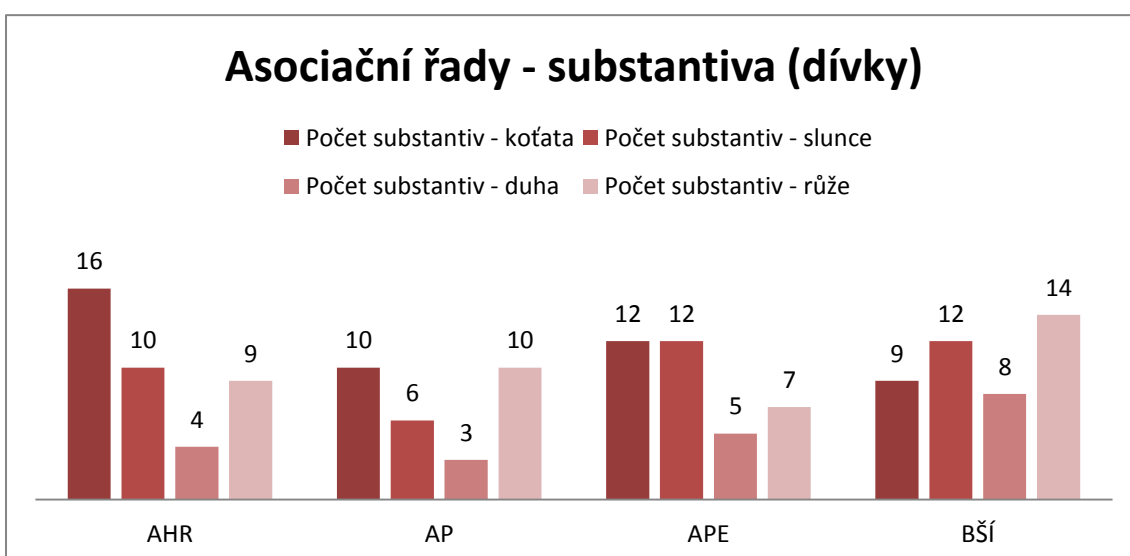
Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se shodný poměr pro chlapce i dívky o hodnotě 0,5 verba. Frekvence vytváření asociačních verb byla malá, deset dětí neužila žádné sloveso, ostatní pouze jedno (maximálně dvě). Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Graf S13 a

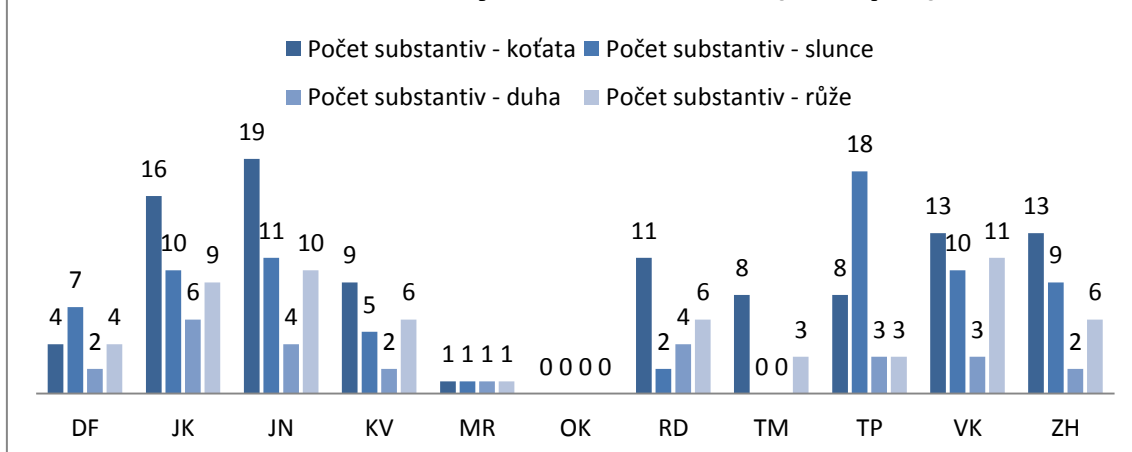

Graf S11 b

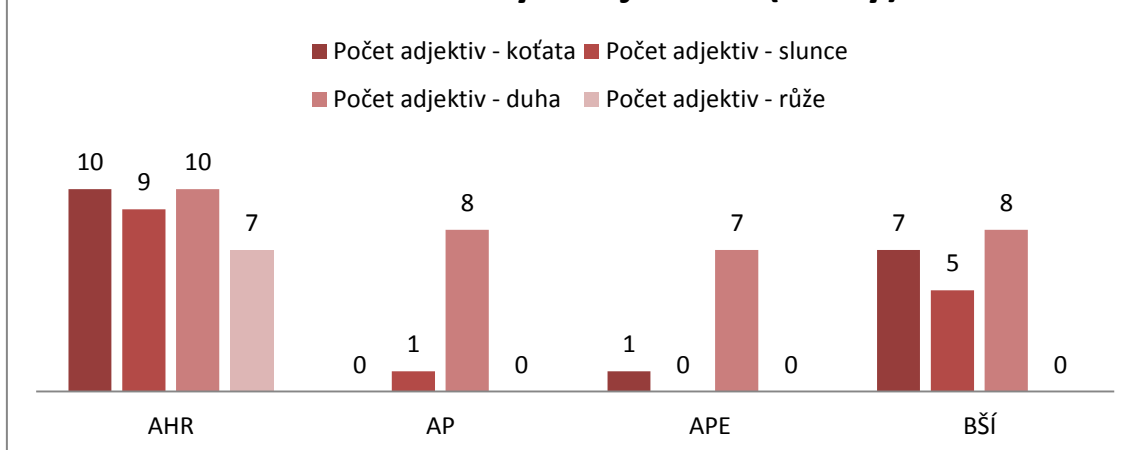
Graf S11 c

Asociační řady - substantiva (chlapci)

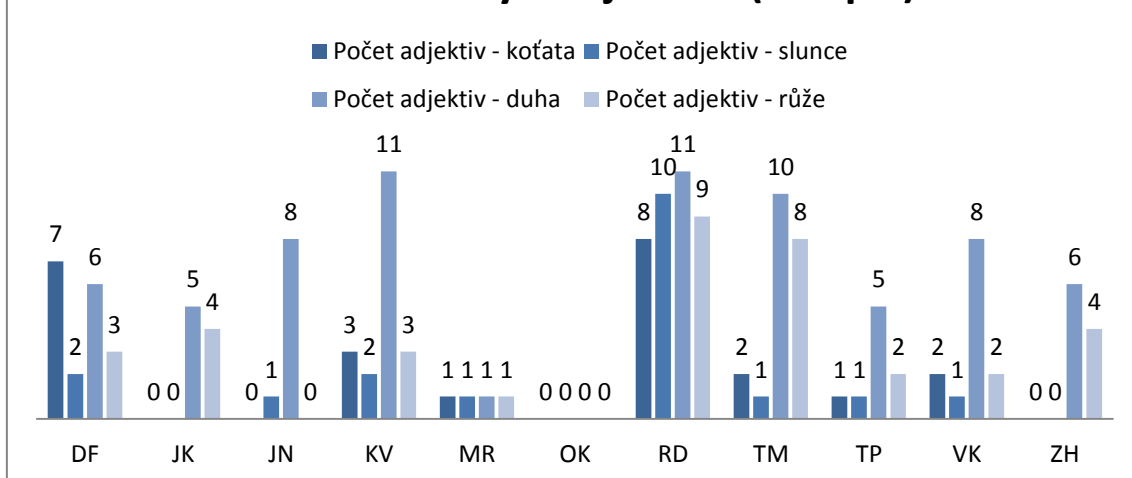
Graf S11d

Asociační řady - adjektiva (dívky)

Graf S11 e

Asociační řady - adjektiva (chlapci)

Graf S11 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastěji se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky

Kořata: ztracená; zmrzlá; tulivá; život; pelech; klišť; kočkovitá šelma; kajdí; čuraj; papá; dvojčata; kamarádi; bráchové; zpívací; sochy; plyšák.

Slunce: zatažený; vesmír; Amerika; bohové; Afrika; vysoko; letadlo; oblaka; letní měsíce; solární panely; nanuky; planety; žhavý; vychází; zapadá; výbuchy; skvrny; koule; čočky; plastové.

Duha: hnusný; bonbony; dílo; natírání; pendrek; placatý; studený; tapeta.

Růže: zvadlý; vykvetlý; stará; včely; umělý; květinářství; sosák; mašle; stůl; buňky; atom; dech; namáčkly; přitažlivé; nápadné

Závěr:

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky²⁴ a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 14,6 slova, 9,2 podstatná jména a 4,6 adjektiva, což je ve všech hodnocených oblastech více než u chlapců u nichž průměry jednotlivých zkoumaných slovních druhů byly 10,4, 5,9 a 3,4 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek). Náš předpoklad o lepším hodnocení ve prospěch dívek se **potvrdil**.

²⁴ Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

13. Sonda č. 12 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 16 (4 dívky, 12 chlapců), 3. A (2015/2016)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací²⁵

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrálост nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 11.

Vyhodnocení

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata*, *slunce*, *duha* a *růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

Obrázek „kořata“

Na grafech S12a a S12b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku kořat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec TM, který v zadaném úkolu užil 32 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec MR, jehož práce obsahovala 3 slova. Na druhé straně rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 5 slov (AHR a AP

²⁵ Příloha č. 6.

se 16 slovy a APE a BŠÍ s 11 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 13,5:18,3 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 11,8:11. Nejvyšší počty zástupců užili chlapci OK (20), ZH (22) a JD (23), na druhé straně nejlepší z dívek zařadila pouze 16 substantiv. Ani v jednom případě se nestalo, že by dítě neužilo žádné podstatné jméno.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 3,1 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 0,8 adjektiva, což je méně než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použil chlapec RD, a to 15, což je proti nejlepší dívce rozdíl 13 přídavných jmen. Vedle toho, šest dětí asociační adjektivum nevytvořilo vůbec.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0:2 na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence vytváření asociačních verb byla nízká, ze všech dětí pouze chlapec TM verba užil, a to dokonce ve 22 případech. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S12a a S12b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka APE, která v zadané práci užila 27 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec MR, jehož práce neobsahovala žádné slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 16 slov (APE s 27 a AP a BŠÍ s 11 slovy) a 19 slov mezi nejlepším a nejhorším chlapcem. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 17,5:9,2 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 9,5:5,7. Kromě chlapců MR a TM, jejichž

práce neobsahovala žádné slovo, každé dítě vytvořilo alespoň jedno substantivum (nejvíce dívka APE, a to 16).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,7 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 6 přídavných jmen, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použila dívka AHR, a to 17, naopak nejlepší z chlapců dosáhl 13 adjektiv.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0:3:0,5 na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence vytváření asociačních verb byla nízká, vyskytla se pouze u čtyř dětí. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S12a a S12b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AHR, která v zadaném úkolu užila 20 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec MR, jehož práce obsahovala 2 slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 9 slov (AHR s 20 slovy a AP s 11 slovy) a 14 slov mezi nejlepším a nejhorším chlapcem. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 15:10,2 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 3,1:4,3. Nejvíce zástupců vytvořila dívka BŠÍ (8) a chlapec JN (9), u dvou chlapců se nevyskytlo žádné podstatné jméno.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 7 adjektiv na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 9,8 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použila dívka AHR, a to 19, naopak nejlepší z chlapců dosáhl 12 adjektiv. Kromě chlapce MR všechny děti užily alespoň tři podstatných jmen.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, zjistíme, že žádné dítě neužilo ani jedno verbum ve své práci. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „růže“

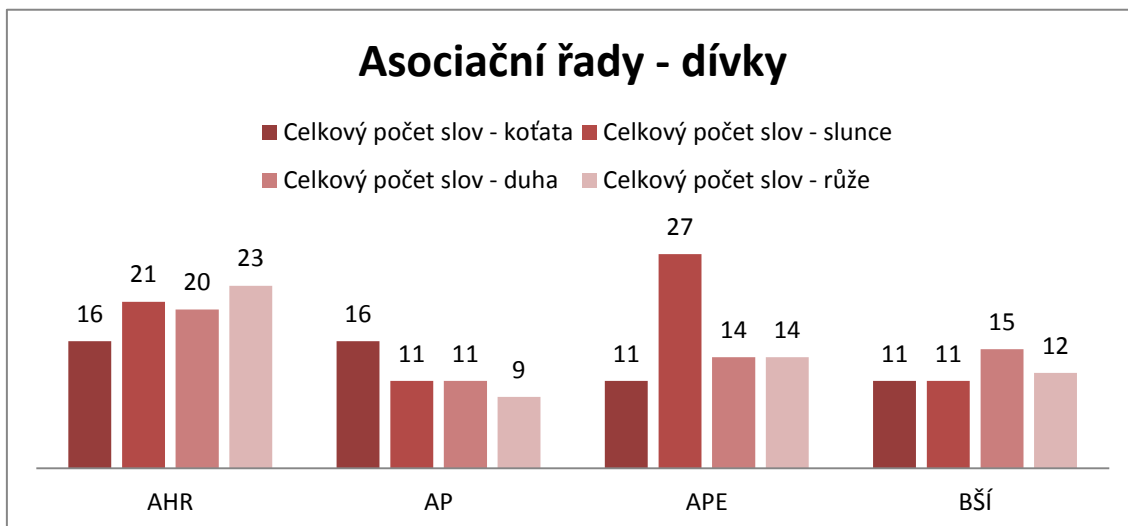
Na grafech S12a a S12b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AHR, která v zadaném úkolu užila 23 slov. Chlapci MR a TM naopak ve svých pracích použili pouze jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 14 slov (AHR s 23 slovy a AP s 9 slovy) a 19 slov mezi nejlepším a nejhorším chlapcem. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 14,5:9 slovům na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

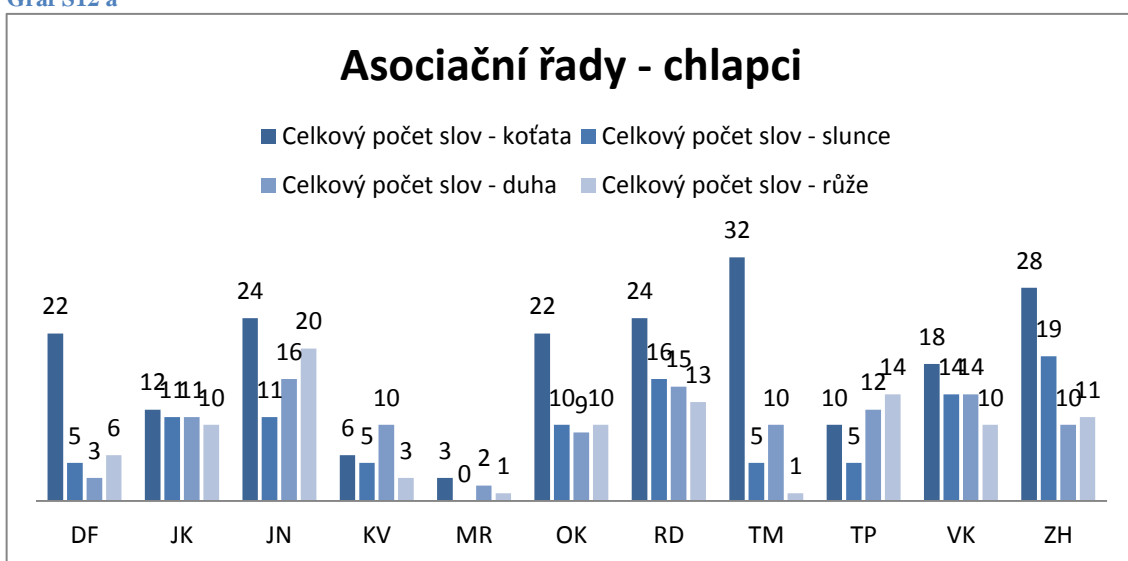
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 6,2:8,8. Nejvíce zástupců se vyskytlo v práci chlapce JN, který jich použil 20, naopak chlapec DF nevytvořil substantivum ani jedno.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,5 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 5,3 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použili chlapec RD (12) a dívka AHR (13). Čtyři děti asociační adjektivum nevytvořily vůbec.

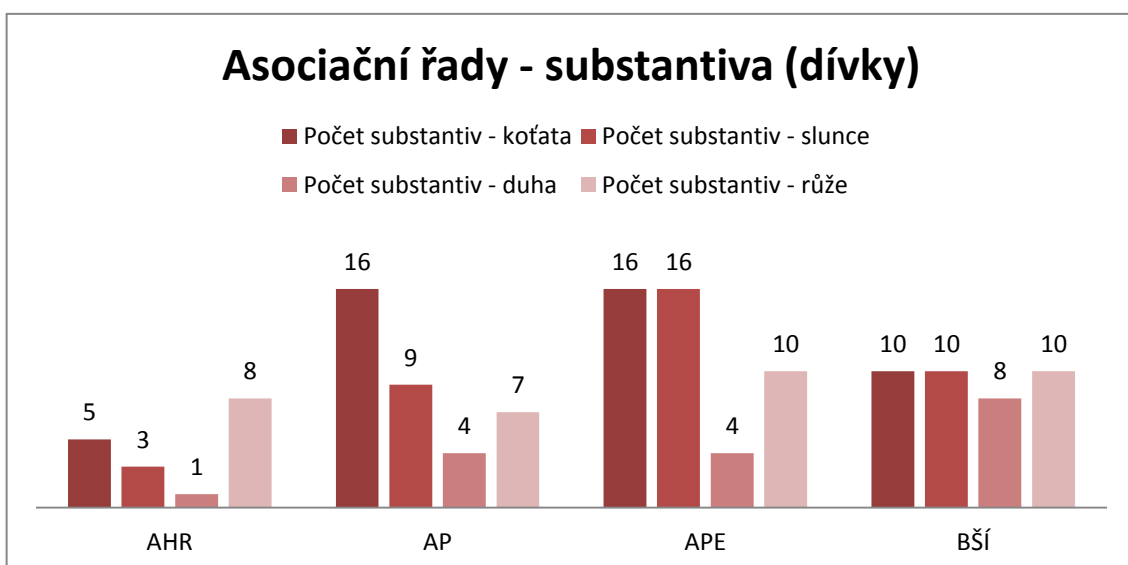
Budeme-li porovnávat oblast sloves, zjistíme, že chlapci dosáhli lepšího průměru než dívky (0,3:0). Tři chlapci zařadili po jednom verbu, jinak se slovesa u dětí nevyskytovala. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Graf S12 a

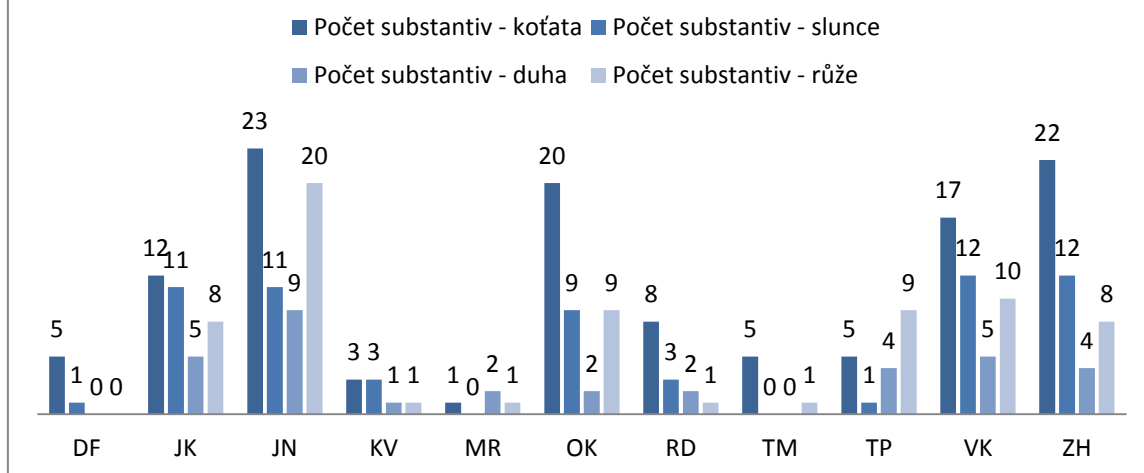

Graf S12 b

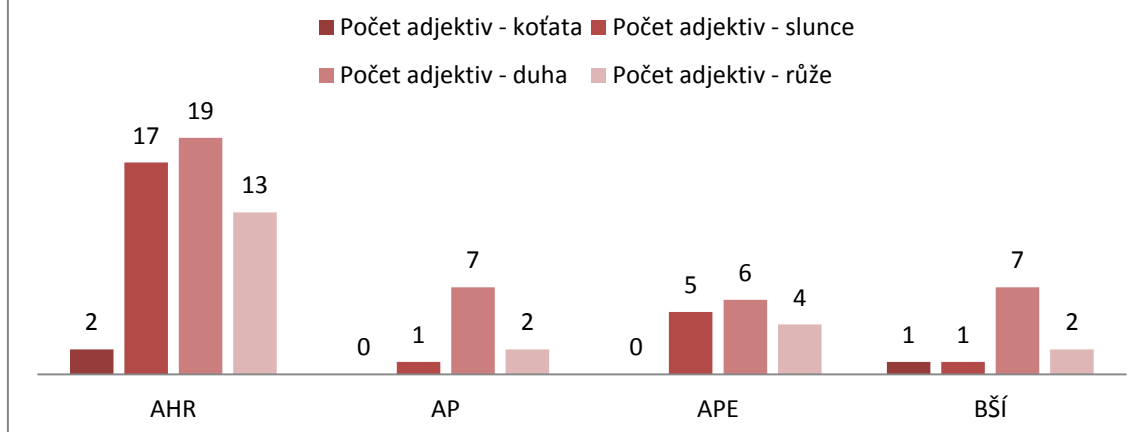
Graf S12 c

Asociační řady - substantiva (chlapci)

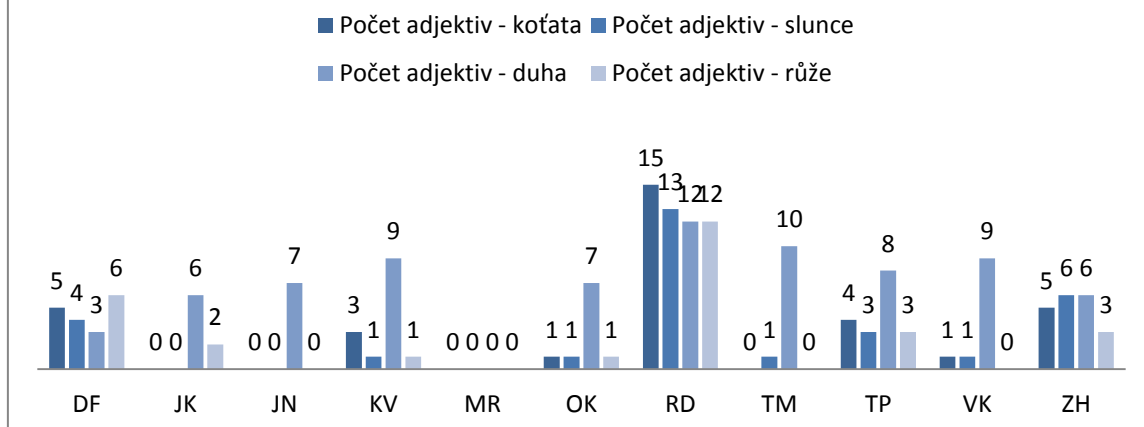
Graf S12 d

Asociační řady - adjektiva (dívky)

Graf S12 e

Asociační řady - adjektiva (chlapci)

Graf S12 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastěji se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky:

Kořata: kuliočka; zlobiví; chlupáček; rozkrok; živá příroda; zima; kajdí; čuraj; papaj; myjou se; mrouskaj se; všežravci; čičiny; zbarvený; plachý; koukavý; hladivý; chytavý; čichlavi; zrzatý; divný; lízavý; chodící; běhavý; slad'ouši; hezoučka; rozkošná; nevinná; vinná; zákeřná; vyvinutá; čičinka; fotografie; fotečka; bezdomovci; chlupatinka, roztomilý živočichové.

Slunce: láva; plyny; zatmění; dobré; zlaté; letadlo; neživá příroda; balóny; západ a východ slunce; hoří; pomáhá; vitamíny; záření; paprskový; vesmírný; oblohový; schovávavý; viditelný; neviditelný; atmosféra; zářivo; vyhasnuté; rozpálené; blýskavý.

Duha: koberec; anglické; zvláštní; lákavý; přitažlivý; malířský; kupovaný; Mona Lisa; leonardo da Vinci; dužička-dužililinka; výkresíček; matoucí.

Růže: zahrada; v domě; zalívat; tulipán; zima; hnusný; hustý; divný; koupavý; utrhaný; usekaný; rostlas; svatební kytka; květinářství; zvadlá; umírající; listnatá kytka; kytička-kytililinka; trnečky.

Závěr

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky²⁶ a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 16,3 slova, 8,6 podstatná jména a 7,8 adjektiva, což je ve všech hodnocených oblastech více než u chlapců u nichž průměry jednotlivých zkoumaných slovních druhů byly 11,4, 6,5 a 3,8 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek).

Porovnáním sondy 11 a 12 jsme zjistili, že došlo k nárůstu celkového počtu slov o 12 % u dívek a o 9 % u chlapců. Vzhledem k povaze úkolu (skládá se ze čtyř samostatných částí) není možné analyzovat všechny čtyři výsledky u každého dítěte, proto závěry uvádíme obecně na základě aritmetického průměru. Námi stanovený předpoklad o očekávaném zlepšení u dívek i chlapců **se tímto potvrdil.**

²⁶ Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

14. Sonda č. 13 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 24 (12 dívek, 12 chlapců), 3. A (2014/2015)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací²⁷

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (*př. byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina (*př. šedý mrak, šedou flétnu, na šedém nebi* = 1 zástupce x *modrý dům, modroučkou sukni* = 2 zástupci), dále přídavná jména typu *světle zelený* jsou počítána jako jeden zástupce, stejně jako adjektiva typu *modrofialový*. Sloveso je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více osobách.

Vyhodnocení

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata, slunce, duha a růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

²⁷ Příloha č. 6.

Obrázek „kořata“

Na grafech S13a a S13b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku kořat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AH a chlapec TŠ, kteří v zadaném úkolu užili 21 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec VB, jehož práce obsahovala tři slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 15 slov (AH s 21 slovy a TN se 6 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky i chlapci dosáhli stejného výsledku, a to 12,6 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S13c, S13e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 5,7:6,6. Nejvyšší počet zástupců, který dívky i chlapci užili, byl 14. Pouze chlapec KN neužil ani jediného podstatného jména.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 4,1 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 4,5 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použili chlapec KP a dívka BŠ (11), při tom každé dítě vytvořilo alespoň jedno asociační adjektivum.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,6:1,3 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání verb byla nízká, objevila se v jednom případně dvou zástupcích (u 10 dětí z 24). Výjimku tvoří dívka AM s 5 a chlapec DD se 4 verby. Vzhledem k malému počtu zástupců je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S13a a S13b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec AG, který v zadaném úkolu užil 18 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec VB, jehož práce obsahovala dvě slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 12 slov (AH s 18 slovy a BH Se 6 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 10,4:8,6 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S13c, S13e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 5,1:5,8. Nejvyšší počet zástupců užila dívka KT (13), na druhé straně tři děti nevytvořily substantivum žádné.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,7 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 3,8 adjektiva, což je více než u chlapců. Dívka KT a chlapec AG nevytvořili přídavné jméno žádné, ostatní děti je v rozmezí 1–9 zástupců.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1,1:0,8 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání sloves byla nízká, osm dětí asociační verba vytvořilo, počet jejich užití byl 1,2,3 případně 4 zástupci. Vzhledem k malému počtu zástupců je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S13a a S13b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka AH, která v zadaném úkolu užila 19 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec VB, jehož práce obsahovala tři slova, což je o 14 méně než nejlepší z chlapců. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 15 slov (AH s 19 slovy a NK se 4 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 13,6:10 slovům na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S13c, S13e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 3,5:5,5. Kromě dívky NČ, která neužila substantivum žádné, ostatní děti vytvořily asociační podstatná jména v rozmezí 1–16 zástupců.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 5,4 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 7,3 adjektiva, což je více než u chlapců. Dívka AM a chlapec MV nevytvořili adjektivum žádné. Naopak nejlepší z dívek užila 16 a nejlepší z chlapců 12 zástupců.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,1:0,4 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence užívání verb byla nízká, pouze pět dětí vytvořilo sloveso, a to po jednom zástupci a u AG po dvou zástupcích. Vzhledem k malému počtu zástupců je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „růže“

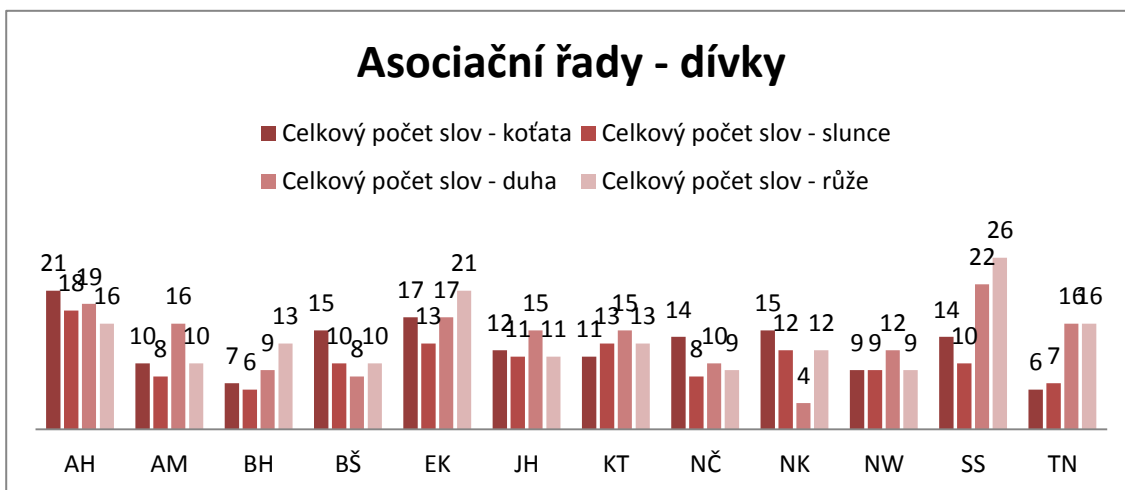
Na grafech S13a a S13b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka EK, která v zadaném úkolu užila 21 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec VB, jehož práce obsahovala jedno slovo. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším dívkou byl 12 slov (AH s 19 slovy a NK se 4 slovy) a mezi nejlepším a nejhorším chlapcem 23 (AG s 24 slovy a VB s 1 slovem). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 13,8:10,3 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S13c, S13e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

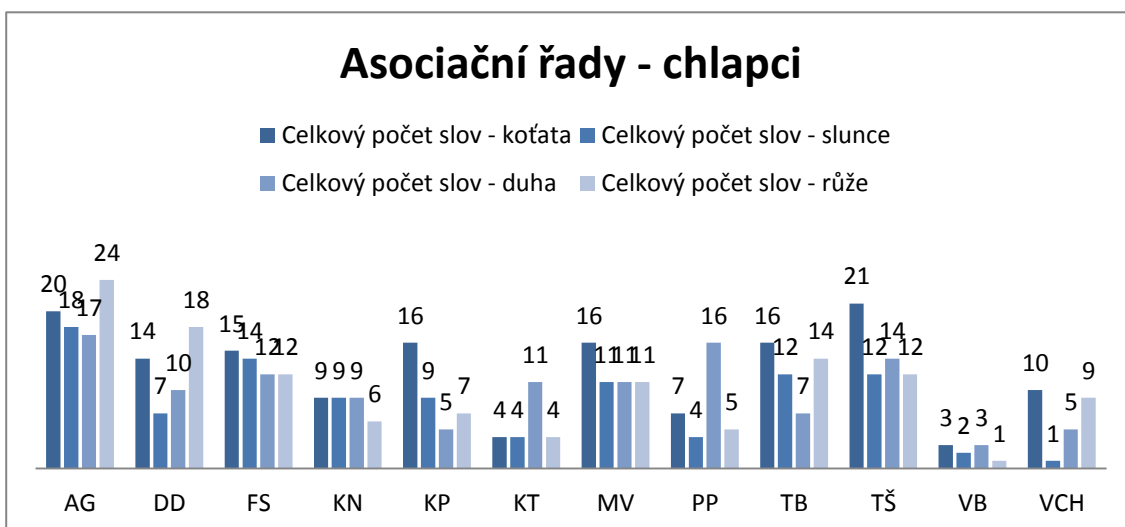
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 5,3:8,5. Kromě chlapce VB, který neužil substantivum žádné, všechny ostatní děti vytvořily alespoň jednoho zástupce. Nejvíce jich užila dívka TN (13).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,9 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 3 adjektiva, což je více než u chlapců. Kromě chlapce MV všechny děti vytvořily alespoň jednoho zástupce (nejvíce 7).

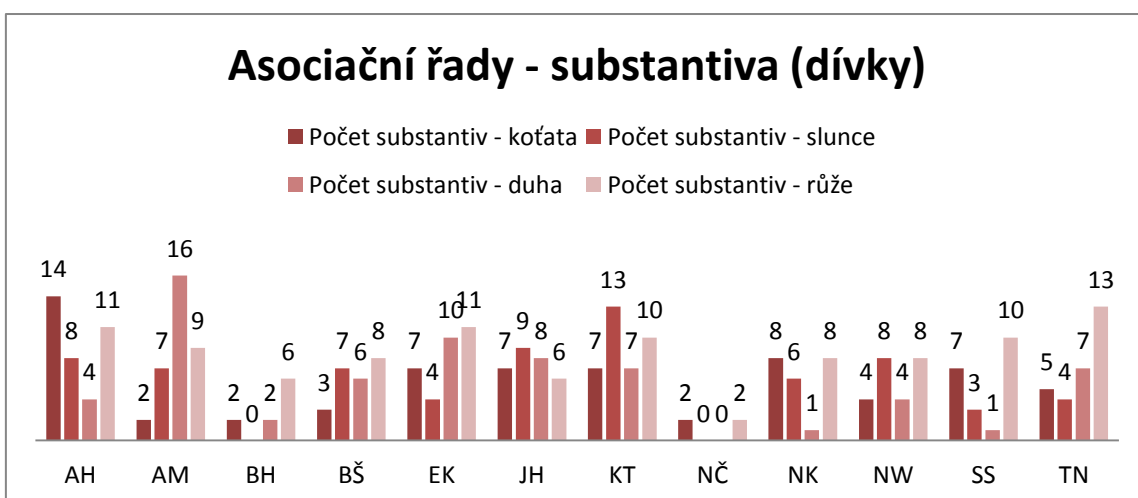
Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1,2:0,6 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání verb byla nízká, osm dětí sloveso vytvořilo, a to v počtu 1–4 zástupců. Vzhledem k malému počtu asociačních verb je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Graf S13 a

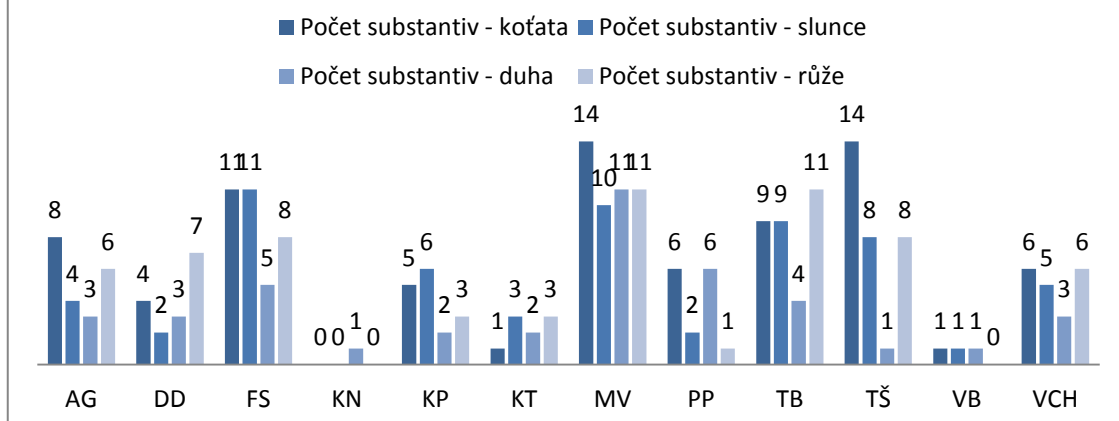

Graf S13 b

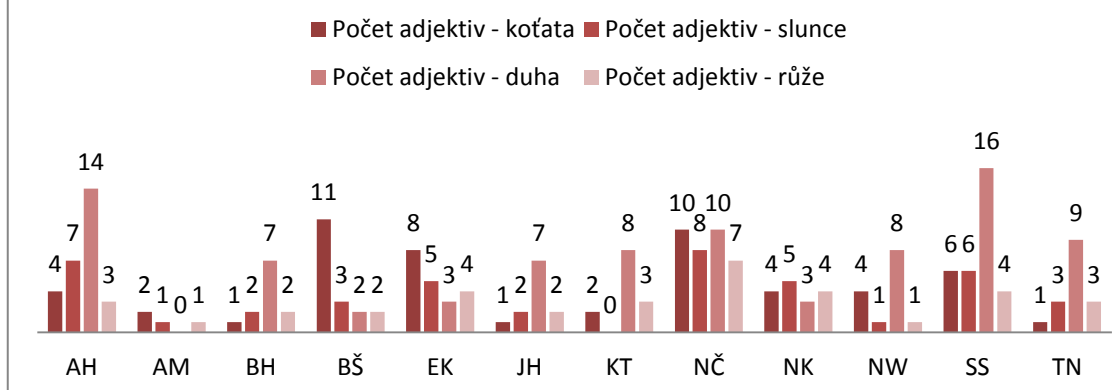
Graf S13 c

Asociační řady - substantiva (chlapci)

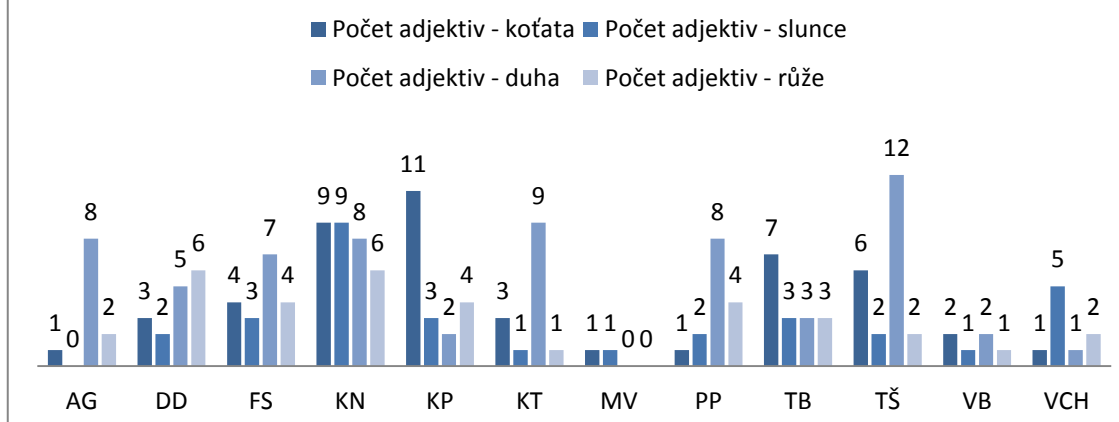
Graf S13 d

Asociační řady - adjektiva (dívky)

Graf S13 e

Asociační řady - adjektiva (chlapci)

Graf S13 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastější se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky

Kořata: hra; zodpovědnost; mazlík; jaro; masožravec; všežravec; čiko; smích; šejtroček; modrooká; nevinná; zrzavoučký; útulek; rasy; vzteklé; toulavá; vtipné; starost

Slunce: uklidňující; nebezpečné; ohřejvá; láva; elektřina; vesmír; žárovka; lampa; lustr; nádhera; zábava; žhavé; ohnivý; začátek; planeta; hvězda; zářič; zářivý zlatem a stříbrem; skleněný; užitečný; mix barev; škodlivý; nekoukat; spálit; slunečnice; srandovní; básnička; ostré

Duha: tyrkysová; okrová; rudá; technika; vír; ozdoby; ovoce; moře; motýly; tobogán; podzim; červánky; noc; auta; horko; láva; zahrada; pampelišky; voskovky; fixy; tempery; pastelky; vodovky; barevné papíry; hypnotizující; tajemnost; fantastické; tajemnost; na obloze; stužky na dárek; čtrnáctibarevná; přináší radost; poklad; vlnky; omalovánky;

Růže: příroda; v zimě nerostou; rostou v létě; včely; med; spirálky; Šípková Růženka; mají pyl; květináč; radost; krev; mohutná; ozdoba; uschne; květinářství; puget; bolavé; laskavé; tulipán; plody;

Závěr

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky²⁸ a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 12,6 slova, 6,4 podstatná jména a 4,6 adjektiva, což je ve všech hodnocených oblastech více než u chlapců u nichž průměry jednotlivých zkoumaných slovních druhů byly 10,4, 5,1 a 3,8 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek). Náš předpoklad o lepším hodnocení ve prospěch dívek se **tímto potvrdil.**

²⁸ Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

15. Sonda č. 14 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 24 (12 dívek, 12 chlapců), 4. A (2015/2016)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací²⁹

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrálост nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 13.

Vyhodnocení

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata*, *slunce*, *duha* a *růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

Obrázek „kořata“

Na grafech S14a a S14b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku kořat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec FS, který v zadaném úkolu užil 43 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec KP, jehož práce obsahovala 8 slov, rozdíl mezi jejich pracemi je 35 slov. Na druhé straně rozdíl mezi nejlepší a nejhorší

²⁹ Příloha č. 6.

dívkou byl 19 slov (AM s 30 slovy a AH s 11 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 19,6:21,6 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S14c, S14e pro hodnocení dívčích prací, S14d a S14f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 8,1:8. Každé dítě užilo alespoň dvě podstatná jména, celkově nejlepšího výsledku dosáhl chlapec FS (30), z dívek byla nejlepší JH (19).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 4,6 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 3,9 adjektiva, což je méně než u chlapců. Dívka EK a chlapec PP neužili ani jedno adjektivum, ostatní děti vytvořily asociální adjektiva v rozmezí 2–8 zástupců.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 2,6:2,4 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence užívání verb byla nízká, devět dětí při vytváření asociací sloveso neužilo vůbec. U ostatních dětí se jejich počet pohyboval mezi 1 a 7 zástupci. Výjimkou byl chlapec TŠ, jenž užil verb 11. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S14a a S14b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociálních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec FS, který v zadaném úkolu užil 41 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhla dívka BH, jejíž práce obsahovala 7 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 26 slov a rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem byl 31 slov. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 18,7:20,9 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S14c, S14e pro hodnocení dívčích prací, S14d a S14f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují většího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 11,9:9,9. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec FS (36), z dívek byla nejlepší NW (21).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,6 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 2,5 adjektiva, což je méně než u chlapců. Dívka NW a chlapec PP neužili ani jednoho přídavné jméno, ostatní děti vytvořily asociační adjektiva s nejméně jedním a nejvíce šesti zástupci.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 2,3:2,2 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. U šesti dětí se neobjevilo ani jedno, ostatní děti verba užily. Nejvyšší počet byl šest. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S14a a S14b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka JH, která v zadaném úkolu užila 40 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhla dívka BH, jejíž práce obsahovala 4 slova. Rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem je 24 slov (FS s 31 slovy a VCH se 7 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 17,4:19,6 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S14c, S14e pro hodnocení dívčích prací, S14d a S14f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují většího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 9,2:7,4. Všechny děti užily alespoň jednoho zástupce, celkově nejvíc jich vytvořila dívka JH (27).

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 6,9 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 5,8 adjektiva, což je méně než u chlapců. Tři děti přídavné jméno neužily vůbec, u ostatních se jejich počet pohyboval v rozmezí 1–13 zástupců. Výjimkou byl chlapec TŠ, jehož práce obsahovala 17 asociačních adjektiv.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1,2:0,6 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Devět dětí asociační verba vytvořilo, a to v 1,2,4, nebo 5 zástupcích, u ostatních se nevyskytla. Vzhledem k malým počtům verb, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „růže“

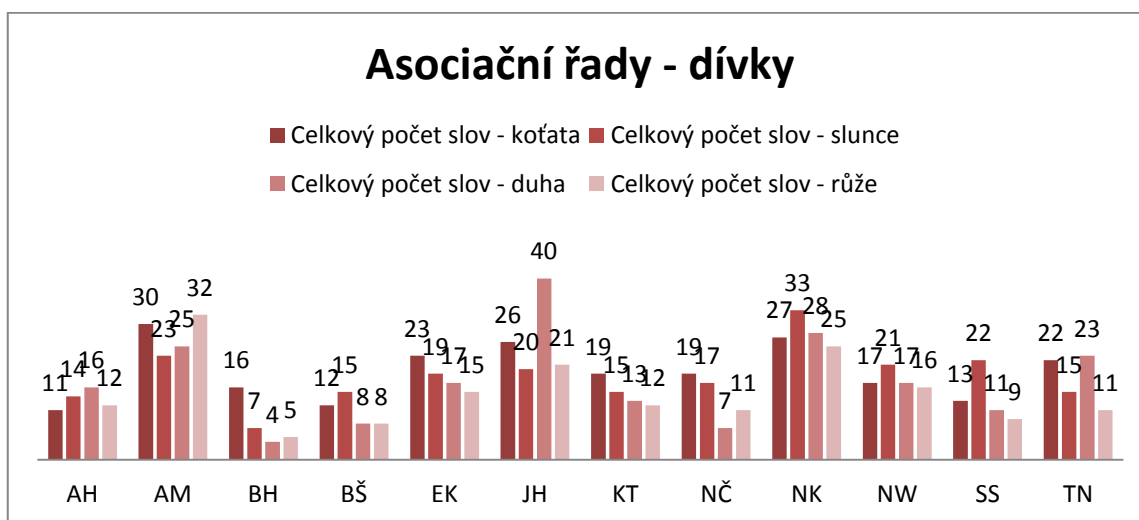
Na grafech S14a a S14b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec FS, který v zadaném úkolu užil slov 55. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhla dívka BH, jejíž práce obsahovala 5 slov. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 27 slov a rozdíl mezi nejlepším a nejhorším chlapcem 47 slov. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 14,8:19,5 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S14c, S14e pro hodnocení dívčích prací, S14d a S14f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

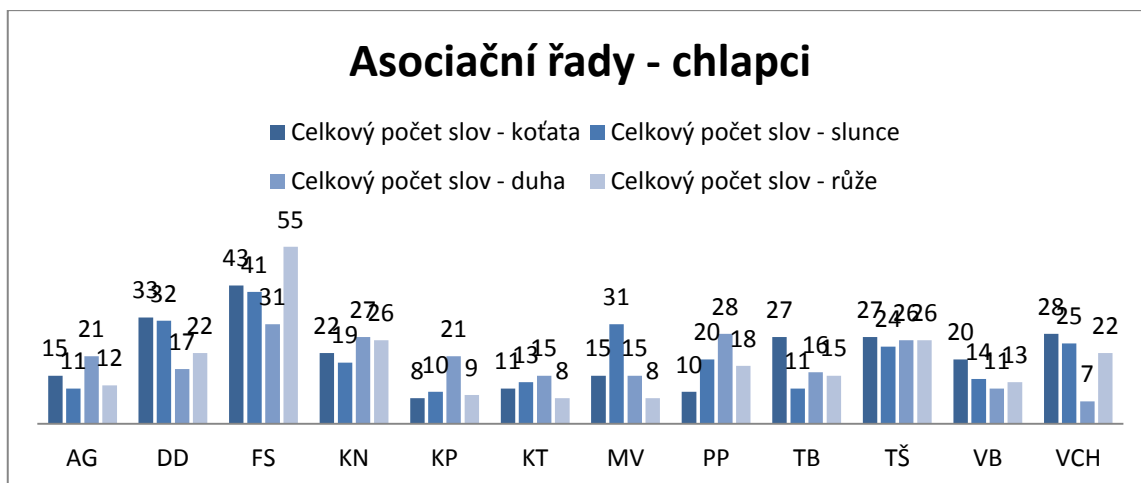
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují většího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 9,8:7,6. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec FS (40), u dívek se počet vytvořených asociačních substantiv pohyboval v rozmezí 2–13.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 4,2 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 2,3 adjektiva, což je méně než u chlapců. Pouze dívka AH nevytvořila přídavné jméno žádné, ostatních děti užily nejméně jedno a nejvíce 9 adjektiv.

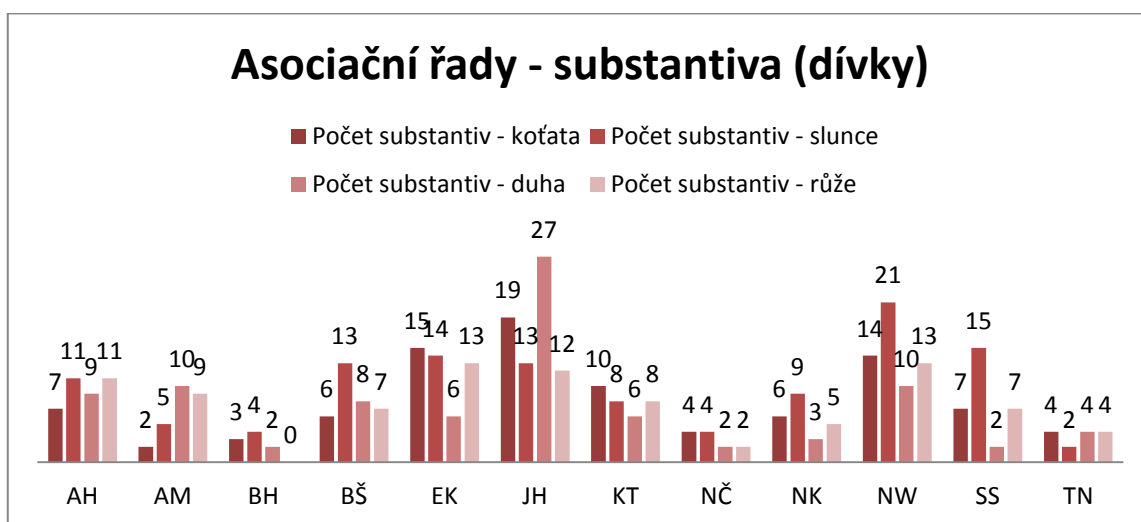
Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1:1,6 verba na jednu práci ve prospěch chlapců. 13 dětí sloveso užilo, maximálně však ve čtyřech výskytech. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

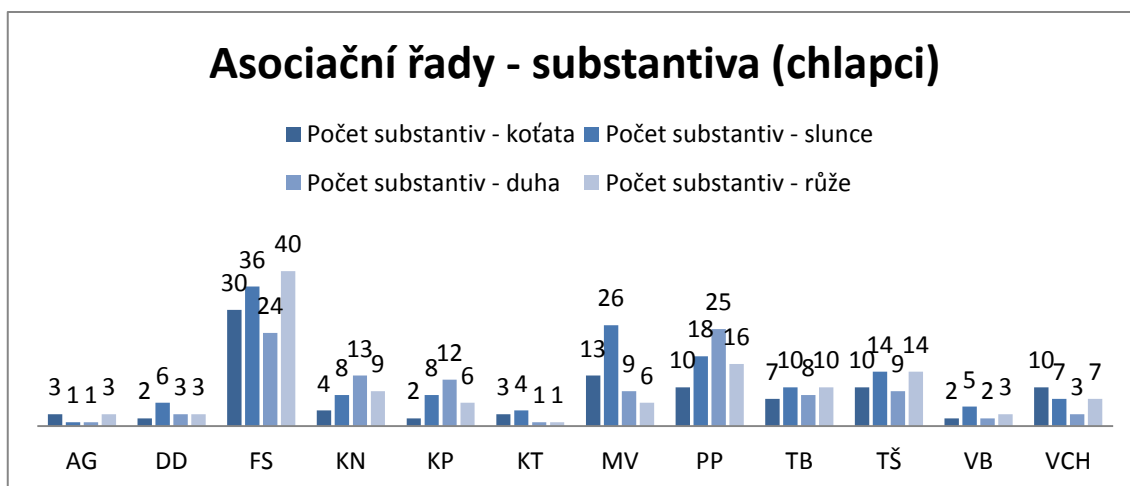
Graf S14 a

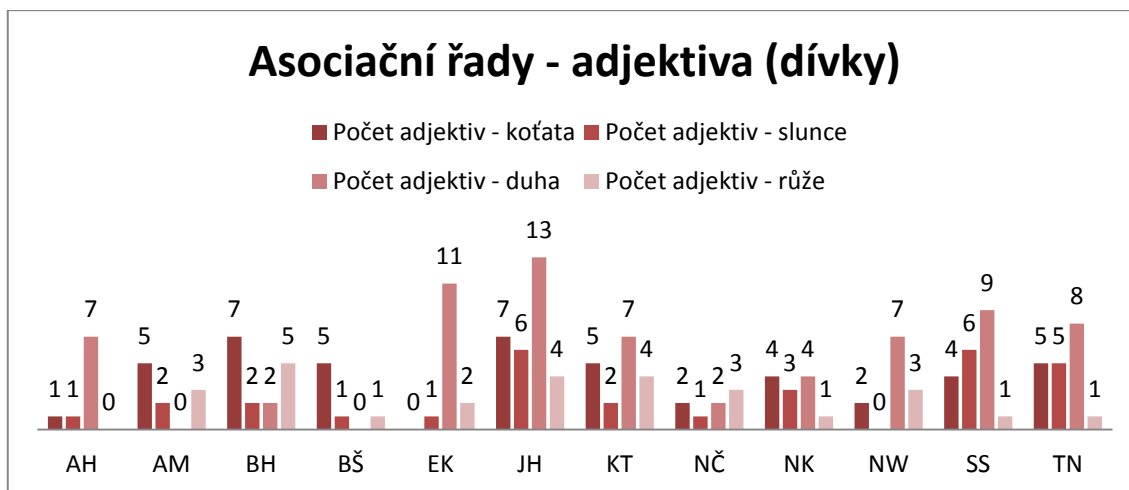
Graf S14 b

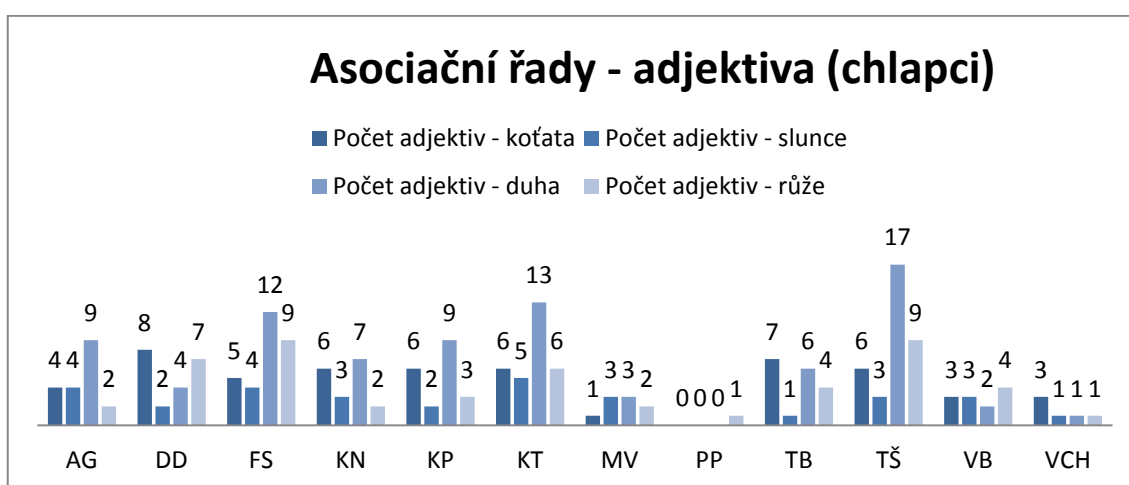
Graf S14 c

Graf S14 d

Graf S14 e

Graf S14 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastější se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky:

Kořata: maj maminku a tatínka; ve tmě mají žlutý oči; plyšáci; Bolek a Lolek; vzal by sem si je domů a hladil bych je; jsem alergický; mají malé tlapičky a dělají mňau; ježek; štěňátko; prasátko; zlost; chytaj myši; tulí se; blechy; smrdí; obrázek ve třídě; můj

soused; kráva; miminka; vrnící; dovádějící; kemp; veterinář; 9 životů; poškrábané zdi; kočičí jazýčky (čokoláda).

Slunce: nemá žádné vrásky; zdraví; oheň; prázdniny; večer zapadá za kopec; nemá oči ani nos a pusu; úpal; klobouk; tílko; opakovací krém; sluneční brýle; země obíhá kolem slunce; večer nesvítí; déšť a slunce; slunečnice; zeměkoule; měsíc; sirius; apolo 14; meteorit; satelit; třpytka; peníze; vesmír; zataženo; mozek; pomáhat; Fanta; Cola; citron; mandarinka; polojasno; energie; láva; zatmění; oslepuje; tají; zabíjí; zranění; GoPro; Hero4; stupeň Celsia; žabky; Lipno; slunovrat; začátek; planetárium; nebezpečí; sopka; rozteklý sněhulák; sluneční soustava; koloběh vody; vybuchující popcorn.

Duha: má hezkej čtverec; hypnotické; narozeniny; vajíčka; zed'; želatina; jsou tam nejznámější barvy; jsou tp růže a mají jakýkoli barvy; vodovky; tobogán; tempera; moře; láva; autobus; petarda; vlak; bažina; šťáva s vodou; semafor; fixy; magnet; potok; smaragd; benzín; ovoce a zelenina; žvejka; pestrobarevný; pleťová; 3D; skřítek; matematika; sobota; škola; vzdělání; vír co všechno smete; vichřice; vodopád; motýl; svět; kouzlo; sytost; přechod; krev; tóny; jídlo; gumoví medvídci; rychlost.

Růže: květinová; přírodověda; každému udělá radost; někdy voní někdy ne; jsou svázané provázkem; křída; kniha; rubín; zlato; barva; film o zvířatech; houba; mašina; tulipán; košile; včela; pyl; useklá; Valentýn; paní učitelka; konvalinka; slon; pec; minecraft; kartičky; náš dům; kříž; hrob; vznešenost; hřbitov; starat se; kyslík; krev; louka plná květin; uschlé listy.

Pozn:

č. 1 Absolutním rekordmanem se stal chlapec FS, jehož práce dosáhla největšího nárůstu počtu užitých slov. Rozdíl mezi původní a opakovanou prací byl 28 (obrázek Kořata), 27 (obrázek Slunce), 19 (obrázek Duha) a 43 (obrázek Růže).

Závěr

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky³⁰ a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 17,6 slova, 8,3 podstatná jména a 3,6 adjektiva, což je ve všech hodnocených oblastech méně než u chlapců u nichž

³⁰ Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

průměry jednotlivých zkoumaných slovních druhů byly 20,3, 9,7 a 4,6 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek).

Porovnáním sondy 11 a 12 jsme zjistili, že došlo k nárůstu celkového počtu slov a o 39 % u dívek a o 95 % u chlapců. Vzhledem k povaze úkolu (skládá se ze čtyř samostatných částí) není možné analyzovat všechny čtyři výsledky u každého dítěte, proto závěry uvádíme obecně na základě aritmetického průměru. Námí zadaný předpoklad o očekávaném zlepšení u dívek i chlapců **se tímto potvrdil**.

16. Sonda č. 15 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 17 (10dívek, 7 chlapců), 4. A (2014/2015)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací³¹

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Na základě zkušeností pedagogů jsme předpokládali, že dívky bývají v obdobných pracích pečlivější, trpělivější a pilnější, a tudíž výsledky u dívek budou lepší než výsledky chlapecké.

Poznámky: Jednohláskové konjunkce a prepozice, všechny části složených verb jsou počítány jako jedno slovo (př. *byl bych jel s ním* = 5 slov). U počtu jednotlivých slovních druhů jsou počítána slova pouze jednou, byť se i vícekrát opakují. Jednotné a množné číslo stejného substantiva je započítáno jako dva zástupci. Adjektiva jsou určována jako jeden zástupce podle tvaru nominativu singuláru maskulina (př. *šedý mrak, šedou flétnu, na šedém nebi* = 1 zástupce x *modrý dům, modroučkou sukni* = 2 zástupci), dále přídavná jména typu *světle zelený* jsou počítána jako jeden zástupce, stejně jako adjektiva typu *modrofialový*. Sloveso je sčítáno jako jedno, i když je užito ve více tvarech.

Vyhodnocení:

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata, slunce, duha a růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

³¹ Příloha č. 6.

Obrázek „kořata“

Na grafech S15a a S15b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku kořat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka KN, která v zadaném úkolu užila 23 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec JG, jehož práce neobsahovala ani jedno slovo, rozdíl mezi jeho prací a nejlepším chlapcem byl 16 slov. Na druhé straně rozdíl mezi nejlepší a nejhorší dívkou byl 21 slov (KN s 23 slovy a SČ s 2 slovy). Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 9,3:7,7 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 4,6:4,7. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec OB (13). Vedle něho JG, který neužil u celého obrázku ani jednoho slova, ani dívka JHO neužila při vytváření asociací substantivum žádné.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 1,4 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 3,2 adjektiva, což je více než u chlapců. Nejvíce zástupců ve své práci použila dívka KN (10), na druhé straně čtyři děti asociaci s adjektivem vůbec nevytvořily.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,5:1 verbu na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence užívání sloves byla nízká, ve své práci ho užilo pět dětí, a to v jednom případně dvou zástupcích. Výjimkou byl chlapec DB, který vytvořil sedm asociačních verb. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S15a a S15b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka KN, která v zadaném úkolu užila 17 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec JN a dívka JHO, jejichž práce obsahovaly tři slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací byl 14 slov u dívek a 7 slov u

chlapců. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 8,2:6,1 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 4,1:5,6. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užila dívka KH (11). Dívka JHO a chlapec DB neužili při vytváření asociací ani jedno substantivum.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 1,1 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 1,3 adjektiva, což je více než u chlapců. Počet zástupců se pohyboval v rozmezí 1–5 zástupců a sedm dětí adjektivum nepoužilo žádné.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,9:0,7 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání sloves byla nízká, ve své práci ho užilo šest dětí, a to v jednom až třech zástupcích. Výjimkou byl chlapec DB, který vytvořil čtyři asociční verba. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S15a a S15b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asocičních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka KH, která v zadaném úkolu užila 25 slov, což je o 23 více než u dívky JHO, jejíž práce byla celkově nejhorší se dvěma použitými slovy. Nejhorší chlapecká práce byla vytvořena ze tří slov, což je k nejlepší práci FK se 16 slovy rozdíl 13 slov. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 9:7,9 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 9:7,9. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užila dívka KH (18), na druhé straně dívka JHO nepoužila při vytváření asociací žádné substantivum.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 3,2 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 2,6 adjektiva, což je méně než u chlapců. Děti užívaly přídavná jména v rozpětí 1–8 zástupců, nejvíce jich vytvořila dívka KN, která zařadila 11 zástupců. Na druhé straně šest dětí asociaci s adjektivem vůbec nevytvořilo.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,2:0,1 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání verb byla nízká, ve své práci ho užily pouze tři děti, a to po jednom zástupci, ostatní děti sloveso při asociacích nevytvořily. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „růže“

Na grafech S15a a S15b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka KN, která v zadaném úkolu užila 17 slov, což je rozdíl 14 slov vůči práci dívky JHO, která byla ze všech prací nejhorsí. Nejhorsí chlapecká práce byla vytvořena ze čtyř slov, což je o 12 slov méně než použili FK a OB. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že více slov připadá na práci chlapců, a to v poměru 8,3:8,9 slova.

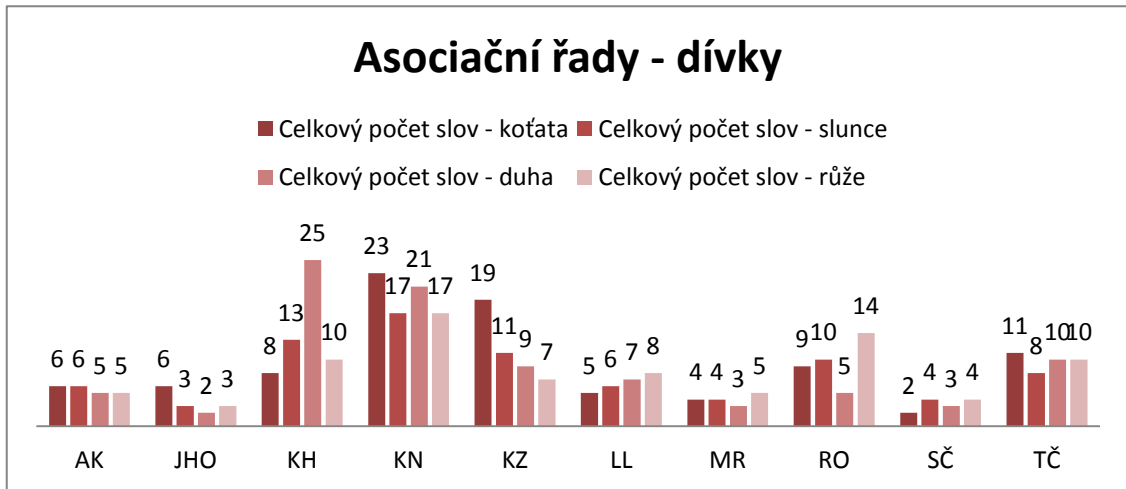
Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S15c, S15e pro hodnocení dívčích prací, S15d a S15f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 5,1:7,4. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec FK (16), na druhé straně dívka JHO nepoužila při vytváření asociací žádné substantivum.

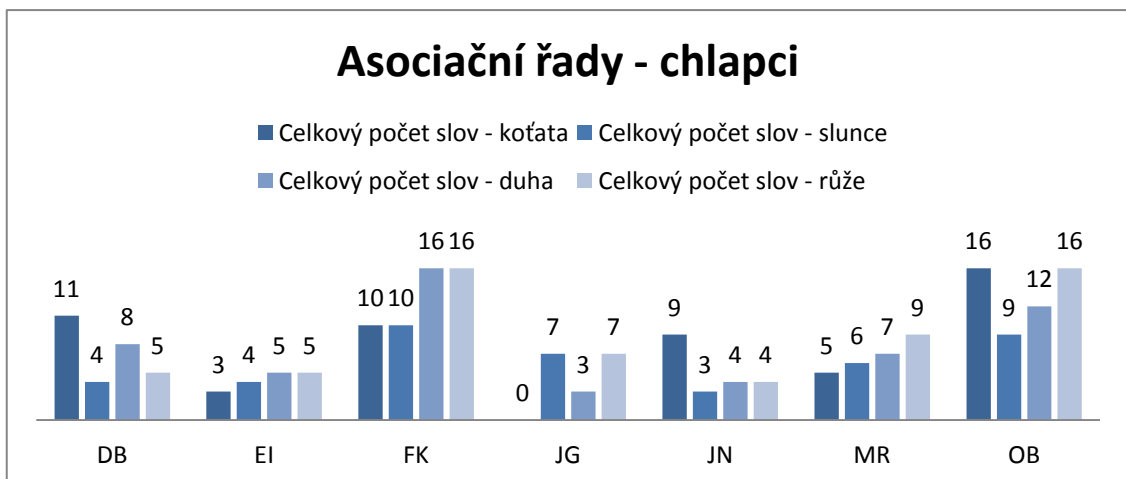
V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 0,6 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 1,9 adjektiva, což je více než u chlapců. Děti užívaly přídavná jména v rozpětí 1–5 zástupců. Z dívek pouze dvě nezařadily adjektiva žádná, naopak mezi chlapci pouze dva je při asociacích užili (každý po dvou zástupcích).

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 1:0,7 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání sloves byla nízká, ve své práci ho užilo pouze pět dětí (při počtu zástupců 1, 4, 4, 4, 5), ostatní verbum při asociacích nevytvořily.

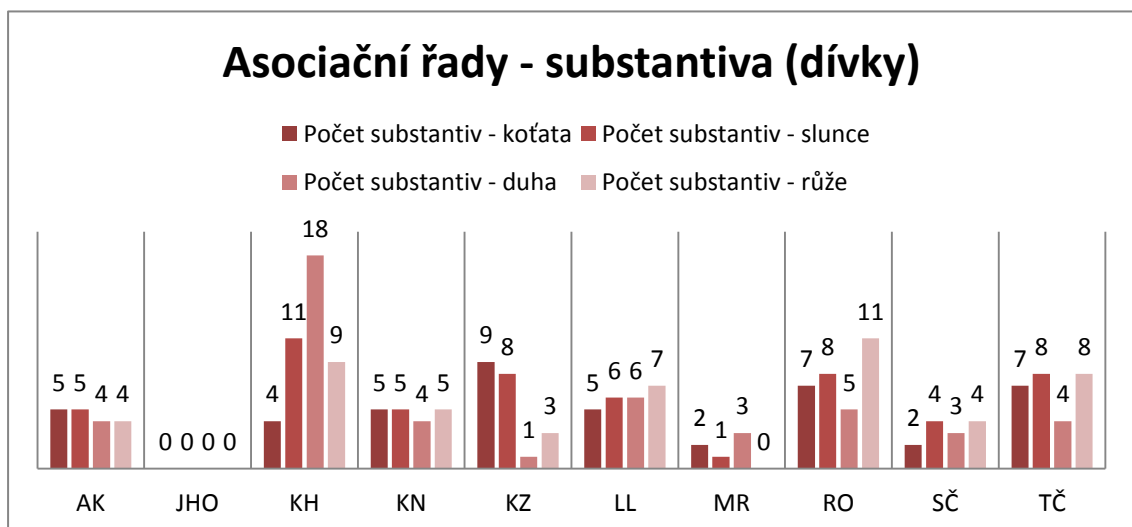
Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Graf S15 a

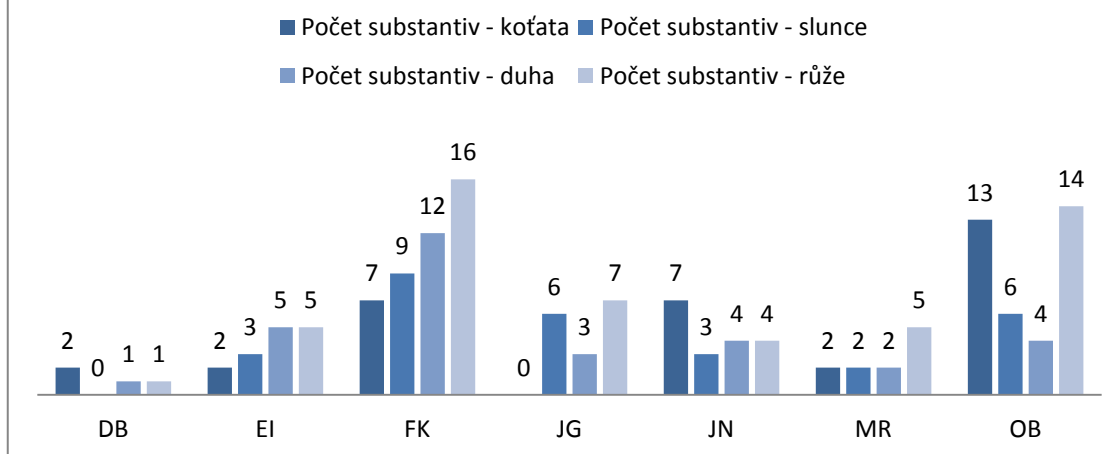

Graf S15 b

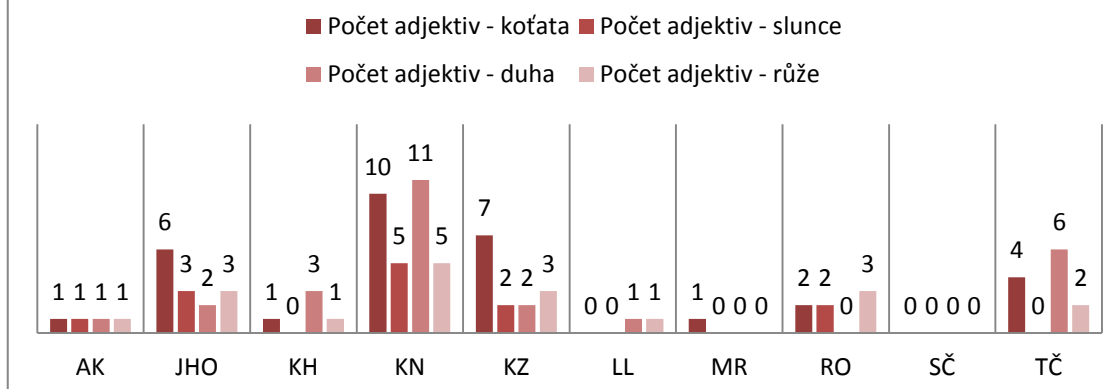
Graf S15 c

Asociační řady - substantiva (chlapci)

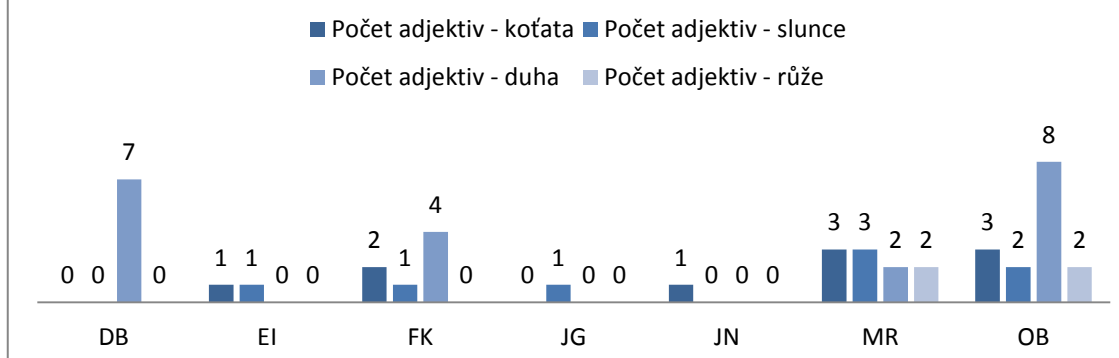
Graf S15 d

Asociační řady - adjektiva (dívky)

Graf S15 e

Asociační řady - adjektiva (chlapci)

Graf S15 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastěji se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky:

Kořata: narozené; hodně práce; hodně významné kočky; blbosti; štěňátka; starost; obratná; směšnost; ospalost; zírání; strach; fotit se; moje nejnejnej zvíře; huňatost; hlazení; minizoo; společnost; seká; vyrůstá.

Slunce: solárium; travička; grilování; zatmění; pohádka; úsvit; západ slunce; lechtat; zelenají se stromy a louky a keře; vesmír; zeměkoule; lentilky; bonbony.

Duha: svítivé barvy; plastelína; oblečení; vodové barvy; mraky; déšť; odstín; výjimečnost; pestrobarevnost; voskovky; pastelky; práce; dílo; klouzání; snění; kouzlení; magické; přechod; tapeta; kryt na mobil; mléčná barevná dráha; animovaná pohádka; knížka; kroxky; koberec; KOH-I-NOOR; den; hypnóza; jedinečnost; žvýkačky Orbit.

Růže: potřebují vodu; krev; silvestr valentýn; druhy; zeleň; přírodověda; výjimečnost; pouta; vážnost; vášeň; usychat; rudnout; na pohled výrazné; tulipánové šaty; překvapení; Šípková Růženka; červeň; čistí kyslík.

Závěr

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky³² a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 8,7 slova, 5 substantiv a 2,3 adjektiva. V oblasti celkového počtu a počtu adjektiv je to více než u chlapců, v oblasti substantiv, naopak dopadli lépe práce chlapců, a to v poměrech 7,7, 5,2 a 1,5 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek). Náš předpoklad o lepším hodnocení ve prospěch dívek **se potvrdil ze 66 % (dvě ze tří zkoumaných oblastí).**

³² Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

17. Sonda č. 16 - „Asociační řady“

Charakteristika

Počet dětí: 17 (10 dívek, 7 chlapců), 5. A (2015/2016)

Zadání: Zapsat co největší počet asociací³³

Provedení: K zadaným obrázkům vymyslet a zaznamenat co nejvíce asociací.

Rozsah: Neomezen minimální ani maximální rozsah

Časová náročnost: 45 minut

Podmínky pro práci: Před začátkem práce byl vysvětlen pojem asociace a ukázán modelový příklad. Zdůraznění benevolence v oblasti gramatiky – ať již jde o látku probranou či nikoli – a možnost výběru mezi psacím a tiskacím písmem.

Hodnocené faktory: Celkový počet slov, počet substantiv, adjektiv a verb.

Hlediska porovnávání: skupina dívek, skupina chlapců, dívky versus chlapci

Předpokládaný výsledek: Po časovém odstupu jednoho roku jsme předpokládali zlepšení v oblasti slohového postupu vůbec, zvýšení znalostí o slovních druzích (na základě školního výukového programu), vyšší vyzrálост nervové soustavy a neposlední řadě zkušenosti s již jednou vytvářenou prací. Na základě těchto předpokladů jsme očekávali, že dojde ke zlepšení u dívek i chlapců.

Poznámky: Hodnocení jednotlivých slovních druhů jsme prováděli stejným způsobem jako u sondy číslo 15.

Vyhodnocení

Práce byla rozdělena do čtyř samostatných částí (dle čtyř zadaných obrázků), přičemž každá z nich byla hodnocena samostatně a následně byly porovnány. Jedná se o podsondy s názvy *kořata, slunce, duha a růže*, tyto názvy odpovídají zadaným obrázkům.

Obrázek „kořata“

Na grafech S16a a S16b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku kořat. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec OB, který v zadaném úkolu užil 26 slov. Nejhorší chlapecká práce obsahovala pouze 7 slov. Po spočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že na jeden chlapecký text připadá 10,4 slova. Naopak celkově nejhoršího výsledku ze všech analyzovaných prací dosáhla dívka JHO, jejíž práce obsahovala

³³ Příloha č. 6.

pouze 3 slova, oproti nejlepším pracím dívek LL a RO, které zahrnují shodně po jedenácti slovech. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce méně obsáhlé než chlapci, a to v poměru 7,5:10,4 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S16c, S16e pro hodnocení dívčích prací, S16d a S16f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 4,9:6. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec OB (17). Tři děti neužily adjektivum žádné, u ostatních se pohyboval počet jejich zástupců v rozmezí 2–17.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 2,7 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 1,7 adjektiva, což je méně než u chlapců. Chlapec OB použil ve své práci nejvíce zástupců (6), na druhé straně pět dětí nevytvořilo asociaci s přídavným jménem žádnou.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,9:0,2 na jednu práci ve prospěch chlapců. Frekvence užívání verb byla nízká, vyskytlo se v pracích pouze tři děti (u dvou po jednom zástupci, třetí jich vytvořilo šest). Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „slunce“

Na grafech S16a a S16b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku slunce. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka RO, která v zadaném úkolu užila 18 slov. Naopak celkově nejhoršího výsledku dosáhl chlapec MR, který ve své práci zapsal 2 slova. Rozdíl mezi nejlepší a nejhorší prací byl 15 slov u dívek a 14 slov u chlapců. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 7,2:7,1 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S16c, S16e pro hodnocení dívčích prací, S16d a S16f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 4,1:5,6. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užila dívka KH (11). Dívka JHO a chlapec DB neužili při vytváření asociací ani jedno substantivum.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 1,1 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 1,3 adjektiva, což je více než u chlapců. Počet zástupců se pohyboval v rozmezí 1–5 a sedm dětí přídavné jméno nepoužilo žádné.

Budeme-li porovnávat oblast sloves, ukáže se poměr 0,9:0,7 verba na jednu práci ve prospěch dívek. Frekvence užívání sloves byla nízká, ve své práci ho užilo šest dětí, a to v jednom až třech zástupcích. Výjimkou byl chlapec DB, který vytvořil čtyři asociační verba. Vzhledem k malým počtům zástupců, je zařazujeme pouze ve slovním nikoli grafickém hodnocení.

Obrázek „duha“

Na grafech S16a a S16b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku duhy. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhla dívka KH, která v zadaném úkolu užila 15 slov, což je o 12 více než u dívky JHO, jejíž práce byla nejhorší mezi pracemi dívčími. Rozdíl slov mezi nejlepším (OB 14 slov) a nejhorším (DB 1 slovo) chlapce je 13. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že dívky měly své práce obsáhlejší než chlapci, a to v poměru 7,4:6,3 slova na jednu práci.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S16c, S16e pro hodnocení dívčích prací, S16d a S16f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv chlapci, a to v poměru 2,7:4. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užila dívka RO (13). Na druhé straně čtyři děti při vytváření asociací nepoužily ani jedno substantivum.

V oblasti přídavných jmen dosáhli chlapci na průměr 3 adjektiva na jednu práci. Dívky do svých prací zařadily 2,8 adjektiva, což je méně než u chlapců. Čtyři děti asociaci s přídavným jménem nevytvořily vůbec. Nejvíce zástupců užila dívka LL(7).

Žádné dítě nepoužilo při vytváření asociační řady verbum. Vzhledem k této skutečnosti grafické vyhodnocení neuvádíme.

Obrázek „růže“

Na grafech S16a a S15b jsou porovnány celkové počty slov užitých v asociačních řadách u obrázku růží. Jak z grafů vyplývá, celkově nejvyššího hodnocení ze všech prací dosáhl chlapec OB, který v zadaném úkolu užil 16 slov. Nejhorší

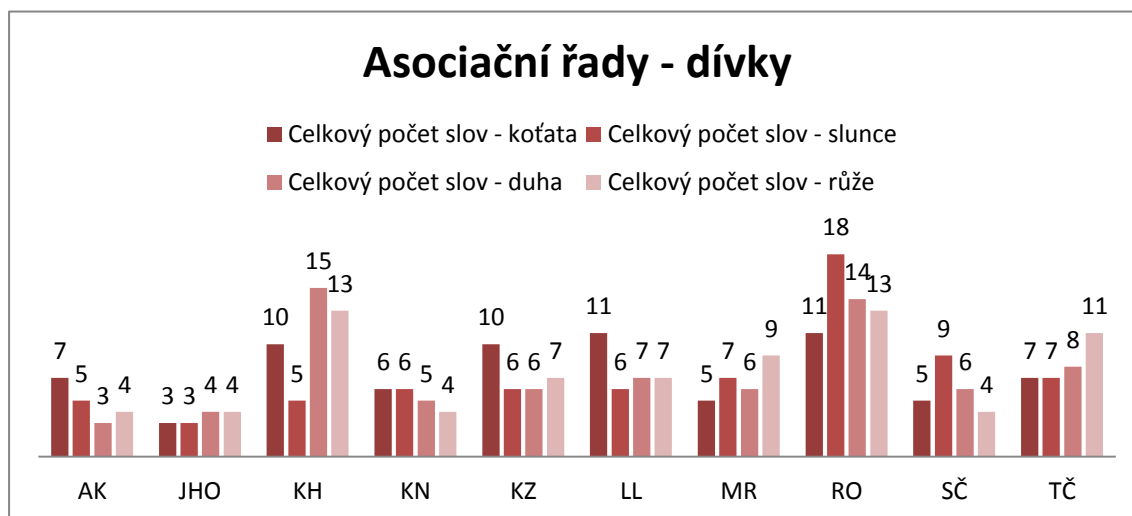
chlapecká práce obsahovala pouze 1 slovo. Dívky do svých prací zahrnuly: nejlepší KH a RO po 14 slovech a nejhorší AK, JHO a SČ slova čtyři. Po vypočítání aritmetického průměru jsme zjistili, že více slov připadá na práci dívek, a to v poměru 7,6:7,3 slova.

Oblasti počtu substantiv a adjektiv jsou znázorněny na grafech S16c, S16e pro hodnocení dívčích prací, S16d a S16f pro práce chlapců. U zkoumaných slovních druhů byl spočítán jejich aritmetický průměr.

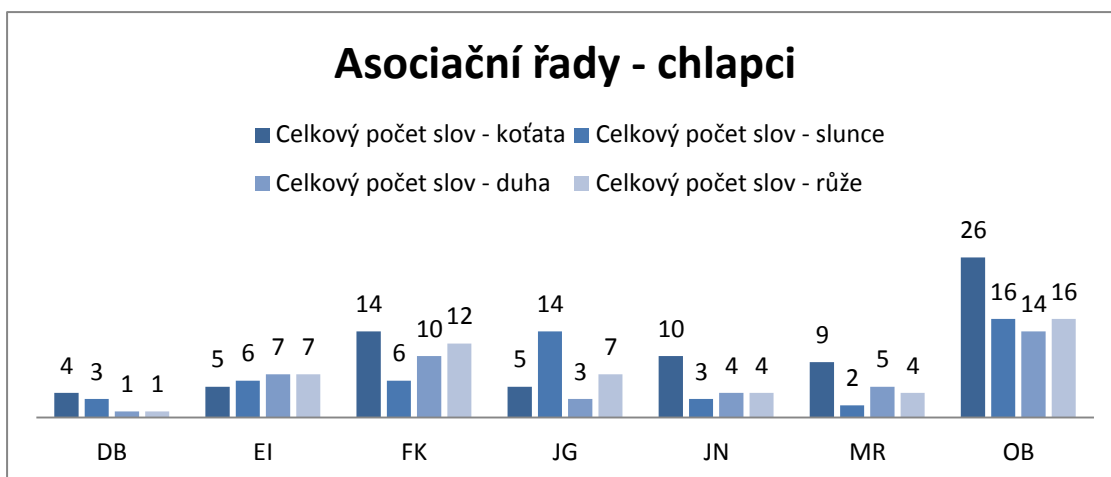
Podíváme-li se na podstatná jména, zjistíme, že celkově dosahují menšího počtu užitých substantiv dívky, a to v poměru 5,4:6. Nejvyšší počet zástupců ve své práci užil chlapec OB (15), na druhé straně dívka JHO nepoužila při vytváření asociací žádné substantivum.

V oblasti přídavných jmen byly výsledky dívek i chlapců shodné, a to 1,1 adjektiva na práci. Děti užívaly přídavná jména v rozpětí 1–4 zástupců. Pět dívek a tři chlapci adjektivum vytvořili.

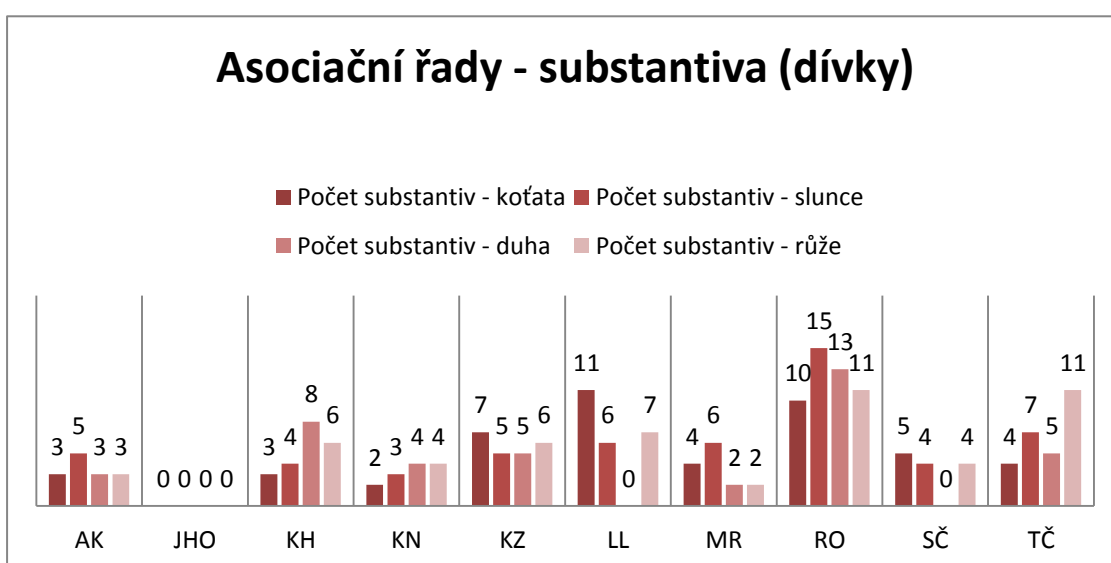
V oblasti verb pouze dívka MR použila čtyři. V ostatních pracích se nevyskytoval ani jeden zástupce verb. Vzhledem k této skutečnosti grafické vyhodnocení neuvádíme.

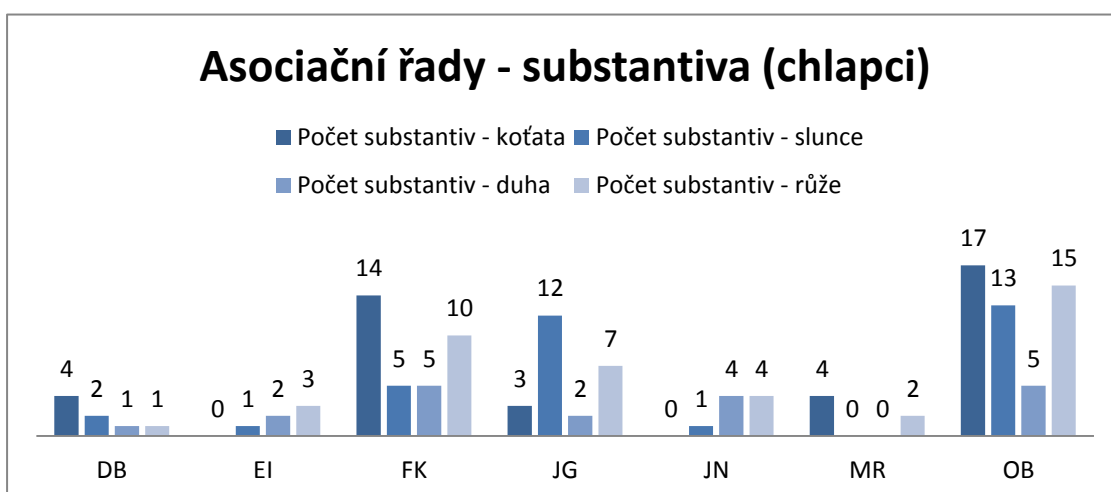
Graf S16 a

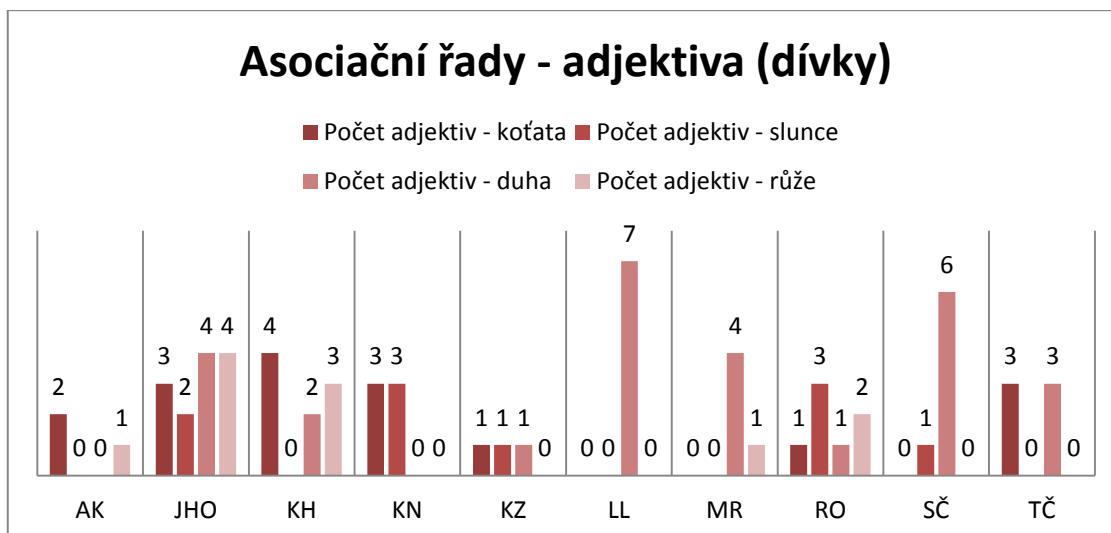
Graf S16 b

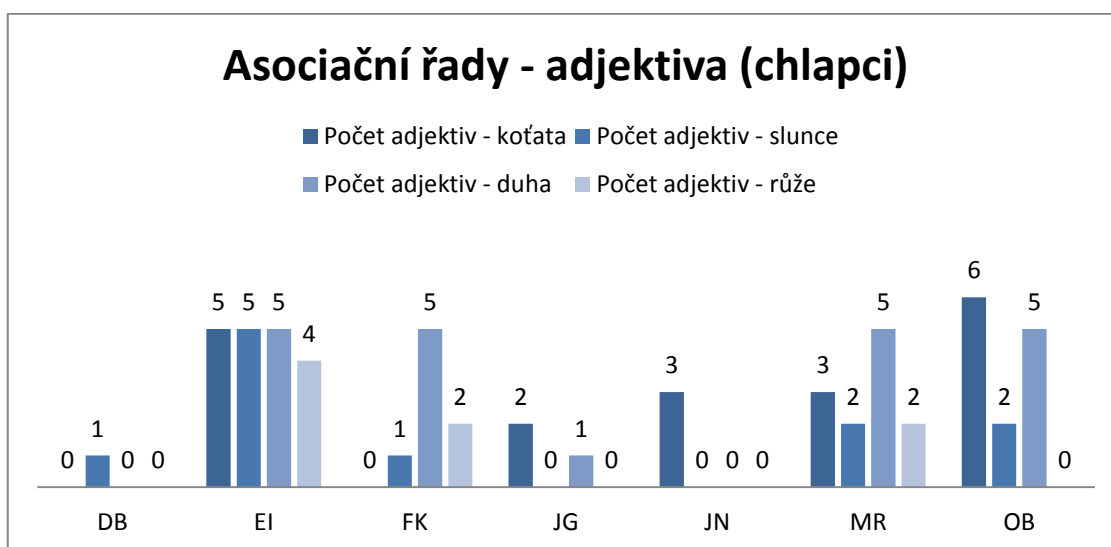
Graf S16 c

Graf S16 d

Graf S16 e

Graf S16 f

Shrnutí

Při vytváření asociací každé dítě uplatnilo jiný styl jejich vzniku. Některé zapisovalo asociace převážně (či výhradně) substantivy, jiné uvádělo adjektiva a pouze několik dětí užilo verba, nejčastější se však vyskytovala nějaká kombinace. Četnost i typ užívání slovních druhů se lišily jednak individuálně u každého dítěte, jednak u všech jednotlivých podsond.

Perličky:

Kořata: hodně práce; plno chlupů; soustředění; vlna; místnost; škrábnuté auto; bonboniéra; koukání na zajímavé věci; prosí; vrní; mazlivost; drobeček; huhňáči; chlupaťoučké; bez kořátek by nebyl svět nádherný.

Slunce: rozzářený; úsměvný den; žár; láva; plán; oslnivý; vesmír; hvězda; planeta; černoch; brčko; deštník; západ slunce; východ slunce; slunečno; poušť; energie; září; otepluje povrch; žlutý klaun; neodolatelné.

Duha: vlnatý; vysvětlování nějaké události; tyrkysová; lízátko; déšť; kapky vody; výrazná; čerstvě natrhané; kviklající se; rozlité; smíchané; jemné; závoj; řeka; skluzavka; fantastický; barevné ubrusy; barvy z tiskárny; barvy z celého světa; fixy; vodovky.

Růže: obchod s růžemi; Valentýn; pěstování; starost; elegance; Šípková Růženka; plot z růží; překvapení; rande; den matek; romantický.

Závěr

Po analýze jednotlivých podsond, jsme zavedli aritmetický průměr na celkové výsledky³⁴ a zjistili, že na jednu práci dívčí připadá 7,4 slova, 5 substantiv a 1,7 adjektiva, což je v oblasti celkového počtu slov a adjektiv méně než u chlapců, v oblasti substantiv byly dívky lepší než chlapci. Průměry, jichž chlapci dosáhli, byly 7,8, 4, a 2,1 (zapisováno ve stejném pořadí jako u dívek).

Porovnáním sondy 15 a 16 jsme zjistili, že u dívek došlo k poklesu celkového počtu slov, a to o 15 %. U chlapců jsme zaznamenali mírný nárůst, a to o 1 %. Vzhledem k povaze úkolu (skládá se ze čtyř samostatných částí) není možné analyzovat všechny čtyři výsledky u každého dítěte, proto závěry uvádíme obecně na základě aritmetického průměru.

Námi zadaný předpoklad o očekávaném zlepšení se tímto nepotvrdil, naopak se u dívek projevila opačná tendence. U chlapců sice došlo k mírnému nárůstu (1 %), ale vzhledem k celkovému počtu slov, je tento nárůst zanedbatelný a musíme konstatovat, že ani zde se náš **předpoklad o nárůstu slov nepotvrdil.**

³⁴ Aritmetický průměr jsme vypočítali na základě dílčích průměrných výsledků, a to pro oblast celkového počtu slov, substantiv a adjektiv.

18. Odlišnosti ve výzkumu

Na základě údajů získaných od zúčastněných pedagožek jsme byli upozorněni na možné odlišnosti ve výsledcích níže uvedených žáků. Jejich důvodem jsou jiné národnostní skupiny, dvojjazyčné rodinné prostředí či zřejmá porucha učení.

Při plnění jednotlivých úkolů nebylo možné zařadit vždy 100 % účast dětí, proto kolísá jejich počet v jednotlivých sondách. Vzhledem k tomuto faktu uvedeme u každého dítěte počet a typ sond, kterých se zúčastnilo (konkrétní výsledky viz grafická vyhodnocení jednotlivých sond), zda jeho výsledky korespondují s námi stanovenými předpoklady a průměrnými výsledky v jednotlivých sondách.³⁵ U každého dítěte budou uvedeny třídy, v nichž dítě dané úkoly plnilo (př. 3/ 4 – 3. a 4. třída).³⁶

Pro usnadnění výčtu absolvovaných sond, jsme každému tématu přiřadili číslo a to dále užívali místo celého názvu:³⁷

1. Co podnikáš s kamarády?
2. Popis obrázku
3. Pohádka
4. Vymysli příběh
5. Mluvenka
6. Asociační řady

Romské etnikum

Chlapec DD (3/4)

Hodnocen v sondách 1, 5,6. Ve všech jeho pracích došlo k nárůstu počtu slov, čímž splňuje naše předpoklady. Porovnáním s průměrnými výsledky zjistíme, že jeho výsledky pohybují nad průměrnými hodnotami, výjimkou je text 5a jehož výsledek je pod průměrem. DD se dále účastnil sond 2b a 3b, jelikož nedošlo k jejich druhému psaní nelze je hodnotit na základě předpokladu o zlepšení. Je možné však tyto výsledky porovnat s výsledky odpovídajících sond, a tím zjistíme, že v nich DD dosahuje hodnot pod průměrem.

³⁵ Výsledky dosahující +10 % a -10 % od zjištěné hodnoty celkového aritmetického průměru označujeme ještě jako průměr.

³⁶ Pokud se vyskytne označení dvou stejných čísel (př. 3/3), znamená to, že dítě prodalo a třídu opakuje.

³⁷ Pro rozlišení sobě odpovídajících sond použijeme písmeno „a“ pro první práce a u prací opakovaných po ročním časovém odstupu písmeno „b“.

Chlapec LŠ (3/4)

Hodnocen v sondách 1-5. Všechny jeho práce odpovídají našemu předpokladu, neboť v nich došlo ke zlepšení výsledků. Výsledky kromě 2a, 3b a 5 se pohybují nad průměrem. LŠ se také zúčastnil sondy 6b, vzhledem k tomu, že není materiál pro porovnání, nemůžeme zkoumat progres v dané sondě, ale vyhodnotíme-li výsledky samy o sobě, zjistíme, že se na rozdíl od ostatních jeho sond pohybují pod průměrem.

Chlapec AG (3/3)

Hodnocen v sondě 6. Výsledky odpovídají výsledkům nadprůměrným, ovšem u jeho práce došlo k regresu. Náš předpoklad se tudíž nepotvrdil.

Chlapec MR (3/3)

Hodnocen v sondě 6. Jako u chlapce AG, i v tomto případě došlo k regresu a nepotvrzení našeho předpokladu. Navíc, výsledky jeho prací se pohybují pod průměrem.

Dívka NČ (3/4)

Hodnocena v sondách 1, 2, 4, 5, 6. U jejích prací došlo k nárůstu počtu slov, čímž našemu předpokladu vyhovuje. V porovnání s průměrnými výsledky se pohybuje pod průměrem. NČ se dále zúčastnila sondy 3b. Vzhledem k tomu, že není materiál pro porovnání, nemůžeme zkoumat progres v dané sondě, ale vyhodnotíme-li výsledky samy o sobě, zjistíme, že i tato práce se pohybuje pod průměrem prací odpovídající sondy.

Dívka SČ (4/5)

Hodnocena v sondě 6. U jejích prací došlo ke zlepšení, čímž potvrzuje náš předpoklad. Její výsledky se pohybují u 6a pod průměrem, u 6b v průměru.

Dívka DČ (4/5)

Hodnocena v sondě 6. Výsledky se pohybují v průměrných hodnotách pro danou sondu, ke zlepšení však nedošlo, tudíž náš předpoklad nepotvrzuje.

Chlapec EI (4/5)

Hodnocen v sondě 6. V jeho výsledcích dochází ke zlepšení, čímž odpovídá našemu předpokladu. Hodnoty jeho výsledků se pohybují pod hodnotami průměrnými.

Chlapec JG (4/5)

Hodnocen v sondě 6. Dochází u něho ke zlepšení a potvrzuje náš předpoklad, nicméně jeho hodnoty se pohybují pod hodnotami průměrnými.

Chlapec FK (4/5)

Hodnocen v sondě 6. Náš předpoklad jeho výsledky nepotvrzují, neboť dochází ke zhoršení. Navzdory tomu se však jeho výsledky stále pohybují nad průměrem.

Chlapec MRK (4/5)

Hodnocení v sondě 6. U jeho práce dochází ke zhoršení a tak našemu předpokladu neodpovídá. Hodnoty jeho výsledků se pohybují pod průměrem.

Chlapec DF (2/3)

Hodnocen v sondě 6. U jeho výsledků dochází k regresu (čímž nepotvrzuje náš předpoklad) a dosahují v 6a průměru, v 6b jsou pod průměrem.

Shrnutí: Porovnáme-li všechny výše zmíněné práce, ukáže se, že u dětí z romského etnika jsou výsledky pod hodnotou průměru, nicméně tento fakt není 100 % a objevují i vynikající práce, jež jsou nadprůměrné a originální. U této zkoumané skupiny dětí hraje významnou roli rodinné zázemí, míra domácí přípravy na vyučování, ale především jazyková bariéra, která silně ovlivní výsledky.

Vietnamské etnikum

Chlapec KT (3/4)

Hodnocen v sondách 1, 2, 4, 6. Ve všech jeho pracích došlo ke zlepšení, ale výsledné hodnoty se pohybují pod hodnotami průměrnými. KT se dále zúčastnil sond 3a a 5a. Vzhledem k tomu, že není materiál pro porovnání, nemůžeme zkoumat progres v daných sondách, ale vyhodnotíme-li výsledky samy o sobě, zjistíme, že i tyto práce se pohybují pod zjištěným průměrem.

Shrnutí: U chlapce KT hraje stejně jako u romského etnika významnou roli jazyková bariéra. KT přistupuje k češtině opravdu jako k výuce cizího jazyka, kdy uplatňuje učení se zpaměti. Slova, která se takto naučí, dále užívá, i když často ve špatných deklinačních tvarech.³⁸

Porucha učení

Chlapec PP (3/4) – PAS (Porucha autistického spektra)

Hodnocen v sondách 3,6. U sondy 3 došlo v jeho práci ke zlepšení, čímž náš předpoklad potvrdil, na rozdíl od práce 6, kde byl zaznamenán regres. Porovnáním s průměrnými výsledky jsme zjistili, že jeho hodnoty jsou nižší. PP se dále zúčastnil sond 1a, 2b, 3a a 4a. Jelikož nedošlo k jejich druhému psaní nelze je hodnotit na základě předpokladu o zlepšení. Je možné však tyto výsledky porovnat s výsledky odpovídajících sond, a tím zjistíme, že ve všech PP dosahuje hodnot pod průměrem.

Shrnutí: U PP můžeme sledovat nestálost výsledků, jejich nižší hodnoty než hodnoty průměru a také určitou stagnaci až regresi. U ostatních dětí dochází k získávání nových poznatků a jejich aplikaci do praxe. U PP dochází také k zisku nových informací (menší množství než u ostatních dětí), ale jejich aplikace se v podstatě neprojevuje. Jeho odlišné vnímání světa se však projevuje nečekanými spojeními a vysokou originalitou prací.

³⁸ Tento fakt jsme pozorovali ve velkém množství jeho prací. Děti, jejichž rodným jazykem je čeština ve svých pracích věnovaly pozornost samotné tvorbě příběhu a texty obsahovaly velké množství gramatických chyb. Na rozdíl od nich chlapec KT s jiným mateřským jazykem, se gramatických chyb v podstatě nedopouštěl, ale jeho dějové linie nebyly celistvé a plynulé. Často šlo pouze o výčty slov.

VB (3/4) – ADHD (Attention Deficit Hyperactivity Disorders)

Hodnocen v sondách 1-6. Ve všech jeho pracích došlo k progresu, čímž potvrzuje náš předpoklad o zlepšení. Avšak hodnoty jeho prací jsou pod průměrem.

Shrnutí: Progres v jeho pracích byl jeden z nejvýraznějších ze všech zúčastněných dětí. Velkou roli hrál také věk a vyspělost, neboť při prvních pracích byl nedbalý, roztěkaný a neangažovaný. Při opakování prací jeho roztěkanost a částečná nedbalost přetrvává, ale objevuje se vysoká míra zainteresovanosti, radosti z práce a snahy o dobře splněný úkol. A všechny tyto faktory se projevují na kvantitě ale i kvalitě jednotlivých textů. Jeho opakované práce stále dosahují hodnot pod průměrem a jejich dějové linie nejsou plynulé, ale jsou netradiční a originální.

Chlapec TŠ - HYPERAKTIVITA

Hodnocen v v sondách 1-6. U TŠ se potvrdil náš předpoklad o zlepšení ve všech pracích kromě sondy 4, kde se projevila opačná tendence. Výsledky sond 3a a 4a dosahují hodnot průměrných, sonda 6 nadprůměrných a ostatních sondy se pohybují pod průměrem.

Shrnutí: Na rozdíl od chlapce VB, u něhož jsme zaznamenali posun v osobnostních rysech, u TŠ se tento aspekt neprojevuje, a, i když jeho práce zaznamenávají zlepšení, jsou stále stejně roztěkané a často nedokončené.

Dívka BŠ (3/4) – TĚŽKÁ VADA VÝSLOVNOSTI

Hodnocena v sondách 1-6. Výsledky sondy 6 byly shodné, jinak u všech ostatních došlo k progresu, čímž se náš předpoklad potvrzuje. Sonda 1a a 6a vykazuje hodnoty shodné s průměrem, u sond 2a, 3a, 4a a 5a jsou nadprůměrné. Pokud ovšem porovnáme práce opakované, zjistíme, že jsou všech pod hodnotou průměru.

Shrnutí: U dívky BŠ se projevuje těžká řečová vada kombinovaná s vadou fyziologickou. U ostatních dětí dochází k fyzickému rozvoji u dívky BŠ tomu tak není. A tento fakt do značné míry koresponduje s jejími pracemi. Byť jsou její práce vynikající po obsahové i formální stránce, tak zůstávají na stejné úrovni, čemuž odpovídá i fakt, že progres u BŠ byl jeden z nejmenších ze všech zaznamenaných. Podle celkových zjištěných počtů se o zlepšení jedná, nicméně je minimální.

Dvojazyčné rodinné prostředí

Dívka NW (3/4)

Hodnocena v sondách 1-6. Ve všech pracích potvrzuje náš předpoklad, neboť výsledky vykazaly zlepšení. Sondy 1b a 6b jsou shodné s průměrem, ostatní hodnoty se pohybují pod ním.

Shrnutí: U dívky NW dochází ke zlepšení v jednotlivých pracích a fakt, že se výsledky pohybují pod průměrem, nemůžeme jednoznačně přisuzovat vlivu dvojazyčného prostředí.

IV. Závěr

Vytvořili jsme teoretickou materiálovou základnu, v níž jsme charakterizovali slovo, slovní zásobu a mladší školní věk. Na základě těchto informací a ve spolupráci s pedagožkami Základní školy T. G. Masaryka v Českém Krumlově jsme stanovili dva stěžejní předpoklady: dívky budou mít v jednotlivých sondách lepší výsledky než chlapci a po odstupu jednoho roku dojde u dětí k nárůstu slovní zásoby. Tyto předpoklady jsme v našem výzkumu sledovali a vyhodnocovali. Abychom však mohli získat potřebné informace ke zkoumání, museli jsme vytvořit odpovídající sondy a pomocí nich získat požadovaný materiál. Tyto sondy vznikly obdobně jako výše zmíněné předpoklady na základě teoretických poznatků, ale především ve spolupráci s pedagožkami, jejich radami a hlavně s jejich skutečnými zkušenostmi ověřenými léty vyučování.

Při výzkumu jsme zadali zúčastněným dětem námi vytvořené sondy, ty je vypracovaly a my jsme je pomocí matematicko-statistických metod zanalyzovali. Po časovém odstupu jednoho roku jsme práce zopakovali, vyhodnotili na základě stejných požadavků a obě série získaných výsledků jsme porovnali. Celkem bylo vytvořeno osm typů sond. U každého druhu sondy jsme sledovali celkové počty slov a počty zástupců konkrétních slovních druhů (ty jsme vybírali podle charakteru každé sondy). Zjištěné výsledky jsme převedli do grafického zobrazení a navzájem je porovnali. Tento postup jsme zavedli u všech 16 sond, ve kterých děti použily 27 108 slov.

Po analýze všech sond jsme porovnali jejich dílčí výsledky a sjednotili je do procentuálního vyjádření. Na základě celkových výsledků jsme dospěli k tomu, že podíváme-li se na porovnání dívčích a chlapeckých výsledků, tak při první tvorbě sond byly lepší dívky v 61 % všech zkoumaných oblastí, pokud jsme porovnali stejné výsledky u prací opakovaných po roce, dospěli jsme v hodnotě, mluvící ve prospěch chlapců, a to v 56 % všech hodnocených oblastí. Náš předpoklad o tom, že dívky budou lepší než chlapci, tedy nelze jasně potvrdit.

Druhý předpoklad byl zlepšení výsledků a nárůstu slovní zásoby po uplynutí roku školní docházky. Budeme-li se věnovat progresu u dětí v jednotlivých pracích, musíme je rozdělit do tří skupin.

První skupinu tvoří děti, které v době výzkumu procházely 2. a 3. třídou. U této skupiny došlo k progresu u chlapců, a to ve všech zkoumaných kategoriích. U dívek zlepšení nastalo u dvou kategorií ze tří.

Druhou skupinu tvoří děti z 3 a 4. třídy. Těmto dětem byla věnována největší pozornost jako primárním respondentům vzhledem k námi zkoumanému věkovému rozpětí.³⁹ U této skupiny jsme zaznamenali celkově 32 sledovaných oblastí slovních druhů (12 analyzovaných sond). Po zhodnocení výsledků, k nimž jsme během našeho výzkumu dospěli, musíme prohlásit, že pouze v jedné oblasti (dívky: sonda č. 14, kategorie adjektiv) ze 32 došlo k poklesu celkového počtu sledovaného jevu. Ve všech ostatních případech došlo k progresu, a to vždy alespoň 6,9 %. Toto zlepšení se týkalo kromě několika výjimek všech zúčastněných dětí.⁴⁰

Třetí skupinou jsou děti ze 4. a 5. třídy. Chlapci v celkovém hodnocení dosáhli na zlepšení výsledků ve dvou kategoriích ze tří hodnocených. Naopak u dívek z této skupiny došlo k posunu opačnému a jejich práce se zhoršily ve všech zkoumaných oblastech. Na rozdíl od první a druhé skupiny (děti ještě mají snahu plnit zadané úkoly a jsou pečlivé při jejich zpracovávání) žáci ze skupiny třetí již přicházejí do období puberty, a to mohlo ovlivnit jejich výsledky. Nezájem o učivo a školu celkově byl patrný na jejich chování a přístupu k zadané práci. Do značné míry mohla zhoršení způsobit neochota spolupracovat i autocenzura. Myslíme si tedy, že tyto faktory měly vliv na konečné výsledky analyzovaných sond.

Když jsme porovnali všechny dílčí výsledky, zjistili jsme, že existují práce, u nichž se projevila tendence opačná a jež vykazovaly regres. Ale tento počet byl vzhledem k celkovému množství zkoumaných oblastí zanedbatelný. Náš předpoklad o nárůstu slovní zásoby se potvrdil.

V námi zkoumaném vzorku se objevují i děti, jejichž jazykové schopnosti v oblasti českého jazyka jsou odlišné. Proto jsme jim věnovali jednu subkapitolu. Porovnáním jejich výsledků jsme zjistili, že možnou příčinou těchto rozdílů je jazyková bariéra u romských dětí a žáka vietnamské národnosti. Proto jsou jejich výsledky pod průměrem výsledků ostatních dětí. Tato skutečnost však nebyla potvrzena u všech, byli

³⁹ První a třetí skupina slouží k celkovému dokreslení úrovně slovní zásoby na obou koncích nového rozmezí.

⁴⁰ Výjimky sonda č. 2 dívka BH, sonda č. 4 dívka AM, sonda č. 6 dívka JH a chlapec PP, sonda č. 8 chlapec TŠ a sonda č. 10 chlapci VCH a TŠ a dívka SS.

i romští chlapci, jejichž práce byly nadprůměrné. Během našeho výzkumu jsme měli možnost sledovat i výsledky dětí s nějakou poruchou a zjistili jsme, že také u nich jsou výsledky pod průměrem. Přesto se ve výzkumu ukázalo, že u 11 ze 17 došlo k progresu, a to potvrdilo náš předpoklad o zlepšení.

V. Bibliografie

- BURIANOVÁ, Hana. *Český jazyk pro 3. ročník základní školy*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2004. ISBN 80-735-8001-2.
- ČECHOVÁ, Marie. *Čeština - řeč a jazyk*. 2., přeprac. vyd. Praha: ISV, 2000. Jazykověda (Institut sociálních vztahů). ISBN 80-858-6657-9.
- ČEJKA, Mirek. *Česká lexikologie a lexikografie*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1992. ISBN 80-210-0393-6.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 4., V Karolinu 2., dopl. Praha: Karolinum, 2011. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-1946-0.
- FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985. ISBN 80-210-0393-6.
- GREPL, Miroslav, KARLÍK, Petr, Marek NEKULA a Zdenka RUSÍNOVÁ (eds.). *Příruční mluvnice češtiny*. Vyd 2., opr. [i.e. 3. vyd.]. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-980-5.
- HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě a tvoření slov*. 1. vyd. Brno: Státní pedagogické nakladatelství, 1976. Učební texty vysokých škol (SPN).
- HAUSER, Přemysl. *Nauka o slovní zásobě: učebnice pro vys. školy*. 1. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).
- HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy: učebnice pro gymnázia*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-716-8245-4.
- HUBÁČEK, Jaroslav, Eva JANDOVÁ a Jana SVOBODOVÁ. *Čeština pro učitele*. Vyd. 3. Opava: Vademecum Bohemiae, 2002. ISBN 80-858-1941-4.
- CHALOUPKA, Otakar. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1995. ISBN 80-858-6540-8.
- CHLOUPEK, Jan. *Stylistika češtiny: národní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 73-11-8 Český jazyk a literatura (v kombinaci s jiným jaz.)*. 1.vyd. Praha: SPN, 1991. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství). ISBN 80-042-3302-3.

- JÍLEK, Viktor. *Lexikologie a stylistika nejen pro žurnalisty: studijní text pro distanční studium*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. ISBN 80-244-1246-2.
- KRUPÁROVÁ, Martina, ed. a NOVÁKOVÁ, Petra, ed. *Čítanka pro 3. ročník základní školy*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, ©2004. 143 s. ISBN 80-7358-000-4.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- NEBESKÁ, Iva. *Úvod do psycholingvistiky*. 1. vyd. Praha: H, 1992. ISBN 80-854-6775-5.
- PLHÁKOVÁ, Alena. *Učebnice obecné psychologie*. Vyd. 1. Praha: Academia, 2004. ISBN 80-200-1086-6.
- PRŮCHA, Jan. *Multikulturní výchova: příručka (nejen) pro učitele*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2006. První pomoc pro pedagogy. ISBN 80-725-4866-2.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. 4. nezm. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1963. Učebnice vysokých škol (SPN).
- SKORUNKOVÁ, Radka. *Základy vývojové psychologie*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2013. ISBN 978-80-7435-253-9.
- ŠIMÍČKOVÁ-ČÍŽKOVÁ, Jitka. *Přehled vývojové psychologie*. 2. nezm. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003. ISBN 80-244-0629-2.
- THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-0956-8.
- VAŇKOVÁ, Irena. *Co na srdci, to na jazyku: kapitoly z kognitivní lingvistiky*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2005, 343 s. ISBN 80-246-0919-3.
- VERMEULEN, Peter. *Autistické myšlení*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1600-3.

VI. Přílohy

Příloha č. 1: Sondy č. 1 a 2 – Co podnikáš s kamarády? (BURIANOVÁ, Hana. *Český jazyk pro 3. ročník základní školy*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2004. ISBN 80-735-8001-2.)

ZÁLIBY, VOLNÝ ČAS

Co děláte, skřítci mili, abyste se nenudili?

Já na kole jezdím rád k rybníku si zaplavat.

Knížky jsou můj koníček. V nich je, pane, sloviček!

Můj počítač umí psát, hrát si, taky počítat.

Tenisová raketa letí se mnou do světa.

1. Každý z nás se něčím baví, každý jinak svůj čas tráví. Pověďte, kamarádi, co vy děláte rádi!

2. Vytvořte od těchto sloves podstatná jména a fikejte, jestli tyto činnosti děláte rádi nebo nerádi a proč.
bruslit, kreslit, počítat, plavat, umývat nádobí, procházet se, sportovat, číst, malovat, tancovat, cvičit, učit se, poslouchat hudbu, sedět doma, povídat si s kamarády, nakupovat, vynášet odpadkový koš

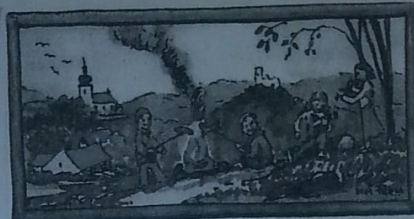
3. Chodíte do nějakého kroužku? Vyprávějte o tom, co vás nejvíce baví.

4. Co podnikáš s kamarády, když máte volno na jaře, v létě, na podzim a v zimě? Napiš o tom do sešitu. Napoví ti slovička ze cvičení 2 a tyto obrázky.

Příloha č. 2: Sondy č. 3 a 4 – Popis obrázku (BURIANOVÁ, Hana. Český jazyk pro 3. ročník základní školy. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2004. ISBN 80-735-8001-2.)

Při popisu obrázku můžeme použít slova - *vpředu, vzadu, v rohu, nahoře, v dolní části* atd. Můžeme říct, **kdo** nebo **co** na něm je, **co dělá**. Jaké jsou na něm **barvy**, zda se nám **líbí** nebo **nelíbí**, a proč.

Příloha č. 3: Sondy č. 4 a 5 – Pohádka (KRUPÁROVÁ, Martina, ed. a NOVÁKOVÁ, Petra, ed. Čítanka pro 3. ročník základní školy. Vyd. 1. Brno: Didaktis, ©2004. 143 s. ISBN 80-7358-000-4.)

Zlatovláška

Josef Kainar

V krajině puste a nevládné,
tam kde ptáci nezpívali,
kde se ryby mlčky bály,
tam vládl zlý král.

A ten si dal zbudovat
skareddy a černý hrád.
Skareddy jak vlčí tlama,
černý jako pňlloc sama,
černá hrabča, černý kámen,
černá brána, černá věž,
ve všech koutech černé sítny,
a ten král tam na tom hráde
dělal samé lotroviny,
a co řekl, byla lež.

Kde se vzala, tu se vzala,
přiloděna v černý háv,
stojí v jizbě babka mlá,
Oči, ty má zahleděné,
líce jako křída bledé,
vlasy státním vyšleně,
ale přec je vřidná, mlá,
jako novoročená vlá.
A že nese králů rybu,
co si o ni věcra říkal.

„Jakou rybu?“ ptá se Jirka.
„Jakou? Černou, tuze umavou,
vylovenou z černé tlaně,
v Hete v noci hvězdy plavou.
Chce jí mlít ke snídani.“

„Ale vždyť ta ryba, paní,
není ryba, to je had!“
Babka jak by nesyšela.

„Přemí ji máš polevat,
obalíš jí v ymíanu,
třhanem o svatem Janu,
trochu pepře přidáš k tomu.
Dobrá bude, to ti pravím,
dobrá bude ledaskomu.“

Jirka mumlá: „U všech všudy,
pocnu věřit na přeludy,
Kam se babka ztratila?
A co si mám počít s hadem?“

Jen to poví, jen to řekne,
uz z té horní komnaty
cechy zly a dohrfny
král se šine, král se valí,
že má chut' a že má had,
had jak basu, jako mračeño,
had jak selmu kvelecionu,
aby honem prostřali.
Jirka hlásí, co a jak,
že tu byla divná pani.

„Rybu baňa přinesla?
Imu ano, nevdáno!
Budu jí mlít k snídani.
Had ze je to? Hloupy kluku!
Jaká ryba hadová!
Je to ryba kralová!
Dones rybu kucháří,
ať jí dobře, imu ano,
upcece a uvaří!“

Pak se ale zaskareďil,
na Jirka strasně hledí,
jako kdyby ho chelí sníst,
takže on ten chudák Jirka
zivotem si není jist.

„Dávej pozor!“ říká král.
„Ty z té ryby rozlodivně
ani kousek nemesíš ujíst!
A kdybys přec jedl, tedy
jedl bys dnés
naposledy...“

Chchtějí se kucháří,
do kosiku nahledají,
velkou svandú z ryby mají.

A už do práce se dají,
plně hada podlivají,
obalují v ymíanu,
třhanem o svatem Janu,
nadrtvají rozinkami
a pak ještě na ozdobu
dají navrch petrklíc,
pocnu řeknou: „Jirko, zameš!
Už ať je to raděj pryč!“

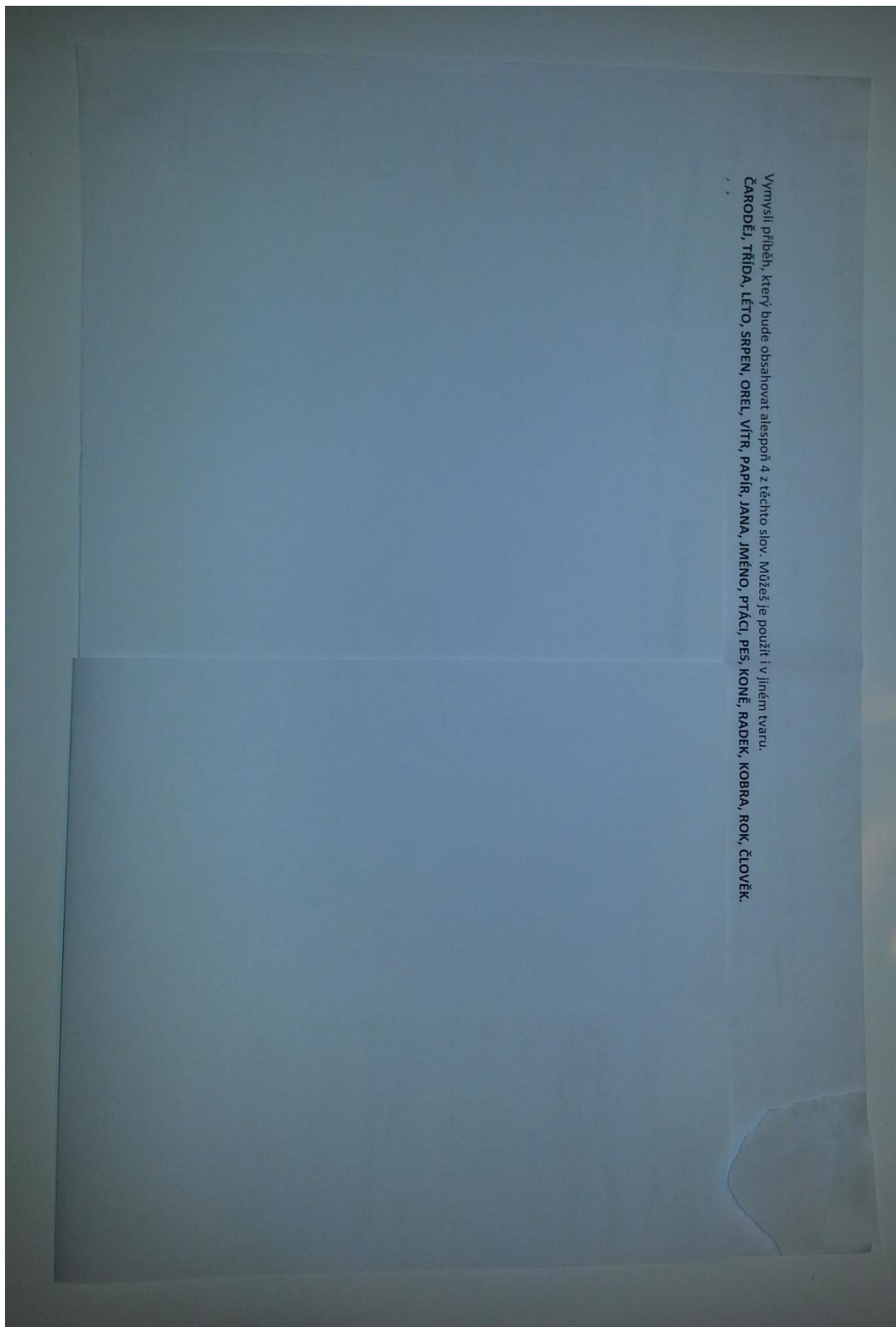
Jirka dlouhou chodbou mlífi,
nese rybu na talíři.
Chodba dlouhá, vůle křiká,
vůle slabá, vůně mocná,
v puse sítny, velké chutě.
„Ach ty rybo!
Užádnou tě!“

(Zlatovláška)

1. Pohádku dospověj. Napovědi ti obdržíš.
2. Vyber si sloka, která se ti nejvíce líbí, a výrazně jí přečti.

Příloha č. 4: Sondy č. 7 a 8 – Vymysli příběh (BURIANOVÁ, Hana. Český jazyk pro 3. ročník základní školy. Vyd. 1. Brno: Didaktis. c2004. ISBN 80-735-8001-2.)

Vymysli příběh, který bude obsahovat alespoň 4 z těchto slov. Můžeš je použít i v jiném tvaru.
ČARODEJ, TRIDA, LÉTO, SRPEN, OREL, VÍTR, PAPIR, JANA, JMÉNO, PTÁČI, PES, KONĚ, RADEK, KOBRA, ROK, ČLOVĚK.

Příloha č. 5 – Sondy 9 a 10 – Mluvenka (BURIANOVÁ, Hana. *Český jazyk pro 3. ročník základní školy*. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2004. ISBN 80-735-8001-2.)

Haló, tady je Eliška. To jsi ty, Mluvenko?
Tak já už jsem zase doma. Včera jsem
přiletěla z Afriky letadlem na pražské
letišťe Václava Havla. Abych se dostala do
Brna musela jsem...

Příloha č. 6 – Sondy č. 11-16 – Asociační řady (BURIANOVÁ, Hana. Český jazyk pro 3. ročník základní školy. Vyd. 1. Brno: Didaktis, c2004. ISBN 80-735-8001-2.)

